Llengua catalana i nacionalisme.

Un estudi de cas des de l'anàlisi crítica del discurs

Nom: Anna Pi Vilà

Directors: Francesc Xavier Lamuela García i Narcís Iglésias Franch

Estudi – facultat – universitat: Màster en ensenyament d'espanyol i català com a segones llengües / Llengües i moviments de població – Facultat de Lletres – Universitat de Girona

Data: 9 de setembre de 2013

AGRAÏMENTS

La realització d'aquest treball és fruit de l'esforç i el suport de moltes persones a qui els vull dedicar els agraïments. En primer lloc, no es pot concebre sense les directrius del doctor Francesc Xavier Lamuela, amb qui hem creat i donat forma a una idea esquiva que s'ha personificat, finalment, en un autèntic company de viatge. La seva exigència no ha exclòs mai una gran flexibilitat davant les decisions que s'han hagut de prendre al llarg del projecte. Però sobretot li vull agrair una dedicació constant que m'ha fet sentir emparada en tot moment. Els consells del doctor Narcís Iglésias han sigut clau a l'hora de concretar la línia del treball. A ell li agraeixo que hagi compartit amb mi l'experiència en el camp de treball, però també una calma, almenys, aparent. També al Grup de recerca d'Història de la llengua els dono les gràcies pel valuós temps que m'han deixat dedicar-hi de manera exclusiva. Especialment, a l'Olga Fullana, per l'ajuda bibliogràfica.

A l'Ovidi Puig li he d'agrair el paper que ha adoptat de senyoreta Rottenmeier: recordant-me l'hora de tornar a seure a la cadira. Però pel seu suport incondicional no puc fer altra cosa que estar eternament agraïda. Als meus pares, en Fermí Pi i la Magda Vilà, els agraeixo, abans de res, que em deixessin passar dies sencers a casa seva per poder connectar-me a Internet. Dit això, els dono les gràcies per les interrupcions i les preguntes sobre la temàtica; perquè, si hem de ser francs, amb aquestes converses he aconseguit ubicar i aclarir moltes idees confuses. A en Frede Pi i a la Neus Riu, pels inesgotables "encara no estàs?". A tots meus nebots, en Lluc, en Cesc i en Grau, per ser els nens més preciosos i simpàtics del món sencer.

Amb la Roser Bech, tot i que finalment no hem coincidit en el temps, he pogut compartir els nervis de fer un treball d'aquestes característiques. Però no em vull oblidar d'agrair-li les respostes als meus dubtes filològics. La Lindsay Darras hi ha sigut per motivar-me, però també per esbargir-me. Amb en Roger Puig i la Cristina Sánchez hem posat en comú les tècniques de concentració. A en Josep Portell i a l'Olga Roura, els agraeixo la relativització de la feina. A l'Alfons Jiménez, els consells, però també el servei de biblioteca. A l'Arnau Sánchez, la solució als problemes tècnics. A la Cristina Coloma, a la Marta Costa i a la Ling Jiang, l'interès en tot allò que em proposo.

Haver de donar les gràcies a tanta gent, i algú que potser no he anomenat però que segur que també hi hauria de ser, em fa adonar si en sóc d'afortunada de poder comptar amb tots ells.

TAULA DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ_____pàg. 3

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ_____pàg. 5

2.1 Identitat_____pàg. 5

*2.1.1 El concepte*_____pàg. 5

2.2 **Nacionalisme**_____pàg. 7

2.2.1 *El concepte*_____pàg. 7

2.2.2 *Llengua i nacionalisme*_____pàg. 10

2.2.3 *Com s'explica el nacionalisme*_____pàg. 12

2.2.4 *Crítiques al nacionalisme*_____pàg. 14

2.2.5 *Crítiques a Gellner*_____pàg. 14

2.2.6 *El nacionalisme català*_____pàg. 16

2.3 **Mitjans de comunicació**_____pàg. 22

2.3.1 *Evolució del periodisme*_____pàg. 23

2.3.2 *El conflicte*_____pàg. 24

2.3.3 *Discurs i estratègies narratives*_____pàg. 24

2.3.4 *Anàlisi crítica del discurs*_____pàg. 25

3. NACIONALISME I MITJANS DE COMUNICACIÓ: UN ESTUDI DE CAS DE L'ACD_____pàg. 27

3.1 **Metodologia del buidatge**_____pàg. 27

3.2 **Metodologia de l'anàlisi**_____pàg. 28

3.3 **Fitxes d'anàlisi**_____pàg. 30

*3.3.1 Fitxa d'anàlisi 1*_____pàg. 30

3.3.1.1 Consideracions generals_____pàg. 30

3.3.1.2 Actituds_____pàg. 31

3.3.1.3 Recursos_____pàg. 32

3.3.1.4 Llengua_____pàg. 46

3.3.1.5 Posició ideològica_____pàg. 56

3.3.2 *Fitxa d'anàlisi 2*_____pàg. 57

3.3.2.1 Consideracions generals_____pàg. 57

3.3.2.2 Actituds_____pàg. 58

3.3.2.3 Recursos_____pàg. 60

3.3.2.4 Llengua_____pàg. 96

3.3.2.5 Posició ideològica_____pàg. 100

3.3.3 *Comparació entre amdues posicions ideològiques*_____pàg. 101

4. CONCLUSIONS_____pàg.102

5. ANNEX_____pàg. 103

6. REFERÈNCIES_____pàg. 106

1. INTRODUCCIÓ

El plantejament d'aquest projecte ha estat un procés llarg que es va iniciar fa més d'un any. La idea original va anar variant a l'entorn d'un mateix eix: el paper de la llengua en el nacionalisme. L'interès requeia en descobrir el motiu que feia de la llengua un tema recurrent en aquesta ideologia. En aquest sentit, Catalunya es presentà com un context paradigmàtic i prou proper per conèixer-ne les característiques principals. De fet, el repte ha estat prendre'n distància.

Després dels últims esdeveniments (la Sentència del Tribunal Constitucional o la llei Wert, per exemple) que atemptaven contra els pilars de la cultura catalana, el nacionalisme català sembla haver anat prenent força fins a tal punt que el joc polític s'ha precipitat en una polarització entre independentistes i no independentistes. En aquest context, moltes iniciatives polítiques s'han legitimat en nom de la cultura i, sobretot, de la llengua catalana. A mesura que s'ha anat fent més clara la possibilitat d'un referèndum que possibilités el dret a decidir el destí polític de la *nació* catalana, aquest focus ha anat ampliant-se fins a incloure arguments econòmics, entre d'altres. No obstant això, el paper de la llengua en els últims esdeveniments és indiscutible. El nostre projecte s'ha centrat a estudiar el discurs nacionalista que es construeix entorn de la llengua.

Vist això, era imprescindible establir una base de coneixement sobre el nacionalisme. Part de l'estat de la qüestió s'ha destinat a situar aquesta ideologia en un ampli marc teòric que tingués en compte la identitat nacional com a punt de partida, una definició del concepte que ens permetés establir uns límits clars i el motiu pel qual el nacionalisme s'havia estès amb tant de suport. A més, per tal d'assentar les bases del treball, s'ha intentat aclarir la relació existent entre el nacionalisme i la llengua. Aquest punt de partida ha servit per contextualitzar el nacionalisme català.

D'altra banda, era fonamental que l'objecte d'estudi fos el discurs nacionalista que rebia la ciutadania. El discurs polític es rep, normalment, de manera indirecta, a través dels mitjans de comunicació. La mediatització del discurs era un aspecte que no ens podia passar per alt. Consegüentment, un segon bloc de l'estat de la qüestió s'ha centrat a determinar la influència que els mitjans de comunicació podien tenir damunt del discurs i conèixer quins mètodes d'estudi podíem seguir per analitzar-lo.

L'objectiu s'ha concretat a esbrinar si es construïa i com es construïa una ideologia nacionalista entorn de la llengua en els articles de premsa. Ha semblat oportú, a més a més, observar el contrapunt que representen les opinions contràries al nacionalisme català, de tal manera que es poguessin interpretar els articles que hi són favorables dins del context que els dóna ple sentit. Ateses les motivacions del treball, la cerca s'ha acotat en les publicacions que

feien referència al darrer Estatut de Catalunya. Més precisament, s'ha limitat als moments inicials del procés, que al capdavall s'interpreten com a punt de partida de la polèmica i com a detonadors dels esdeveniments que es propagaran més tard.

Les limitacions de temps, accentuades per una lenta digestió de les lectures i, en últim terme, de la concreció del treball, han reduït el corpus d'anàlisi a dos articles. Tot i que s'ha procurat que fos al màxim de representatiu possible, s'han de considerar les limitacions que suposa. En aquest sentit, cal tenir present que el projecte esdevé un assaig de la recerca doctoral que es desenvoluparà amb posterioritat. A banda d'obtenir una mostra més completa, que permeti una anàlisi de la situació real, a la tesi serà imprescindible ampliar la bibliografia, que ens ha desbordat en un projecte d'aquestes dimensions.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

2.1 Identitat

2.1.1 El concepte

El concepte *d'identitat*, així com altres conceptes teòrics, difícilment rep una definició que gaudeixi d'un ampli consens. Com sol passar en aquests casos, les aproximacions provenen de diversos camps acadèmics. D'aquesta manera, ofereixen diferents que el posen amb relació amb altres termes. En el cas de l'antropologia, s'estudia el paper de la *cultura* en la creació d'identitats (Serra 2001: 75). Aquesta relació ens interessa particularment.

Si fem una primera aproximació al concepte a partir del nom que rep, sembla plausible pensar que la relació que estableix entre dos o més elements sigui a partir del grau d'identitat. És a dir, la identitat posaria en relació dos o més elements segons si són més o menys identificables (Espluga 2008: 29). En la mateixa línia, Serra (2001: 73) afirma que fa referència al desenvolupament de la consciència de ser similars i, alhora, diferents respecte d'altres individus.

Com a resultat d'aquest procés comparatiu, la identitat defineix el subjecte en situar-lo respecte dels altres. Així, Guibernau (1997: 113) considera que és "una definició, una interpretació del jo que estableix allò que és una persona i allà on es troba, tant des d'un punt de vista social com psicològic. Quan una persona té identitat està situada" (Guibernau 1997: 113). Per a Serra (2001: 75), que cita D'Andrade (1973: 441, *apud* Esteva 1988: 110), la identitat, a més, "inclou l'autoclassificació, l'autoavaluació, l'autodescripció, l'autocensura i tot allò que entén que el grup ha de fer. Aquest darrer aspecte, ofereix regles, orientacions, que serveixen per ordenar el comportament".

La delimitació de les diferents identitats respon, doncs, a un principi de classificació (Serra 2001: 75) en què s'estableixen uns mecanismes de categorització (Espluga 2008: 39). En aquest sentit, la *llengua*, però també la religió, l'estatus social, l'edat o el sexe, entre d'altres, són elements de categorització potencials. De fet, aquest comportament sembla ser una facultat característica de la nostra espècie: "l'ésser humà és, per antonomàsia, un animal de rutines classificatòries. Sense aquestes rutines la cultura no seria possible i sense la cultura la humanitat no hauria evolucionat (i, segurament, ni tan sols hauria pogut sobreviure)" (Serra 2001: 73).

La identitat seria, doncs, quelcom inalienable de l'ésser humà. I, de fet, trobem un ampli consens en aquesta idea: Serra (2001: 73) considera que "totes les cultures i totes les persones reconeixen alguna forma d'identitat"; Guibernau (1997: 113) ho tracta com una necessitat quan diu que "aquesta recerca [de la identitat] és també evident en el vessant individual per la necessitat de pertànyer a una comunitat" i Berlin (1997: 26), com un requeriment, en afirmar

que “la necessitat de pertànyer a un grup fàcilment identificable havia estat considerada, com a mínim des d'Aristòtil, com un requeriment natural”.

Ara bé, qualsevol definició comporta l’assignació d’etiquetes que suposen l’ús d’atributs altament connotats (Serra 2001: 78) i, per tant, difícilment interpretats de la mateixa manera per tots els individus. La identitat, doncs, en tant que depèn de les nostres relacions amb les persones i les coses (Espluga 2008: 40), no pot ésser única, sinó que es presenta plural i diversa. Amb paraules de Serra (2001 77 i 78): “tant la selecció d’uns o altres elements culturals, com el lloc on s’estableixen els límits dels col·lectius identificats amb aquests marcadors varia en funció de diferents circumstàncies. La identitat treballa amb els atributs culturals, però aquests no són els únics que expliquen els processos de construcció identitària. [...] Des d’aquesta perspectiva cal pensar la identitat com un fenomen dinàmic i sotmès a processos de redefinició subjectes a influències locals i globals”.

No cal dir, doncs, que *una* identitat no sempre és compartida o reconeguda per tothom i, fins i tot, hi ha la possibilitat que no es correspongui amb una versió raonable de la realitat (Serra 2001: 76). A ulls d’Espluga (2008: 40), té lloc una lluita per una jerarquia de categories o d’atributs que n’imposen la definició. Segons Baumeister (1986: 18, *apud* Guibernau 1997: 114), “la continuïtat en el temps i la diferenciació respecte dels altres constitueixen els criteris definitius de la identitat.” No obstant això, caldria evitar reduir la identitat a un sol atribut i tenir en compte, d’acord amb la teoria de l’actual realitat líquida de Bauman (1999, *apud* Espluga 2008: 40), que tot individu formaria part de diversos grups. Al capdavall, no es tracta d’un concepte estàtic, sinó que s’hi ha de valorar la capacitat de mutar per tal d’excloure o incloure individus.

En la mateixa línia, Hobsbawm (1991: 16) afirma que “tampoco es posible reducir siquiera la ‘nacionalidad’ a una sola dimensión, ya sea política, cultural o de otro tipo (a menos, por supuesto, que uno se vea obligado a hacerlo por la fuerza mayor de los estados). Las personas pueden identificarse como judías aun cuando no compartan la religión, la lengua, la cultura, la tradición, el origen histórico, las pautas de una definición puramente subjetiva de ‘la nación’”. És veritat que ens hem permès la llicència de prendre una cita que parla sobre *nacionalitat*, i no sobre identitat. Aquesta decisió no només es justifica pel fet que s’ajusta al que acabem d’afirmar i ho exemplifica, sinó que, a més, confirma la relació evident entre identitat i nacionalisme. Podem entendre la nacionalitat com una cara de la identitat personal polièdrica: La *identitat nacional*.

Tot i que pot provocar cert rebuig utilitzar qualsevol derivat de nació per tal de designar els lligams i la relació de pertinença que tot individu sent amb un grup, aquesta

idea sembla una cosa habitual. En aquest sentit, fins i tot Hobsbawm (1991: 180) afirma que "la fuerza de los sentimientos que hacen que grupos de 'nosotros' nos demos a nosotros mismos una identidad 'étnica'/lingüística frente a los extranjeros y amenazadores 'ellos' no puede negarse". Ara bé, cal distingir entre "la mera consciència nacional –el sentiment de pertànyer a una *nació*" – i el nacionalisme (Berlin 1997: 40 i 41).

2.2 Nacionalisme

2.2.1 El concepte

Guibernau (1997: 115) observa de quina manera la identitat nacional compleix les principals funcions que Baumeister (1986: 19) assigna a qualsevol identitat:

a) aporta fortalesa i resistència als seus membres, en la mesura que reflecteix la seva identificació amb una entitat, la *nació* que els transcendeix;

b) ajuda a prendre decisions, perquè contempla la nació com a *agent* i, per tant, reclama el dret a decidir el seu destí polític;

c) finalment, possibilita les relacions amb els altres, atès que es crea un *imaginari compartit* per tots els membres.

Si tenim en compte que Guibernau (1997: 113) destaca "la dimensió del *nacionalisme* com a creador d'identitat", podem concloure que aquest moviment accentua les funcions identitàries. Desenvolupem aquests punts:

a) Identificació amb la nació

Anteriorment ja hem apuntat a la controvèrsia que crea aquest concepte i els seus derivats. L'existència de les nacions ha estat discutida per autors com Anderson (1983), Gellner (1988 i 1998) o Hobsbawm (1991), entre d'altres. Moulines (2001: 35 i ss.) ho atribueix al fet que és un concepte teòric que, com en el cas de la identitat, comporta greus problemes de definició perquè és quelcom que no pot ser percebut empíricament. Malgrat això, no deixa de ser un concepte útil per explicar conflictes i altres conseqüències observables i que, d'altra manera, no tindrien sentit (Moulines 2001: 34 i ss.).

Seguint l'assaig de Gellner (1988: 20) coneixem l'habitual divisió entre dues definicions del terme *nació*. Estem parlant de la diferència entre nacionalisme ètnic i cívic. En primer lloc, una *definició cultural* considera que una nació és compartida per individus d'una mateixa cultura, és a dir, amb un mateix sistema d'idees i signes, d'associacions i pautes de comunicació i de conducta. Per altra banda, una *visió voluntarista* veu una nació conformada per individus que es reconeixen com a pertanyents a una mateixa nació (Gellner 1988: 20).

No obstant això, Gellner (1988: 70 i 71) no està d'acord amb cap de les dues. No n'hi ha cap que justifiqui l'ús d'un terme específic i diferent d'allò que hom entenia per cada una de les *cultures* que, lluny de correspondre's amb unitats polítiques ben delimitades, es troben agrupades, barrejades, eclipsades o sobreposades. De la mateixa manera que ja es trobaven en el passat.

Malauradament, Gellner (1988: 64) denuncia que el concepte cultura s'ha deixat deliberadament sense aclarir. Guibernau (1997: 119) basa el seu assaig en la perspectiva simbòlica de Thompson (1990: 132), segons la qual "la cultura és el model de significats encarnats en formes simbòliques, incloent-hi accions, expressions i objectes significatius de diverses menes, gràcies als quals els individus es comuniquen els uns amb els altres i comparteixen les seves experiències, conceptes i creences".

En aquest sentit, Guibernau considera que compartir una mateixa cultura afavoreix que es propagui la consciència de compartir també una mateixa identitat perquè es "revesteixen de sentiments uns certs símbols, valors, creences i costums, en interioritzar-los i concebre'ls com a part de si mateixos" (Guibernau 1997: 118). Per tant, podríem tancar aquest apartat dient que compartir una mateixa cultura s'estableix com a condició de pertinença en una nació. És a dir, que les "experiències, conceptes i creences" de Thompson delimiten una identitat nacional i la diferencien d'una altra.

b) La nació com a agent

Quant al vincle amb la identitat, cal evitar de confondre el nacionalisme amb l'*etnicitat* o el *populisme*. Segons Wieviorka (1993, *apud* Serra 2001: 92 i ss.), el populisme naixeria com a resposta a la crisi de l'hegemonia de l'estat davant de forces que el superen. Es podria explicar pel distanciament entre el poble i el poder polític i econòmic. Adoptaria un discurs que parla en nom del poble, entès com un tot homogeni, que apel·laria tant a la *identitat* com a la *tradició*. Ara bé, la seva projecció s'orientaria vers el futur. D'altra banda, els objectius són difícilment traduïts a accions: es tracta sobretot d'un discurs que reclama la participació del poble en el progrés.

L'etnicitat, en canvi, proclama la necessitat de protegir la identitat ètnica (o cultural), entesa de manera intemporal. Es tracta d'un moviment promogut per grups no constituïts. Segons Moulines (2001: 43), "las naciones son etnias *políticamente conscientes* de sí mismas, o dicho más concretamente, son etnias que disponen de un programa político (en sentido amplio, o sea, no sólo referido a partidos políticos) de preservación y desarrollo de su propia identidad".

Entre els propòsits d'un moviment d'aquestes característiques, doncs, no es pot preveure la creació d'un estat-nació: un objectiu que requeriria un tipus d'organització diferent per tal de fer-hi front. En canvi, aquest seria, per a Wieviorka, l'objectiu del nacionalisme. En la mateixa línia, Gellner (1988: 13), d'una manera més prudent, percep el nacionalisme com un principi segons el qual hi hauria d'haver congruència entre la unitat nacional i la política. És en aquest context que Berlin (1997: 39) en destaca la unió amb la doctrina de la supremacia de l'estat, l'*étatisme*, i, sobretot, de l'estat-nació. Aleshores, no el podem considerar com un moviment anterior al segle XVIII, atès que no existia l'*estat* modern (Berlin 1997: 39).

En resum, podem concloure que el nacionalisme és una ideologia política que requereix un poder de decisió ple per tal d'assolir, com a objectiu primer, el desenvolupament de la seva pròpia cultura. I tot i que això passi, en molts casos, per l'assoliment de *l'estat-nació*, no en pot ser una condició indispensable si tenim en compte els nacionalismes d'estats constituïts com poden ser l'espanyol o el francès, per apuntar alguns exemples. En aquest sentit, són interessants les reflexions de Billig (1995: 44), el qual denuncia com el món acadèmic sovint passa per alt les mostres de "nacionalisme banal" de nacionalismes ja establerts.

c) Un imaginari compartit per tots els membres de la nació

El debat sobre l'existència de les nacions es tradueix en determinar si la nació crea l'estat o, contràriament, la nació és fruit de una ideologia pregonada per l'estat. La primera hipòtesi és més pròpia d'una visió nacionalista que, atès que persegueix el principi de congruència entre unitat nacional i política (vegeu § 2.2.1 punt *c*), parteix de la noció de nació com quelcom natural, les característiques de la qual s'assemblen més a un organisme biològic (Moulines 2001: 42).

En canvi a la segona, les nacions no són vistes com a comunitats objectives, sinó que més aviat responen al que Anderson (1983, *apud* Billig 1995: 24) defineix com a comunitats imaginades. Aquesta és la idea que comparteixen també Gellner (1988: 70) i Hobsbawm (1991: 18), que en diu "artefacto, invención e ingeniería social". Joseph (2004: 94) afirma que la mateixa identitat és fruit d'una negociació i reconstrucció constant.

El discurs ideològic del nacionalisme apel·la a la càrrega emotiva que recau damunt la nació (els símbols, les creences o la llengua de la cultura comuna) o, fins i tot, la terra. Aquest fet, que el món acadèmic ha tendit a deixar fora del marc d'investigació perquè no és racional, és primordial per entendre la difusió del nacionalisme (Guibernau 1997: 118 i 119). Una vegada establert aquest sentiment col·lectiu, s'ha de mantenir i refermar regularment amb accions en què els ritus tenen un paper crucial (Guibernau 1997: 114 i 115): rutines i hàbits que ens poden semblar banals a simple vista però que resulten imprescindibles per fer-ho (Billig 1995: 44).

Per exemple, quatre *creences* característiques que la ideologia manté en qualsevol de les seves formes són, segons Berlin (1997: 39 i 40): "la necessitat imperiosa de pertànyer a una nació; la relació orgànica de tots els elements que constitueixen una nació; el valor d'allò que és nostre simplement perquè és nostre; i, finalment, la primacia absoluta de les seues exigències davant pretensions rivals d'autoritat o lleialtat".

Guibernau (1997: 114) assegura que la construcció d'un passat que aparegui com a arrel de la nació, compleix un dels criteris definitius de la identitat (vegeu § 2.1). És per aquest motiu que el nacionalisme remet a un passat glorificat per tal de construir la nació (Guibernau 1997: 115). Mentre que reclama la presa de consciència d'unes unitats orgàniques mitificades, en realitat parteix d'unes comunitats que no poden ser anteriors a l'organització en estats-nació (Gellner 1988: 71). D'altra banda, aquesta ideologia també promet un futur millor (Guibernau 1997: 115).

L'èxit del discurs nacionalista, però, recau en el fet d'aconseguir crear un mite pel qual la nació sigui concebuda com una entitat natural (Joseph 2004: 116). Joseph (2004: 109 i 110) explica que quan Napoleó es féu amb gran part d'Europa a inicis del segle XIX, els pensadors romàntics alemanys en denunciaren la il·legitimitat de l'imperi argumentant que era a cada nació a qui pertocava regir-se. La qüestió se situava, aleshores, en definir els límits naturals de la nació. Si normalment eren assimilats amb els obstacles geogràfics, aquest principi no evitava que tot Europa fos concebuda com una nació. Calia establir algun criteri concebut com a natural per determinar-ne les fronteres. Fou en aquest context que Fichte atorgà a la *llengua* la capacitat de delimitar les nacions.

2.2.2 Llengua i nacionalisme

La humanitat ha desenvolupat diferents llengües des de l'inici de la història i, això no obstant, no ha desembocat en el desenvolupament del nacionalisme fins a l'era dels estats-nació. Segons Billig (1995: 30) en els períodes anteriors els límits entre llengües i dialectes no eren tan clars. Per la seva banda, Gellner (1988: 64) ja havia observat que al món es parlen prop d'unes vuit mil llengües, sense que això es tradueixi en l'existència d'un nombre equivalent de nacionalismes.

Si a l'apartat anterior hem vist com Gellner criticava que el concepte cultura es deixés deliberadament sense definir, també denunciava que la llengua pogués ser condició suficient per delimitar-la. En aquest sentit, Guibernau (1997: 123) afirma que l'adquisició de la llengua no pot significar la incorporació immediata en una nova cultura i Moulines (2001: 38) adverteix que una nació no es pot reduir a entitats bàsiques com són la raça, la llengua, la religió, etc.

No obstant això, sovint se'n fa una lectura en clau ètnica (Joseph 2004: 117). Per a Moulines (2001: 43 i 44), la llengua, però també la raça, la religió, la mentalitat, entre d'altres, són les manifestacions observables de les ètnies, sense les quals una nació, com a concepte teòric i abstracte que és, ens seria difícil de detectar. En tot cas, la llengua no és l'únic agent de categorització que permet fixar un patró de nació (Billig 1995: 24). Aquesta arbitrarietat porta Billig (1995: 30) a plantejar-se si, en lloc de ser les diferents llengües les que delimiten les nacions, és el nacionalisme el responsable de la consciència dels ciutadans de parlar llengües diferents. En aquesta línia, Joseph (2004: 124) aplaudeix la manera com Anderson (1991 [2a ed.]) caracteritza la funció de la llengua, entesa com a factor donat, sobre el qual es construiria el nacionalisme.

En aquest sentit, Nadal (1996: 358 i 359), d'acord amb les afirmacions d'Eisenstein (1986: 87 i 88), reclama una major atenció al paper de la invenció de la impremta en l'establiment de les noves llengües nacionals: per tal de sistematitzar i codificar l'edició en les principals llengües vernacles, se n'afavorí l'estandardització. D'altra banda, el lector reconeixia en una llengua escrita més homogènia la pròpia llengua materna. També Guibernau (1997: 105) en destaca el paper de transmetre la consciència de conformar una comunitat lingüística, els membres de la qual eren fàcilment identificables per la intercomprensió. Per la seva banda, l'autora ressalta que en alguns casos fou el procés pel qual es reconegueren els dirigents, els intel·lectuals i el clergat integrants de la mateixa comunitat que la resta de parlants.

Guibernau (1997: 108) conclou que "al segle XIX, allà on es troben nivells d'alfabetisme elevats probablement es va desenvolupar un nacionalisme inspirat per l'Estat que donaria origen a la creació d'estats nació més o menys homogenis. I, a la inversa, que les zones amb alts percentatges d'analfabetisme van oferir la possibilitat de mantenir vives la llengua i la cultura natives, si bé eren sobretot orals". Aquesta homogeneïtat no féu altra cosa que posar en relleu les diferències entre diferents cultures i, indirectament, justificava l'aparició dels diferents estats nacionals (Berlin 1997: 26).

La tendència a difondre una sola llengua que han adoptat els nacionalismes d'estat, s'ha legitimat amb *discursos utilitaristes* que exalcen els avantatges de compartir una llengua comuna i estàndard en detriment d'utilitzar diverses varietats lingüístiques (Lamuela 2004: 225). A les formes estàndards se'ls atribueix una funció simbòlica formal, segons la qual són presentades com les adequades per a les relacions secundàries, i una funció pràctica, que manté la capacitat de garantir la intercomprensió entre membres de la comunitat (Lamuela 1994: 115 i 116).

D'aquesta manera, la llengua de l'estat no s'imposa a la força sinó que és adoptada per motius pràctics: de mobilitat social o d'educació, per exemple. Aquests recurs, més propi d'una

estratègia econòmica, aconsegueix situar la llengua escollida en una posició dominant sota una pretesa llibertat lingüística. Finalment, la regulació explícita en l'ús d'altres llengües és vista com una intervenció que s'interposa en l'exercici d'aquesta llibertat (Lamuela 2004: 224).

Però què pretén aquesta estratègia? Quin objectiu final persegueix l'homogeneïtat? Donar resposta a aquestes preguntes equival a preguntar-nos com s'explica el nacionalisme.

2.2.3 Com s'explica el nacionalisme

Un dels motius més rellevants, o potser evidents, que sembla explicar el nacionalisme és el fet que es presenta com una reacció a una ferida infligida a una societat, a una actitud de menysteniment o de menyspreu cap als seus valors. Això és el que, segons Berlin (1997: 40 i 41), el diferencia de la consciència nacional i exemplifica: "això és el que hom pot observar ben bé en la trajectòria alemanya, des de la defensa conscient de la cultura alemanya en el patriotisme literari relativament moderat de Thomasius i Lessing i els seus precursors del segle XVII, passant per l'afirmació de l'autonomia cultural per Herder, fins a l'explosió d'un xovinisme agressiu en Arndt, Jahn, Körner i Goerres, durant i després de la invasió napoleònica" (Berlin 1997: 40 i 41).

Malgrat això, si tenim en compte que les agressions externes contra un sentiment col·lectiu no són exclusives de l'època contemporània, hem de concloure que no basten per justificar la ideologia. Tot i que el sentiment d'humiliació en sigui, en tot cas, un requisit, Berlin (1997: 40 i ss.) assumeix que han hagut de tenir lloc altres condicions que expliquin el sorgiment del nacionalisme al segle XVIII i no abans: després que les *fonts de cohesió* vigents en una societat tribal, religiosa, feudal, dinàstica o militar s'hagin fet obsoletes, sembla imprescindible que un col·lectiu, "individus més educats i més preocupats per les qüestions socials i històriques, tot i que menys articulades, i fins i tot absents, en la consciència de la major part de a població" (Berlin 1997: 42), es preocupi de cercar i trobar un *focus*, un element o un punt de partida on basar la identitat de la nació, "com ara la llengua, l'origen ètnic o una història comuna (real o imaginària)" (Berlin 1997: 42).

El nacionalisme, doncs, només pot aparèixer quan les antigues identitats s'afebleixen (Guibernau 1997: 117). En la mateixa línia, Berlin (1997: 46 i 47) ratifica que "només poden entendre's tant els moviments eslavòfil i populista a Rússia com el nacionalisme alemany, si hom té present l'efecte traumàtic de la modernització violenta i ràpida imposada al seu poble per Pere el Gran, igual com, tot i que a menor escala, per Frederic el Gran a Prússia. [...] Es dóna llavors un esforç per crear una nova síntesi, una nova ideologia, tant per

explicar i justificar la resistència a les forces contràries a les seues conviccions i formes de vida, com per indicar una nova direcció i oferir un nou centre d'autoidentificació". La modernització és vista, sovint, com l'explicació d'aquest canvi de paradigma identitari.

D'una banda, Gellner (1988: 17) observa com la societat moderna i industrialitzada ha convertit l'estat en l'únic sistema plausible. Les societats industrials no només són extraordinàriament grans sinó que presenten unes ambicions que requereixen una organització massa complexa: aspiren a obtenir el màxim benefici i pretenen un creixement sostingut (Gellner 1988: 40).

En aquest context, el desenvolupament tecnològic afavoreix la necessitat d'una divisió del treball que, a més, sigui mòbil. La ciutadania, doncs, ha de tenir una formació mínima que permeti als seus membres accedir als diferents càrrecs o posicions i comunicar-se en un *idioma estàndard* que faciliti una col·laboració dirigida cap a uns mateixos objectius. Només l'estat pot facilitar que aquest repte social pugui ser possible. El monopoli de l'educació, que d'aquesta manera adquireix una rellevància tan o més important que el monopoli de la violència, només pot ser gestionat eficaçment per l'estat. A més, és l'únic que en pot assumir la despesa que genera (Gellner 1988: 51 i ss.).

Per tant, "el inicio del industrialismo significa explosión demográfica, urbanización acelerada, migración laboral y, asimismo, penetración de una economía mundial y de un gobierno centralizador –penetración económica y política, por tanto –en unas comunidades hasta entonces más o menos introvertidas […], separadas entre sí horizontalmente por la geografía y verticalmente por enormes diferencias sociales" (Gellner 1988: 62 i 63). Les modificacions que comporta l'establiment d'una societat industrial provoca que esdevingui molt més igualitària del que ho eren les societats agràries.

El nacionalisme és el que promou l'homogeneïtat cultural necessària per al desenvolupament econòmic. D'altra manera no seria possible la industrialització. No obstant això, Gellner (1988: 59 i 60) no considera que el nacionalisme imposi l'homogeneïtzació d'una manera dirigida cap a l'assoliment d'aquest objectiu, sinó que la persegueix com a directriu d'un nou funcionament de les coses. En aquest moment és, doncs, quan vells criteris de categorització o bé esdevenen obsolets o bé passen a un segon terme: que la identitat nacional prevalgui per damunt de velles identitats, sorgeix aquesta nova ideologia (Joseph 2004: 116).

El principi d'homogeneïtat es contradiu amb el de pluralitat. Això significa que només algunes cultures poden esdevenir cultures desenvolupades, és a dir, establertes. Aquestes són les que imposen les regles d'homogeneïtat que faciliten la industrialització (Gellner 1988: 72). De fet, que l'industrialisme no arribés arreu al mateix moment ni de la mateixa manera és l'única explicació per la qual no s'hagi imposat una única cultura, "sustentada por una

autoridad política única y por un único sistema educativo, similar para todo el planeta" (Gellner 1988: 74).

Segons aquesta teoria, la resta de societats preindustrials aspiren a incorporar-se a algunes de les cultures amb estat propi que ofereixin als seus membres unes condicions socioeconòmiques més favorables: "una ciudadanía cultural plena, acceso a la enseñanza elemental, a un empleo y demás" (Gellner 1988: 67 i 68). Només d'aquesta manera poden entrar a formar part de la nova era.

2.2.4 Crítiques al nacionalisme

Si tenim en compte el que acabem de dir, a l'era del nacionalisme, no tots els nacionalismes poden ser satisfets (Gellner 1988: 68): les societats que s'hagin adherit a la industrialització en primer lloc tenen més oportunitats d'imposar la seva cultura, mentre que molts dels altres nacionalismes ni tan sols poden ser viables (Gellner 1988: 73).

D'altra banda, atès que la major part de cultures (o nacions) no es troben perfectament delimitades, sinó que es troben sobreposades i barrejades (veg. § 2.2.1), la congruència entre la cultura i el govern que pretén el nacionalisme resulta, simplement, impracticable: de nou, implicaria necessàriament la frustració de les unes o les altres (Gellner 1988: 64). Per a Gellner (1988: 14 i 15), la unitat política territorial només podria arribar a ser ètnicament homogènia en cas d'exterminar, expulsar o assimilar.

Gellner (1988: 17 i ss.) també qüestiona la premissa nacionalista segons la qual *estat* i *nació* són les dues cares de la mateixa moneda: els estats han nascut sense l'ajuda de les nacions i algunes nacions també han emergit sense l'ajuda d'estats. En canvi, planteja que la idea de nació no es pot concebre sense l'existència prèvia de l'estat. En aquest sentit, en el debat que es pregunta si l'estat crea la nació o ocorre a la inversa, Gellner seria més favorable a la primera opció (vegeu § 2.2.1 apartat *c*).

Si seguim la teoria de Gellner, les incongruències del nacionalisme el posen en un cul de sac. Motiu pel qual en diu: "no es un movimiento que sea fruto de una aberración ideológica ni de un exceso emocional. Aunque por regla general –en realidad, casi sin excepción– aquellos que toman parte en él no pueden entender lo que hacen, el movimiento es la manifestación externa de una profunda modificación en las relaciones entre gobierno y cultura, modificación que es además inevitable" (Gellner 1988: 53).

2.2.5 Crítiques a Gellner

Fins aquí hem seguit el fil que Gellner ens deixa estirar. Però cal tenir present que la seva hipòtesi sobre el nacionalisme ha rebut més d'una crítica. Si Wieviorka (1993, *apud*

Serra 2002: 92 i 93), per la seva banda, també atribueix a l'afany de modernització i als reclams del mercat el distanciament amb el registre identitari previ, Hobsbawm no en difereix en interpretar el nacionalisme com una ideologia que es basa en una invenció (vegeu § 2.2.1 apartat *c*). En canvi, li retreu que no tingui en compte la perspectiva i la reacció del "poble" davant d'aquesta ideologia assedegada de creixement econòmic. En aquest sentit, adverteix del perill de caure en una lectura reduccionista. Tot i que és francament difícil conèixer la influència real d'aquest moviment, almenys s'hauria de tenir en compte que no implicà, necessàriament, la substitució d'altres identificacions (com podien ser les de classe). No només això, sinó que també s'hauria d'evitar pensar en la nacionalitat com quelcom estàtic: la identificació nacional també té la capacitat de canviar (Hobsbawm 1991: 19).

Així mateix, en l'actual context globalitzat, en què les interrelacions culturals són constants, l'explicació del nacionalisme com a conseqüència de la divisió del treball i de l'homogeneïtat de l'industrialisme, esdevé excessivament simple per Guibernau (1997: 122): quan ens hauríem de trobar un món cada vegada més uniforme, el nacionalisme no sembla perdre força. I és així fins i tot quan significa oposar-se a una cultura industrialment més pròspera i, per tant, amb més oportunitats.

En la mateixa línia que Hobsbawm, Guibernau (1997: 123 i 124) alerta que una "cultura no es pot reduir a ser la targeta d'accés a un mercat laboral determinat", perquè no té en compte el seu paper com a creador d'identitat i, per tant, el vincle que crea entre membres de la mateixa comunitat i oblida, sobretot, la vessant emotiva, que va molt més enllà de qualsevol explicació racional i, doncs, utilitarista.

Les crítiques de Serra (2001: 92 i 93) a Wieviorka s'orienten en la mateixa direcció: conclou que aquesta opció només pot ser viable per aquells que en puguin obtenir beneficis de la liberalització del mercat. Atès que això no engloba sinó un conjunt tancat d'agents socials, els altres s'atrinxeren contra aquesta dissociació, intentant reconciliar la cultura i les identitats amb el desenvolupament econòmic i la modernitat.

En suma, Guibernau (1997: 122) considera que la teoria de Gellner no pot explicar que durant el règim franquista els catalans mantinguessin la seva llengua i cultura encara que poguessin ser exclosos del lloc de treball: "per tal de fer creïble la teoria de Gellner, els catalans haurien d'haver cedit a les pressions del règim i subscriure's a la cultura oficial".

Consegüentment, Guibernau (1997: 124 i 125) proposa distingir entre *estat legítim* i *estat il·legítim*. Mentre que el primer faria referència a la idònia situació en què *nació* i *estat* coincidirien, en canvi en el segon cas hi hauria més d'una nació dins d'un estat. Quant a un *estat il·legítim*, la teoria de la nació de Gellner només s'hi adequa quan, en termes de Guibernau (197: 111), el *nacionalisme d'estat* aconsegueix imposar una llengua i una cultura i,

d'aquesta manera, aconsegueix difondre un sentiment de pertinença i patriotisme. Només en aquest cas, conclou, l'estat engendraria la nació (vegeu § *2.2.1* apartat *c*).

Per la seva banda, Moulines (2001: 46 i 48) preveu la possibilitat que la congruència entre política i cultura no es tradueixi necessàriament en la correlació *estat-nació*. No obstant això, l'estat hauria de crear les condicions necessàries per tal que les nacions (ètnies, al seu entendre) se sentissin còmodes amb la seva administració, és a dir, amb l'estat. En cas de conflicte, s'hauria de resoldre mitjançant la negociació i determinant certs compromisos que evitessin, en qualsevol cas, la desaparició o el sotmetiment d'una altra nació.

2.2.6 El nacionalisme català

D'acord amb el que hem vist, el nacionalisme català hauria de facilitar una identificació de nació, proposar direccions polítiques per a la seva defensa i crear un imaginari popular compartit que fonamentés la identificació nacional. En aquest apartat mirem de determinar de quina manera els primers estadis catalanistes desenvoluparen aquestes bases.

a) Identificació amb la nació

Termes (2000: 47) situa en el moviment de la Renaixença les bases de definició de la identificació de Catalunya. Amb tot, Marfany (1996: 210) considera que aquesta construcció no es va produir fins al tombant de segle XIX al XX. Aquest autor considera que hi ha una circularitat en la definició de nació (Marfany 1996: 201 i 202); diu: "és la terra, en definitiva, el que *fa* la nació. Hi ha catalans, doncs, perquè hi ha Catalunya, perquè hi ha una terra catalana; no pas al revés". Però, en "aquesta terra, com la delimitarem i la definirem? Hi ha catalans perquè hi ha Catalunya però Catalunya, què és? El territori que ocupen els catalans. I qui són els catalans? Els qui han nascut i viuen a Catalunya. La terra fa la nació i la nació defineix la terra" (Marfany 1996: 204).

Així, Marfany (1996: 204 i 205) conclou que no és tan important explicar la nació, que al capdavall el nacionalisme considera natural, com l'afirmació d'aquesta nació enfront de la castellana. Això fou el que, en un primer moment, els dugué a recórrer a criteris racials, cosa gens estranya en aquell moment. No obstant això, ni els catalans presentaven un arquetipus racial, ni podien demostrar que els trets racials semítics que, deien, havien marcat la raça castellana no s'haguessin propagat a Catalunya després d'anys de dominació. En definitiva, els arguments legitimadors de la nació recaigueren sobre explicacions històriques (Marfany 1996: 195 i ss.). Termes (2000: 57) subratlla que l'interès

historicista es feia palès ja des dels inicis del segle XIX per procurar explicacions a l'aparició dels estats-nació i el nou ordre liberal.

Per a Marfany (1996: 191), de la història es van prendre bàsicament dos aspectes: una suposada democràcia medieval catalana i els episodis de resistència davant dels castellans. El primer element històric serví per caracteritzar Catalunya com un dels pobles més lliures de la terra; si bé Marfany (1996: 145 i 146) assenyala la paradoxa d'un catalanisme que, a inicis del segle XX defensava un sufragi restringit. El segon aspecte, en canvi, s'utilitzà per posar de manifest els greuges que Catalunya ja havia patit per part dels castellans i introduir, doncs, models de resistència contra aquesta actitud agressiva (Marfany 1996: 194).

Balcells (1992: 19) explica que, a la Catalunya del segle XIII, s'havia desenvolupat un sistema polític que incorporava els representants dels municipis. Aquest fet, que es traduïa en una limitació del poder monàrquic, així com en una iniciativa encaminada a la separació de poders, el dotava d'excepcionalitat. Amb tot, no es podia qualificar de funcionament constitucionalista: el sistema català continuava basant-se en els privilegis dels diferents estaments. Segles més tard, amb la derrota de 1714, es van suprimir les institucions catalanes i s'instauraren noves lleis absolutistes i, en últim terme, centralitzadores (Balcells 1992: 27). D'acord amb el que acabem de veure, aquests fets, relacionats entre si, prengueren una gran rellevància en la formació del catalanisme.

En la mateixa línia, Balcells (1992: 34) afegeix que l'avantatge econòmic que presentava una Catalunya en procés d'industrialització respecte a una Espanya agrària, fou clau per al desenvolupament d'una superioritat material que posà les bases del moviment catalanista, ja des de la Renaixença. Per la seva banda, Marfany (1996: 207 i ss.) destaca que, anys més tard, la immigració castellana no només era vista com una comunitat problemàtica sinó que a més es pensava que vivia de la riquesa catalana, la qual no havia contribuït a generar. En aquest sentit, tot i que el tombant de segle coincidí amb una depressió econòmica, res no sembla indicar que es generés en aquest problema. A més, aquesta explicació es construí posteriorment a la crisi del 1898 (Marfany 1996: 207 i ss.).

Aquesta interpretació es traduïa, segons Marfany (1996: 211 i ss.), en una aversió cap als òrgans burocràtics, representants de l'estat com a paràsit que impedia el progrés català. Aquesta posició s'explica fàcilment per la condició de propietaris, comerciants i professionals liberals de la majoria de catalanistes. Ara bé, mentre que la majoria d'immigrants no ocupaven les places del funcionariat, alguns catalanistes, ja no només catalans, sí que ho feien.

b) La nació com a agent

El nacionalisme català segueix, a grans trets, les diferents etapes que Hobsbawm (1991: 29) pauta per tal d'analitzar els nacionalismes: una primera fase, que tindria lloc a l'Europa del segle XIX, es caracteritzaria per ser apolítica i, doncs, podria ser fonamentalment descrita com a cultural, literària i folklòrica. Una segona fase vindria marcada per la introducció de les campanyes polítiques a favor de la idea nacional. Finalment, en la darrera fase s'assoliria el suport popular. En aquest sentit, doncs, seria un nacionalisme típic que es pot analitzar des d'una perspectiva general.

Una primera etapa fou marcada per la consolidació de la Renaixença: un moviment essencialment cultural que pretenia la recuperació del català com a llengua literària (Balcells 1992: 38). Termes (2000: 56 i 236 i ss.) destaca que, tot i ser originat per una elit burgesa, presentava preocupacions socials i, doncs, una voluntat d'integració popular. Tal com hem vist al punt anterior, és també a la Renaixença que situa les bases de la identificació nacional.

D'aquest moment, Balcells (1992: 43) en destaca la importància del republicanisme federal, el qual prenia com a base els antics reialmes, en tant que regions historicoculturals. Ara bé, "el regionalisme de Pi i Maragall era espanyol i no catalanista", conclou. Balcells (1992: 49) qualifica l'actitud burgesa catalana de finals del segle XIX de "conformisme provincial", que s'expressà fins i tot en forma d'espanyolisme a la segona guerra de Cuba o a la revolta de les Filipines. Marfany (1996: 90) parla de "regionalisme almirallià": Catalunya era considerada una "regió", mentre que Espanya era la "Nació".

En aquest sentit, cal afegir que la Restauració de la monarquia borbònica el 1875 posà fi al caràcter plural del catalanisme: "Amb la monarquia borbònica restaurada, la burgesia catalana va aconseguir la derrota de l'aixecament carlista en el seu territori el 1875, el restabliment de la dominació sobre Cuba el 1878, la desarticulació de la Internacional obrera, la marginació dels federals i l'atur del procés vers el lliurecanvisme amb la suspensió de la base cinquena de l'aranzel de 1869. Aconseguia també l'anhelada estabilitat política d'un sistema bipartidista" (Balcells 1992: 48)

Aquesta primera etapa veié la fi entorn del 1890. Aleshores és quan, per a Marfany (1996: 28), s'inicia el procés de mutació del catalanisme en un nacionalisme que culminaria al tombant de segle, entre 1898 i 1901. Aquest primer *nacionalisme* no parlava d'independentisme, sinó d'autonomia dintre l'estat espanyol (Marfany, 1996: 93). A trets generals, en aquest moment, l'independentisme era rebutjat i titllat de radical: la nació era Catalunya; però l'estat, Espanya. Sigui com sigui, Marfany (1996: 96 i 97) apunta que algun individu ho reclamava a títol personal.

A partir de 1898, les dades marquen una aparent expansió d'aquest nacionalisme modern (Marfany 1996: 28). Les causes reals, com hem insinuat més amunt, caldria situar-les en el creixement del sector secundari i terciari en una època de crisi econòmica i social. La correlació del naixement del nacionalisme amb el "desastre" espanyol en 1898, apunta a un desencís que degué actuar de catalitzador i, per aquest motiu, la transformació del catalanisme apareix de manera molt sobtada (Marfany 1996: 42). D'altra banda, tal com apunta Balcells (1992: 60), fins en aquell moment hauria estat una incoherència defensar l'autonomia catalana i negar la cubana.

I és que, paradoxalment, el nou catalanisme es definia com un moviment antipolític. La política era interpretada com un artefacte al servei de l'Estat que els havia defraudat: "Política, inevitablement, vol dir política espanyola, perquè la política és la competició pel control de l'Estat i l'Estat és Espanya" (Marfany 1996: 102). Aquesta concepció tindria més sentit si no parléssim de nacionalisme sinó de l'etnicitat de la qual parla Wieviorka (vegeu § 2.2.1 apartat *b*), és a dir, si el catalanisme hagués pretès ser un moviment etnicocultural. El motiu pel qual Marfany (1996: 105) situa en aquest punt el naixement del nacionalisme català, es deu no només al fet que el propi moviment s'autoidentifiqués amb un moviment nacionalista, sinó que es basés el seu programa en una llista concreta: en les Bases de Manresa. Sense intervenir en política, però, els catalanistes confiaven la realització dels seus objectiu a un miracle.

Per a Marfany (1996: 128 i ss.), aquesta posició només s'explica per una aversió pel sufragi universal. Molts catalanistes provenien de classes altes i l'accés de les masses a la democràcia no era vista amb gaire bons ulls. Tot i que el catalanisme insistia en el fet que tothom hi era benvingut, la majoria era conscient que les diferències ideològiques serien insalvables en fer el salt a la política.

Amb tot, alguns catalanistes es desmarcaren d'aquesta tendència i van constituir la Lliga Regionalista per tal de participar a les eleccions (Marfany 1996: 106). Si els comicis generals de 1901 es resolgueren en èxit electoral, les eleccions municipals del mateix any es decidiren a favor de la coalició republicana (Balcells 1992: 65). En primer lloc, Balcells (1992: 65) argumenta que l'ambient de protesta social afavorí la victòria republicana. D'altra banda, Marfany (1996: 124 i ss.) destaca que la Lliga no es definia com un partit pròpiament nacionalista: el seu programa era reaccionari i alguns dels seus objectius s'acordaven amb sectors no nacionalistes com els carlins, per exemple. Així, mentre que Marfany (1996: 124) destaca els recels que despertava la Lliga entre els catalanistes, Balcells (1992: 65 i ss.) recalca la manca del suport obrer.

Marfany (1996: 153 i 154) raona que, sense una altra alternativa electoral, molts catalanistes d'esquerra votaven la Lliga. El conservadorisme amb prou feines era combatut. Des

d'aquesta posició, en canvi, el missatge paternalista, freqüent en temps de tranquil·litat, es girava, en moments de tensions laborals, en un discurs que carregava contra el moviment obrer, titllat d'anticatalanista: les demandes socials sovint eren considerades excessives i es demanava una posició més sensata (Marfany 1996: 159). La causa catalanista era sempre la més important. I aquesta idea era compartida fins i tot per alguns que es consideraven anarquistes. Confiaven que "la 'qüestió social' quedaria automàticament resolta quan es resolgués la nacional" (Marfany 1996: 180).

En aquest moment, la divisió entre grups catalanistes s'establí entre la Lliga i els altres grups que, contraris a la Lliga, tampoc conformaren un front comú (Marfany 1996: 107, 108). A partir de 1901 podem trobar grups demòcrates favorables a un sufragi restringit (Marfany 1996: 144 i ss.) i grups republicans a partir de 1906 (Marfany 1996: 135). No obstant això, a propòsit de l'evolució política d'aquesta època, Balcells (1992: 74 i 75) conclou que calia democratitzar el nacionalisme català: "el republicanisme català s'havia de convertir en l'esquerra nacional catalana i superar qualsevol sucursalisme, si volia ser plenament conseqüent amb el seu democratisme i accedir a l'hegemonia política a Catalunya, on tenia més força que a [*sic*] la resta del republicanisme espanyol en el conjunt d'Espanya". Això no arribaria fins el 1931, quan el catalanisme obtindria un suport de masses.

c) Un imaginari compartit per tots els membres de la nació

En el punt *a* d'aquest apartat ja hem vist com la identificació nacional es construí sobre un imaginari creat a partir d'una lectura esbiaixada de la història que prioritzava sobretot la identificació catalana en contraposició a la castellana. En aquest punt ens centrarem a identificar la vessant més simbòlica d'aquest imaginari compartit.

En primer lloc, cal destacar la tasca educativa que molts catalanistes realitzaren en crear escoles. L'objectiu era reintroduir hàbits de comportament típicament catalans però, sobretot, la llengua "pròpia" a totes les esferes de la vida pública i privada (Marfany 1996: 245). En aquest sentit, Marfany (2001) relata de quina manera es construeix la idea del castellà com a llengua imposada (Marfany 2001). Per a ell, la labor es concentra a "purificar" el català per tal de distanciar-lo del castellà (Marfany 1996: 351). Termes (2000: 645) engloba aquest fenomen en el moviment noucentista, juntament amb l'establiment de nous postulats estètics. Tanmateix, el més rellevant n'és el vincle amb el catalanisme polític, amb qui compartia la intenció de crear no només una vida institucional, sinó també cultural, pròpiament moderna.

Cal recordar que, tal com altres nacionalismes nascuts al segle XIX, el catalanisme tingué els seus orígens com un moviment literari lligat al romanticisme (Marfany 1996: 280 i Termes 2000: 47). En aquest moment, doncs, la importància de la tradició es traduí en la celebració de vetllades litearіomusicals (Marfany 1996: 256). La condició catalanista dels qui hi assistien afavoria que fossin lletraferits (Marfany 1996: 275).

Així mateix, els nacionalistes catalans van desenvolupar un lèxic propi. A més de paraules com la "nació catalana" o "la pàtria", els catalanistes utilitzaven "la terra" com qui diu "la mare". El possessiu era innecessari perquè no concebien que n'hi pogués haver cap altra (Marfany 1996: 222). Feien servir paraules d'identificació dels companys, com ara "companys de causa", "catalanista convençut" o "ferm catalanista" (Marfany 1996: 226). A banda d'això, trobem referències al "despertar" de la nació (Marfany 196: 232), així com l'ús de la primavera com a metàfora (Marfany 1996: 241). L'"hora" feia referència a un canvi que ja s'havia produït (Marfany 1996: 236) i expressions com "Catalunya i avant!" reafirmaven les seves conviccions i l'esperança en el futur (Marfany 1996: 230).

Alguns nacionalistes catalans es lamentaven d'una certa trivialització en accions purament simbòliques (Marfany 1996: 251). A fer onejar la bandera, s'hi afegien iniciatives com la recatalanització del nom d'establiments, així com donar noms que remetessin a la catalanitat dels seus productes. Per exemple, *Catalunya*, al paper de fumar; *Sant Jordi*, al licor o *Els Segadors,* al tònic-digestiu (Marfany 1996: 246 i ss.).

I és en l'himne de *Els Segadors* que hi trobem clarament il·lustrat, segons Marfany (1996: 317 i ss.), el procés d'invenció de la tradició: mentre que els intents de crear un himne van fracassar repetidament, *Els segadors* va començar a ser cantat, espontàniament, una vegada i una altra. Però la versió que sovint era cantada no en mantenia la lletra tradicional, sinó que havia estat substituïda per la versió d'Emili Guanyabens (Marfany 1996: 317 i ss.).

Aquí caldria afegir que el cant coral també era una activitat associada al catalanisme de tombant de segle (Marfany 1996: 307): calia una recuperació de les cançons tradicionals catalanes que havien perdut el paper de cançons populars a causa de la castellanització (Marfany 1996: 312).

També el sardanisme era fruit d'una invenció. Si bé era una dansa viva en alguns territoris catalans com l'Empordà, la Garrotxa, el Gironès i la Selva, era desconeguda a la major part del territori català (Marfany 1996: 322). Però la migració de gironins a Barcelona provocà que en 1892 s'hi posés de moda (Marfany 1996: 330) i en 1906 la sardana era coneguda arreu i apreciada com una dansa antiga que configurava el ball nacional (Marfany 1996: 325).

Aquest ball oferia grans possibilitats simbòliques: "anella sense cap ni cua, on tots, iguals, es donen les mans en senyal d'amor, on tothom pot entrar o sortir lliurement, i que sempre pot

créixer amb l'addició de nous balladors; ball de plaça, de la comunitat, obert a tothom, pobres i rics, vells i joves, homes i dones; ball vigorós, esportiu, sa; ball seriós, metòdic, elegant, propi d'un poble que fins en la diversió conserva la dignitat; i ball, finalment, 'de la terra', de remotíssims orígens mítics" (Marfany 1996: 326).

Finalment, l'excursionisme també provenia de la tradició prenacionalista (Marfany 1996: 293). L'èxit d'aquesta experiència representava la confiança en la victòria del catalans. A més, des del cim hom era capaç de veure "la terra" en la seva plenitud (Marfany 1996: 304).

Segons Marfany (1996: 300), totes aquestes rutines i tots aquests rituals comparteixen un codi de valors de la classe mitjana: la major part de les activitats que organitzaven transmetien la idea de ser un col·lectiu format per joves seriosos que no es deixaven caure en vulgaritats (Marfany 1996: 264). Les iniciatives que portaven a terme o bé eren considerades sanes (com ara l'excursionisme o el sardanisme), o bé profitoses (trobades culturals, creació d'escoles, entre d'altres) per tal d'acordar-se amb la respectabilitat del catalanisme. En aquest sentit, Termes (2000: 647 i 648) considera que, en el nacionalisme conservador que conformava el panorama de principis del segle XX, es pot observar l'esforç d'integració de les classes populars. Per exemple, "el programa noucentista de Prat de la Riba responia a una idea global del paper de la cultura i l'educació com a eines d'integració nacional i de modernització" (Termes 2000: 653).

2.3 Mitjans de comunicació

Si tenim en compte la idea que s'insinua en aquest marc teòric, el nacionalisme no sembla altra cosa que una ideologia *política*. L'objectiu és, doncs, observar de quina manera es transmet a la població. En aquest sentit, llibres destinats concretament a la comunicació política, com Mazzoleni (2010) o Maarek (2007), inevitablement parlen dels mitjans de comunicació, als quals donen una gran importància. Generalment la ciutadania rep el discurs a partir dels mitjans de comunicació. Tot i que la premsa escrita hagi perdut molta audiència, continua essent rellevant en tant que subratlla allò dit a la televisió, posant el missatge realment a debat (Maarek 2007).

En aquesta línia, la idea que els mitjans de comunicació no només transmeten la realitat (mediació), sinó que la transformen (mediatització) és molt general (Castelló 2012: 22 i 24). Per aquest motiu, abans de realitzar l'anàlisi ens aturem per conèixer quina és la lògica dels mitjans i de quina manera poden intervenir en la comunicació del discurs.

2.3.1 Evolució del periodisme

Quan els avanços tecnològics de la Revolució Industrial permeteren l'augment de tiratges de les publicacions periòdiques, amb un abaratiment de costos que féu la premsa accessible a la major part de la població, les noves masses esdevingueren un important contingent a seduir (Guillamet 2003: 109). Guillamet (2003: 109) adverteix que, en aquest context, la llibertat d'exercici dels periodistes es veu limitada per part de l'editor. Per la seva banda, Casals (2005: 100) explica que la publicació depèn econòmicament de la publicitat i ideològicament encara de la propaganda política. I si no, fem un cop d'ull al panorama deixat pel segle XX: Guillamet (2003: 171) considera que, a causa de la censura, la premsa fou un mitjà poc eficaç. Si bé és fàcil localitzar les tendències ideològiques i polítiques dels diaris, juntament amb el títol i llegir publicacions partidistes o amb vocació de convèncer. Pel que fa al cinema, podem remetre'ns a les emissions de propaganda, tals com el NO-DO espanyol. Aguilera (1992: 78) destaca que, a part de la incapacitat de fer front al control polític, la imparcialitat també planteja un dilema davant de segons quins horrors.

Segons Ramonet (2003: 61 i 62), això és el que passa quan el concepte de *progrés* ha fallat i descobrim que l'evolució no porta necessàriament a un món millor. Casals (2005: 128 i ss.) afirma que amb el fracàs de les ideologies (nazisme, comunisme, nacionalisme, etc.), es reprèn el debat de la racionalitat i el vincle entre la raó i la veritat. Més aviat, el postmodernisme estén un parer escèptic i relatiu pel que fa als valors.

Per altra banda, l'escepticisme més radical nega tota racionalitat i titlla tot valor de convenció i el llenguatge d'imprecís. Si tot és relatiu, tot s'hi val? Si tota veritat és relativa, s'absolutitza el concepte, negant l'enunciat (Casals 2005: 143). Així doncs, Casals (2005: 127) alerta que cal evitar la trampa moralista amb mots com *objectivitat*: "el periodisme és interpretació de la realitat amb independència i racionalitat". I afegeix que, per ser independent i racional, s'ha de ser crític.

Arribats en aquest punt, l'objectivisme s'interpreta com una màscara del liberalisme econòmic i apareix un periodisme *cívic* o públic (Casals 2005: 115). En les esferes professionals i professionalitzadores (és a dir, en les acadèmiques) pretenen fer difusió d'un model més ètic. S'expandeix un corrent de pensament que concep el periodisme com a funció social. Idea que, d'altra banda no és nova (Guillamet 2003: 107). Aquests nous valors són els que defineixen el periodista com a professional de la comunicació (Casals 2005: 127).

La nova ètica, doncs, es troba a mig camí: "els mitjans no es poden ocupar de models tancats, ni de la veritat de les proposicions, ni de judicis absolutament encertats i imparcials, ni tan sols de la veracitat de les locucions. [...] Els discursos periodístics són sintetitzacions, obertes i inconcluses, inserides en el si d'una cultura", diu Casals (2005: 160 i 170).

2.3.2 El conflicte

El tractament del conflicte havia tingut una gran rellevància. Fent referència a aquest nou periodisme, Aguilera (1992: 79) cita John O. Pastore (1969: XIV) que alhora reprèn una idea a la qual Morse apuntava ja al segle XIX: "Cualquier cosa que facilite el intercambio entre las diverses posiciones de la família humana, tendrá el efecto, bajo la guia de principios Morales consistentes de promover los mejores intereses de los hombres".

Certament, sovint la sociologia s'havia centrat en el tractament del conflicte. Quan als anys cinquanta el focus es desplaçà per tractar les estructures normatives que garantien l'ordre social, el conflicte mantingué unes connotacions negatives que el caracteritzaven com una disfunció que calia evitar (Castelló 2012: 10). En aquest moment, la comunicació s'interpretà com una eina per evitar el conflicte. Fins i tot s'han utilitzat els termes *comunicació* i *conflicte* com a conceptes oposats (Castelló 2010: 11).

Amb aquest punt de partida, el conflicte a l'espai públic no es pot veure d'altra manera que com a desestabilitzador d'una "normalitat social", interpretada com l'harmonia entre diferents actors i institucions. En canvi, hom no s'adona que qualsevol "normalitat social" implica necessàriament unes relacions de poder establertes entre diferents grups socials que no poden ocupar la mateixa posició avantatjosa (Castelló 2012: 13).

D'altra banda, el conflicte implica l'existència de dues o més postures oposades. El posicionament a favor d'una de les dues opcions implica la creació d'identitat, en tant que reclama la reafirmació de la pròpia identitat en contra d'uns interessos oposats (Castelló 2012: 13).

Per aquest motiu, per a l'anàlisi del discurs, però també d'altres ciències de la informació, la comunicació sempre participa de la construcció del conflicte. En aquest sentit, la mateixa comunicació del conflicte construeix el conflicte (Castelló 2012: 17).

2.3.3 Discurs i estratègies narratives

Independentment d'unes bones pràctiques periodístiques, explicar un conflicte ja suposa un problema en si: requereix el desenvolupament d'estratègies narratives per tal que el públic pugui entendre la complexitat de la realitat (Castelló 2012: 13). Aquestes estratègies han provocat que, més enllà d'un recurs periodístic, altres institucions i associacions o, en definitiva, agents públics, utilitzin formes més pròpies de la mediatització per transmetre un missatge comprensible al públic: "la mediatización ha cambiado la forma en cómo [*sic*] los agentes e instituciones sociales utilizan el lenguaje para explicar su entorno y contextos sociales" (Castelló 2012: 23).

En aquest sentit, la teoria d'enquadraments (*frames*) proposa classificar la realitat segons marcs de referència. El tema tractat suposa un ventall de connotacions a tenir en compte; el mateix llenguatge té el seu propi marc, i, evidentment, podem delimitar un marc pel conflicte. L'opció d'un marc interpretatiu elabora una determinada narrativa (Castelló 2012: 26 i ss.). Els mitjans de comunicació utilitzen estratègies narratives més pròpies de la ficció per tal de construir un relat mediàtic que, alhora, es retroalimenta en la lectura per part de l'audiència (Castelló 2012: 28 i ss.).

Així, no és el conflicte el que requereix un determinat discurs, sinó que el conflicte només té lloc quan se n'elabora un discurs (Castelló 2012: 35). El discurs del conflicte ofereix un discurs específic a l'entorn d'un problema. Presentar-ho en forma de conflicte implica un tipus de discurs (Castelló 2012: 33).

2.3.4 Anàlisi crítica del discurs

La crítica del llenguatge no és una pràctica recent sinó que el seu desenvolupament va de bracet amb el de la filosofia occidental: la trobem ja a les crítiques de Plató als sofistes per fer ús perniciós dels recursos del llenguatge (Maingueneuau 2012: 56 i 57). En aquest sentit, la dimensió crítica és una característica inherent a l'anàlisi del discurs (Maingueneau 2012: 53). No obstant això, en època contemporània apareix l'anàlisi crítica del discurs, abreviada sovint amb les sigles ACD (Maingueneau 2012: 57). A què respon la intervenció d'una variant de l'anàlisi del discurs que posa l'èmfasi a la vessant crítica que tota anàlisi d'aquest tipus té?

Maingueneau (2012: 53) ja ens adverteix de la dificultat que presenta la delimitació d'un i altre camp com a autònoms i diferenciats. Tanmateix, apunta a dues característiques imprescindibles perquè una anàlisi del discurs esdevingui crítica: un component *hermenèutic*, que respon a la voluntat de descobrir els recursos persuasius d'un discurs, i un dispositiu *analític* que intenta posar de manifest el vincle que s'estableix entre el discurs analitzat amb una determinada ideologia (Maingueneau 2012: 62). Aquesta última característica és el que estableix les bases d'aquesta disciplina. En definitiva, doncs, un dels principals objectius de l'ACD és explicar les relacions existents entre el discurs i el poder social (van Dijk 2009: 121).

En aquest sentit, l'ACD no només té en compte l'anàlisi lingüística, que no deixa de tenir importància, sinó que afegeix una anàlisi de la ideologia concreta que es manifesta en el discurs. Encara que generalment les ideologies es presentin com a generals i abstractes, comporten unes creences i uns principis que configuren uns esquemes ideològics propis del grup. Conèixer-los és fonamental per poder definir mecanismes analítics eficaços que ens permetin seguir les traces de la ideologia (van Dijk 2009: 275 i 276).

Si partim d'aquest punt de vista, no ens ha de sorprendre la importància que recau sobre el context. El context és fonamental per situar el discurs en qualsevol dimensió: ens informa sobre el temps i l'espai, però també sobre l'organització que n'inspira el discurs, les institucions que hi tenen a veure, els objectius que es pretenen o, fins i tot, el paper de l'autor o l'orador i les seves característiques personals (van Dijk 2009: 159, 278 i 279).

L'anàlisi acurada del context ens dóna pistes sobre un element bàsic de la producció del discurs com és *l'accés*. L'accés fa referència a qui controla la participació, el llenguatge, el gènere, la temàtica, entre d'altres regulacions (van Dijk 2009: 147). En aquest sentit caldria diferenciar el discurs oral de l'escrit. En el nostre cas, l'accés determinaria qui i què es publica. També els mitjans de comunicació exerceixen la seva influència en posar èmfasi en uns fets i no en d'altres, tot establint la *agenda setting* (Castelló 2012: 18). Finalment, el discurs escrit ofereix la possibilitat d'una major planificació. Aquest fet el fa més vulnerable a la manipulació. És a dir, que permet un major control de l'ús de recursos persuasius. La responsabilitat de l'autor sobre el discurs és major (van Dijk 2009: 95).

3. NACIONALISME I MITJANS DE COMUNICACIÓ: UN ESTUDI DE CAS DE L'ACD

3.1 Metodologia del buidatge

Com ja hem dit a la introducció, l'objectiu del projecte és analitzar el discurs que rep la ciutadania. Atès que, en la major part dels casos, el discurs polític no es transmet si no és a través dels mitjans de comunicació, ens centrem en l'estudi del discurs polític mediatitzat. El corpus, doncs, se centra en fonts periodístiques que, pel seu paper en l'establiment de l'*agenda setting* (vegeu § 2.3), es concreta en la premsa. A causa de les limitacions temporals i els procedimentals que requeria un treball d'aquestes característiques, el corpus s'ha reduït a dos articles, amb la intenció de construir i il·lustrar el mètode de treball que s'utilitzarà per portar a terme la tesi doctoral.

D'acord amb el paper que Marfany (1996) i (2001) atorga a la llengua catalana en la creació de l'imaginari nacional català (vegeu § 2.2.6 apartat *c*), volem mostrar com el discurs nacionalista català es construeix entorn de la llengua catalana. El tractament de la llengua catalana de manera prou explícita en els articles és un criteri imprescindible a l'hora de definir el corpus d'anàlisi.

D'altra banda, ens hem decantat per textos publicats en una fase inicial del nou procés estatutari. Ambdós articles són previs al referèndum d'aprovació de l'Estatut de Catalunya de 2006. Mentre que el primer té lloc en el moment en què es presenten els esbossos dels primers articles, el segon apareix després de l'aprovació del text per part del Parlament català.

Aquesta decisió s'explica perquè el debat que es genera només es pot interpretar en clau nacionalista: el preàmbul del nou text jurídic, que afirma explícitament l'existència de la nació catalana, el tractament del català com a llengua pròpia, així com també la introducció dels deures lingüístics afavorí una polèmica que, directa o indirectament desencadenà la Sentència del Tribunal Constitucional. Aquest i altres esdeveniments (com l'aprovació de la llei Wert per part del consell de ministres espanyol, la redenominació de variants lingüístiques del català, entre d'altres) han ajudat a reforçar el moviment nacionalista. Des d'aquesta perspectiva, els moments inicials s'interpreten com a detonants d'aquesta tendència.

Malgrat presentar una mostra limitada s'ha procurat que fos al màxim de representativa possible. És amb aquesta voluntat que s'han escollit articles de dos diaris amb posicions ideològiques oposades: *El Mundo*, centralista, i *Avui*, autonomista. D'altra banda, les seus són a Madrid i a Barcelona, respectivament, per la qual cosa la perspectiva en el tractament de l'Estatut de Catalunya també és diferent.

Finalment, i per tal de facilitar-ne la comparació, ambdós textos havien de presentar el mateix format. En aquest sentit, s'ha optat per tirar els articles de seccions d'opinió. Tot i que en qualsevol gènere periodístic es pot entreveure la voluntat persuasiva de l'autor o del diari,

tal com destaca Martínez-Costa (2012: 33, *apud* Capdevila i Ferrán 2012: 41), els articles d'opinió són per naturalesa textos argumentatius en què l'autor es posiciona explícitament. A més, com observen Armañanzas i Díaz (1996: 42, *apud* Capdevila i Ferrán 2012: 41), sovint tracten temes contemporanis, per la qual cosa fan manifestos el debat i la polèmica del moment.

3.2 Metodologia de l'anàlisi

Amb la voluntat de comprovar si la llengua s'utilitza per basar-hi el discurs nacionalista, l'enfocament de l'anàlisi crítica del discurs es presenta com a idoni per tal d'establir les relacions entre el corpus escollit i la ideologia. No obstant això, aquesta disciplina no es pot relacionar amb un sol procediment (Maingueneau 2012: 61), sinó que es caracteritza per ser heterogènia (Maingueneau 2012: 71).

El primer pas que s'ha dut a terme doncs, ha estat la confecció d'un esquema que servís de base a l'hora d'analitzar els diferents articles. L'ús d'una mateixa plantilla ens ha permès obtenir uns resultats més comparables. No obstant això, desenvolupar un esquema que tingués en compte els diferents aspectes rellevants per a l'anàlisi no ha estat una tasca senzilla.

Finalment, la pauta presenta quatre camps diferenciats. En primer lloc un quadre resumeix les *Consideracions generals* sobre les quals recau la informació destacable per a l'anàlisi. Per exemple, s'hi contempla el contingut (amb caselles destinades al tema principal i a les paraules clau), però també qüestions més formals (quin títol rep, quin format té i en quina secció es troba), es qüestiona sobre el context (qui n'és l'autor, el diari i el context temporal) i fins i tot s'hi expressen les primeres conclusions interpretatives (la línia ideològica de l'autor).

Un segon apartat mira d'identificar les *Actituds* que es transmet l'article. En aquest sentit, es posen en relació als fets exposats, les propostes que aporta l'autor i els valors que transmet i s'intenta establir el grau de coherència de l'argumentació.

Els principis que exposen Capdevila i Ferrán (2012) han servit de punt de partida per confeccionar un tercer esquelet que obligués a repassar de manera acurada els diferents recursos persuasius. En altres paraules, per a l'anàlisi de les estratègies persuasives s'han tingut en compte els diferents nivells textuals que pregona la retòrica clàssica: el nucli argumentatiu, els procediments d'argumentació, la manifestació textual i el pla enunciatiu.

El nucli argumentatiu fa referència al tema que transmet l'autor i, en aquest cas, l'hem mantingut a les consideracions generals. La resta, en canvi, l'hem organitzada en un ampli apartat que es divideix en els *Procediments d'enllaç* o argumentacions que apel·len a la

lògica per tal d'aportar validesa a l'argumentació i que es diferencien dels procediments de dissociació per posar en relació dos elements diferents; els *Procediments de dissociació* que, en canvi, es caracteritzen per crear divergència en allò que s'entén com una unitat; la *Manifestació textual*, que es tradueix en l'anàlisi de les figures retòriques, i el *Pla enunciatiu*, que observa sobre qui recau la responsabilitat del que apareix escrit (Capdevila i Ferrán 2012: 42 i ss.).

La lectura de Capdevila i Ferrán (2012: 44 i 45) ha estat fonamental, d'una banda, per compartir la distinció entre procediments d'enllaç i de dissociació dels procediments de l'argumentació de Perelman que aplica Martínez-Costa (2010: 36 i ss.) al comentari radiofònic i, de l'altra, per conèixer prèviament i de manera exemplificada alguns dels procediments que localitza.

Fins aquí hom pot pensar que la voluntat de relacionar ideologia i discurs ha quedat relegada a la bona intenció i que no s'ha tingut en compte sinó de manera general. Cal dir que les premisses de van Dijk sobre el context s'han contemplat també a l'hora d'aplicar l'esquema: és a dir que els camps d'anàlisi no només s'han aplicat sobre el text, sinó també sobre l'autor, l'editor o l'edició. L'*accés* es té en compte quan es valora el motiu de l'autor i el seu pes social o la responsabilitat que se li hauria d'atorgar a l'editor.

Però es preveu descobrir la relació entre ideologia i discurs en un últim apartat que aporta informació sobre l'objecte d'estudi en concret. Després de determinar el paper que juga la llengua a l'article, fem una primera aproximació quantitativa que localitza les referències que es fan a aquest terme i se n'especifica el significat: no sempre s'utilitza com a sinònim de llengua catalana, a vegades remeten a la llengua castellana i altres ni tan sols s'utilitza com a equivalent d'idioma, sinó com a eina d'intercomunicació. Aleshores sobreposem les cites amb un esquema pròpiament nacionalista i s'observa si entren en relació amb camps clau de la ideologia.

En primer lloc, es comprova si es vincula llengua i identitat, la qual cosa no implica necessàriament un discurs nacionalista però, en canvi, un discurs induït pel nacionalisme lingüístic parteix necessàriament d'aquest vincle. En segon lloc, es pretén observar si es relaciona amb la política. La finalitat política és el que descriu la nació com a agent i transforma una identificació nacional amb un moviment pròpiament nacionalista. En aquest sentit, si la connexió s'esdevé amb una política lingüística, que, en el cas que fos exclusivament lingüística, podria quedar al marge del moviment. Després, es contempla si la relació es fa amb l'organització de l'estat: aquest pas és el que evidenciaria una lectura nacionalista de la llengua.

Finalment, es posen en relació els diferents procediments argumentatiu utilitzats amb els objectius de l'autor i la manifestació, directa o indirecta, de les seves posicions ideològiques, que molt sovint constitueixen els pressupòsits implícits del seu discurs.

3.3 Fitxes d'anàlisi

3.3.1 Fitxa d'anàlisi 1

3.3.1.1 Consideracions generals

Tal com hem enunciat, primer de tot presentem algunes consideracions generals a tenir en compte. Algunes són informacions prèvies i de context que poden influir a la manera de llegir l'article. Per exemple, el fet que s'hagi publicat al diari *Avui* no només ens ajuda a preveure la ideologia que pot presentar el text, sinó que cal considerar que respon a les expectatives del públic i per tant, ens pot informar sobre el lector. Aquest és un aspecte que, de fet, tractarem més endavant. A altres punts, en canvi, només s'hi pot arribar després d'haver-ne fet l'anàlisi. En aquest sentit, s'hi adverteix la ideologia de l'autor i, en tot cas, es veurà confirmada en diferents apartats de l'anàlisi (i sobretot als que fan referència als objectius de la recerca).

En molts casos, la firma de l'article pot ser rellevant. Aquest és el cas que ens ocupa. Albert Bastardas prové del món acadèmic i això ens fa preveure el to de l'article. D'altra banda, aquest fet li atorga certa legitimitat científica. En aquesta qüestió també ens hi centrarem més endavant. L'autor hi és molt present, atès que es tracta d'un article d'opinió.

L'article es troba publicat dins d'una secció titulada "Diàleg" del diari *Avui* de l'1 de juny de 2005. L'acompanya un dibuix on es pot observar una multitud emmarcada en un portal encapçalat per les lletres *Auschwitz*. En realitat sembla emmarcar una foto de la platja de la Barceloneta. Aquest recurs pictòric és un reclam que, després de llegir el titular i tenint en compte la ideologia del diari, fa pensar que és un contraargument a l'analogia que acusa de nazisme el nacionalisme català. El cas és, però, que en tot l'article no es fa referència a aquestes crítiques, al nazisme o al nacionalisme explícitament. La imatge és, però, independent a l'article.

Aquí ja insinuem que l'article és un discurs a favor del català com a llengua nacional. Atenent a la fragilitat de la situació de la llengua catalana a causa de la immigració i de l'actual regulació lingüística, reclama la posició que li pertoca: parteix de la percepció del català com a llengua pròpia d'un territori i, per tant, no pot ser relegada a llengua subordinada. Transmet un punt de vista nacionalista, atès que relaciona la llengua no només amb la comunitat lingüística, sinó també territorial. Però el més important per

concloure-ho és que les particularitats lingüístiques són el pretext per reclamar una concepció d'estat diferent, a més d'un major autogovern. Però això ho comprovarem amb l'anàlisi i ho desenvoluparem a un darrer apartat.

Autor	Albert Bastardas
Ideologia /Posició de l'autor	llengua com a justificació d'una empresa nacionalista
Diari / Secció / Format	Avui /Diàleg / Article d'opinió
Guarnició	Imatge pictòrica d'una platja amb un rètol on s'hi pot llegir "Auschwitz"
Context temporal	Article previ a l'aprovació de l'Estatut: en el procés de redacció del nou Estatut
Títol	Societat, llengua i Estatut
Nucli argumentatiu / Tema	Discurs a favor d'una política lingüística de "llengua nacional"
Paraules clau	i. Situació sociolingüística
	ii. Fragilitat del català
	iii. Estatut
	iv. Articles lingüístics
	v. Immigració
	vi. Estat
	vii. Autogovern
	viii. Oficialitat
	ix. Política lingüística

3.3.1.2 Actituds

Un segon pas és detallar les actituds que hom hi pot observar. Això passa per detallar-ne el fets i les propostes i determinar-ne els valors. La coherència en aquest punt és fonamental per determinar les ideologies. En aquest cas, dels fets dels qual parla es deriven els valors, però sobretot justifiquen les propostes. En qualsevol cas, l'argumentació és coherent, perquè la relació entre aquests fets.

Fets	i. Hàbits lingüístics de la immigració a Catalunya favorables al castellà	Propos-tes	i. Regulació explícita de la llengua d'interrelació social	Valors	i. Fragilitat de la llengua catalana requereix protecció

	ii. Lectura expansiva de la concepció de l'Estat a l'actual Estatut que provoca l'oficialitat del castellà a totes les comunitats autònomes		ii. Lectura d'"Estat" com a conjunt d'institucions centrals i d'administració perifèrica que permetés l'autoregulació d'acord amb les necessitats sociolingüístiques particulars		ii. El català "llengua nacional i pròpia" iii. Comunitat autònoma de nacionalitat amb particularitats etc. (identitat particular i diferent de la castellana)

3.3.1.3 Recursos

- Procediments d'enllaç:

a) Causalitat

Un dels recursos més utilitzats per l'autor és el procediment de causalitat. L'argumentació, que gira a l'entorn de la fragilitat de la llengua catalana, es justifica per relacions aparentment lògiques de causa-efecte: d'una banda la immigració, però també el tractament de l'oficialitat de les llengües són la causa d'una fragilitat de l'establiment de la llengua catalana. En altres paraules, la situació lingüística catalana, entesa com a llengua nacional i pròpia, està en perill. Amb el temor de la substitució lingüística a l'aguait, aquesta perillosa situació justifica les propostes de Bastardas. En aquest sentit, cal tenir present que, d'acord amb la ideologia del diari, l'article va dirigit a lectors convençuts que comparteixen el mateix punt de partida respecte a les consideracions de la llengua catalana.

Hàbits lingüístics de la immigració>> fragilitat de la llengua	"Els darrers i accelerats canvis en la composició demolingüística de la societat catalana posen damunt de la taula d'absoluta necessitat d'una revisió dels principis d'organització lingüística fins ara prevalents"	Fragilitat de la llengua catalana >> protecció de la llengua	"Superats amb escreix els llindars en què - amb el temps - es donava per osmosi social natural la bilingüització en català en de les persones que arribaven d'altres cultures, el curs de la situació actual pot dependre en gran part de com es puguin canviar els hàbits lingüístics de les persones que viuen a Catalunya i, en especial, de quina principis comuns d'organització lingüística adoptin"
	"Si la situació, quant a origen lingüístic, ja era de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX, els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap a castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt d'origen catalanoparlant."		"Sense aquest acord clar i català, les importants accions que cal emprendre en molt ineludibles camps (llengua laboral, canvi dels usos interpersonals, etc.) es quedaran sense legitimitat i podran ser impugnables fàcilment"

Lectura expansiva de la concepció de l'Estat a l'actual Estatut >> fragilitat lingüística	"Aquí la crítica més important a fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a 'llengua oficial a tot l'Estat espanyol" que ja és present en l'actual Estatut, que accepta acríticament la interpretació més expansiva de les possibles del mot Estat quan apareix en l'article 3.1 de la Constitució.		"Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, es comunitats autònomes -i més les de 'nacionalitat' - poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
			"Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitucional i continuar legitimant els usos abusius del castellà a Catalunya, és a dir, aquells que té no pas per la presència de la població d'aquest origen sinó pel fet de la interpretació constitucional esmentada"
			"Estem davant d'una oportunitat històrica, la situació sociolingüística no és pas la més òptima per al català, i cal, doncs, que puguem tenir un nou Estatut fet amb rigor i amb resultats eficaços."

b) Analogia

Situem en aquest apartat aquelles cites que l'autor té la voluntat d'atorgar unes característiques més pròpies d'un altres camp. En aquest sentit, és el que sovint es consideren marcs o enquadraments (vegeu § 2.2.3). En primer lloc, hom pot observar una voluntat de caracteritzar l'article de rigorós i científic. A *i* les afirmacions no són rellevants pel contingut, sinó que tenen la mateixa funció legitimadora. També les cites procedents directament del món acadèmic, com a *iv*, doten l'article d'objectivitat. Si bé podríem pensar que la procedència del món acadèmic de Bastardas podria justificar que s'apel·li al món objectiu i racional, caldria plantejar-se si no és voluntat expressa de l'emissor o del locutor (per la qual cosa la tria de l'autor també formaria part de l'estratègia).

En la mateixa línia, també hi és evident la intenció de dotar el discurs d'un marc democràtic que legitimi els arguments. Per exemple, l'autor utilitza adverbis que no són necessaris pel contingut als exemple iii, *iv* i *ix*, però que doten l'argumentació de racionalitat jurídica. Com podem veure, a tota proposta que fa Bastardas se n'explicita la legalitat: de les paraules que es reprodueixen als exemples *iii*, *x* i *xi* no se'n responsabilitza pròpiament Bastardas, sinó que són afirmacions legitimades per altres institucions o personatges. En canvi, els que van de *vi* a *viii*, apel·len a la sobirania ciutadana. Aquest últim recurs pot tenir una segona direcció: precisament perquè és sobre la ciutadania on recau el poder en una democràcia, té el deure de responsabilitzar-se de la cosa pública, així Bastardas reclama que el lector s'hi involucri. En suma, es pot qualificar de contraargument encobert: no només es tracta de destacar la viabilitat de les propostes, sinó de fer front a les possibles crítiques que puguin provocar, així com aquelles que ja han pogut provocar la visió del català com a llengua nacional.

D'altra banda, caldria fer referència a l'apel·lació a la sensibilitat. D'aquesta manera l'autor no només es desvincula de la primera proposta de l'Estatut, sinó que denuncia una visió purament utilitarista de la llengua. Caldria observar cap on es dirigeix aquesta sensibilitat: si fa referència a la situació de la llengua nacional (exemples *xvi*, *xvii* i *xviii*), i aleshores es dirigeix vers una injustícia, o si fa referència a l'emotivitat de la llengua (exemple *xv*), i en aquest cas podríem al·legar una relació entre llengua i identitat.

Finalment, l'autor insisteix en la necessitat d'avançar (exemple *xiv*). No atendre a les seves propostes equival a un estancament (exemple *xiii*). Un estancament, no ho oblidem, en un moment en el qual la llengua es veu desprotegida i sense recursos per garantir la seva condició de llengua nacional.

Marc científic	i.	“Fa pocs dies han estat posats a disposició dels ciutadans els treballs de la ponència redactora en primera lectura i val la pena reflexionar, encara que sigui breument, sobre per on van els trets.”
	ii.	"Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, *25 anys de la Constitució*, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes - i més les de 'nacionalitat' -poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
Marc democràtic / legal	iii.	"Designat per la Constitució espanyola com el lloc on es concreta l'organització lingüística de cada comunitat autònoma, l'Estatut […]"
	iv.	"l'Estatut ha de saber regular sàviament aquests aspectes tot conciliant diversos interessos presents en la perspectiva d'assegurar un futur mínimament digne per a la llengua nacional i pròpia dels catalans.”
	v.	"han estat posats a disposició dels ciutadans els treballs de la ponència redactora en primera lectura"
	vi.	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ("La llengua pròpia i les llengües oficials") un esment clar als principis que la societat catalana contemporània -i no només les seves institucions- acorda sobre com viure junts lingüísticament, en especial pel que fa als àmbit de les organitzacions no oficials i, en general, als espais socials comuns."
	vii.	"L'actual redactat cau en una excessiva i freda formalitat i, en canvi, no aposta clarament per un pacte de la societat plural catalana de l'ús del català com a llengua habitual general de comunicació"
	viii.	"hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat"
	ix.	"l'actual Estatut, que accepta acríticament la interpretació més expansiva de les possibles del mot *Estat*"

	x.	"Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981."
	xi.	"Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, *25 anys de la Constitució*, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes - i més les de 'nacionalitat' -poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
	xii.	"un nou Estatut fet amb rigor i amb resultats eficaços"
Apel·lació a la idea de progrés / evolució	xiii.	"Aquí la crítica més important a fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a 'llengua oficial a tot l'Estat espanyol" que ja és present en l'actual Estatut"
	xiv.	"Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitucional."
Apel·lació a la sensibilitat	xv.	"l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà."
	xvi.	"L'actual redactat cau en una excessiva i freda formalitat"
	xvii.	"hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat"
	xviii.	"(És per això, doncs, que crec que el primer encara queda més freda i poc útil)"

c) Autoritat

L'autoritat és un recurs utilitzat per legitimar alguns dels arguments que l'autor utilitza. En la mateixa línia de dotar d'un marc legal el text, les referències a la Constitució Espanyola *i*, al Tribunal Constitucional *ii* o a juristes *iii* demostren com les paraules no es contradiuen amb la llei establerta, sinó que són totalment legals i legítimes.

En aquest sentit, la cita de J.R. Solé *iv* no només representa una cita formal d'allò que es diu, sinó que li dóna un prestigi a la interpretació utilitzada. L'argument de Bastardes es veu prestigiat i acompanyat per la cita i, doncs, punt de vista d'un catedràtic que en garanteix una bona direcció de l'article.

Ara bé, provenir del món acadèmic ja el dota d'un prestigi automàtic. És per aquest motiu que hem classificat dins del mateix grup que inclou les autoritats científiques l'autor de l'article *v*. Tal com ja hem comentat a les *Consideracions generals*, però també hem insinuat a l'apartat *b* on s'analitzaven les analogies, el fet que l'autor provingui del món acadèmic i que, de fet, sigui la seva carta d'accés a la publicació en mitjans, ja predisposa el lector a considerar el text com un article fruit de la reflexió i de la racionalitat. Ell mateix és una autoritat científica.

Constitució espanyola	i. "Designat per la Constitució espanyola com el lloc on es concreta l'organització lingüística de cada comunitat autònoma, l'Estatut […]"	Autoritat legal
Juristes	ii. "Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981."	
Tribunal Constitucional	iii. "Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981."	
J.R. Solé	iv. "Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el	Autoritat científica

	Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes - i més les de 'nacionalitat' –poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."	
Albert Bastardas	v. "l'autor és catedràtic de Lingüística general de la Universitat de Barcelona"	

d) Exemple

Bastardas utilitza aquests països com a exemples on han posat a la pràctica la seva proposta. Constitueixen, també, fonts de legitimació, perquè no només són dos països on funciona la proposta, sinó dos països pròspers.

Canadà i Suïssa	"Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes - i més les de 'nacionalitat' - poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."

- Procediments de dissociació

e) Binomi filosòfic

En aquest article també hi són generals la contraposició d'idees, a vegades explícitament, altres de manera implícita. Per exemple, la fragilitat del català s'entén en contraposició amb la fortalesa del castellà (vegeu exemple *i*), que d'altra banda, compateix pel domini lingüístic territorial. Per aquest motiu pren una importància rellevant en el discurs: d'aquesta manera entra en joc el temor de la substitució lingüística.

El trencament de la tendència favorable a l'aprenentatge del català només es pot entendre com un desbordament de la dinàmica social *(ii)*. Un fet no concebut si no en un context extraordinari que trenca amb la tendència lògica ("*natural*") de conèixer la "llengua pròpia" d'un territori.

El recurs d'apel·lar a la cientificitat (vegeu apartat *b*), es veu reforçat pel binomi filosòfic que podem observar als exemples *(iii)* i *(iv)*. El caràcter racional de les propostes de Bastardas es veu reforçat per la desacreditació de les postures contràries. Distanciant les dues posicions i caracteritzant-les amb valors irreconciliables i absoluts s'afavoreix l'adhesió del lector a una de les cares.

Definir els usos del castellà com a "abusius" *(v)* és un cas evident d'aquest reclam perquè el lector s'adhereixi a la pròpia causa. Es tracta d'un adjectiu negatiu, pejoratiu i en cap cas desitjable. Només l'opció de fer-li front pot semblar acceptable i lloable.

Fragilitat català vs. fortalesa del castellà	i.	"Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX, els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."
Natural vs. desbordament de la dinàmica social	ii.	"Superats amb escreix els llindars en què -amb el temps- es donava per osmosi *natural* la bilingüització en català de les persones que arribaven d'altres cultures"
Racionalitat vs. Irracionalitat	iii.	"l'Estatut ha de regular sàviament aquests aspectes"
	iv.	"l'actual Estatut, que accepta acríticament la interpretació més expansiva de les possibles del mot *Estat*"
Bo vs. Dolent	v.	"Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitució i continuar legitimant els usos abusius del castellà a Catalunya"

- Manifestació textual

f) Epítet

Les figures retòriques revelen alguns aspectes que presenten finalitats persuasives més enllà de la seva funció embellidora del text. Els epítets són adjectius que no aporten contingut sinó que fan una funció emfatitzant. En molts casos l'autor els utilitza per qualificar paraules clau d'acord amb la seva visió. És un recurs que es mou en el camp dels valors.

Per exemple, quan es parla de la situació lingüística a *i*, Bastardas s'hi refereix amb paraules com "equilibri" i, a més, el qualifica de "fràgil". La situació del català esdevé, així, preocupant i el reclam al lector és totalment legítim.

De la mateixa manera es justifica la primera de les seves propostes *(vegeu ii)*, quan considera que a la primera redacció de l'Estatut hi falta no només un "esment", sinó un "esment clar sobre com viure junts lingüísticament". Es posa de manifest que no només cal regular-ho, sinó que hi manca una aposta concreta i explícita. Per això és necessària, doncs, la seva argumentació.

També en el segon punt (exemples *iii* i *iv*) l'acusa de caure en una "freda", "simple" i "excessiva formalitat". Cal, doncs, considerar la llengua com alguna cosa més que una eina d'interrelació. Cal mantenir una posició sensible vers la situació del català (i així remet a la idea d'*i*).

Un exemple d'epítet amb una funció clarament retòrica el trobem a *v*. *Clar i català* és pràcticament una frase feta; només cal afegir-hi el verb *parlar*: "*parlar clar i català"* fa referència a dir les coses pel seu nom. L'acord que reclama l'autor, doncs, ha de tenir en compte la situació real de la llengua i la regulació que se'n faci ha de tractar-la i no pas evitar-la. D'altra banda, "un acord clar i català", només pot tenir una interpretació. Dir les coses pel seu nom n'exclou les altres: les coses només tenen un nom. I tenir en compte la situació real de la llengua vol dir que el seu punt de partida és la interpretació verídica de la realitat.

En aquest cas, caldria fer referència al fet que s'utilitzi aquesta expressió i no cap altra (com podria ser *dir les coses pel seu nom*). Això només té sentit pel seu decantament a favor del català. Una opció embellidora i amena d'un text que no només parla de la llengua catalana, sinó que és l'objecte de la seva defensa. També a *vi*, quan vol fer ús d'una autoritat legal que legitimi la interpretació de Bastardas, apel·la els juristes; però concretament "alguns juristes catalans".

En aquest punt també hem volgut destacar quan parla de la situació sociolingüística de les comunitats autònomes (*vii*). Quan escriu la "seves situacions lingüístiques", hom entén que és la pròpia de cada comunitat autònoma. En canvi, hi afegeix "particulars" de manera innecessària. Això denota una intensitat expressa a les diferents realitats sociolingüístiques, tot emfatitzant aquelles que presenten diferències en aquest aspecte.

A l'exemple *viii*, l'epítet permet que Bastardas denunciï els usos de castellà. Possiblement, no gosa parlar d'abús del castellà. En canvi, els usos del castellà els qualifica d'abusius. És una precaució que el posiciona contra una actitud concreta i no contra tota la comunitat castellanoparlant.

Epítet	i. "Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX"

	ii.	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ("La llengua pròpia i les llengües oficials") un esment clar als principis que la societat catalana contemporània -i no només les seves institucions- acorda sobre com viure junts lingüísticament, en especial pel que fa als àmbit de les organitzacions no oficials i, en general, als espais socials comuns."
	iii.	"L'actual redactat cau en una excessiva i freda formalitat"
	iv.	"Crec que hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat, que reconegui la diversitat existent a la Catalunya actual i posi unes bases clares de la nostra interrelació lingüística."
	v.	"Sense aquest acord clar i català, les importants accions que cal emprendre en molts ineludibles camps (llengua laboral, canvi dels usos interpersonals, etc.) es quedaran sense legitimitat i podran ser impugnables fàcilment."
	vi.	"Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions oficials no és pas l'única"
	vii.	"les comunitats autònomes -i més les 'de nacionalitat'- poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
	viii.	"Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitució i continuar legitimant els usos abusius del castellà a Catalunya"

g) Metàfora

En general, l'autor no utilitza gaires figures retòriques. No hi trobem comparacions i en prou feines, metàfores. Només en ressaltem una, en què Bastardas utilitza un llenguatge propi de la química o la física per crear una imatge clara d'allò a què es refereix.

Metàfora	"Superats amb escreix els llindars en què –amb el temps– es donava per osmosi social *natural* la bilingüització en català de les persones que arribaven d'altres cultures"

h) Hipèrbaton

Podem observar un hipèrbaton que, tot i no semblar gaire important, reforça el perill al qual apel·la Bastardas al llarg del text: la fragilitat lingüística del català. La llengua

catalana permet una flexibilitat pel que fa a l'ordre, cosa que fa que aquesta alteració no sigui gaire estranya. No obstant això, implica una emfatització de l'adjectiu.

Hipèrbaton	"Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX, els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt d'origen catalanoparlant".

i) Paral·lelisme

Finalment, podem observar un paral·lelisme en què es repeteix la mateixa estructura sintàctica. L'ús d'aquesta figura només s'utilitza per insistir en la voluntat d'englobar tothom.

Paral·lelisme	"no aposta clarament per un pacte de la societat plural catalana a favor de l'ús del català com a llengua habitual general de comunicació, es vingui d'on es vingui i es tingui l'origen que es tingui."

- Pla enunciatiu

j) Emissor

L'emissor, és a dir, l'autor del text, no sempre s'expressa de la mateixa manera. En algunes poques ocasions ho fa en primera persona, per deixar clar que es tracta d'una opinió personal o de les pròpies propostes. És el que trobem a *ii* i *iii*. En canvi, en la major part del discurs, utilitza formes impersonals (com l'exemple que observem a *i*), entre d'altres que podríem haver citat). Aquesta tria confereixen al text certa objectivitat. No es tracta, doncs, d'un punt de vista propi, sinó d'una visió generalitzada o fins i tot de la realitat. Els fets dels quals parla, per exemple, no són una sensació, sinó el panorama real que cal tenir en compte a l'hora de regular la situació sociolingüística.

En canvi, cal posar atenció en quins contextos utilitza la primera persona del plural (*iv*). Aquesta opció s'explica per la voluntat d'involucrar el lector. En el context concret en què Bastardas l'utilitza pretén conscienciar-lo. Després d'haver-lo advertit de la fragilitat lingüística, l'empeny a posar-se de la seva banda i a reaccionar. D'altra banda, tenint en compte les referències a la ciutadania (vegeu apartat *b*), podem considerar aquesta forma verbal com a integrant de la mateixa estratègia, a l'apel·lació a la responsabilitat ciutadana davant la cosa pública. Pretendria, doncs, conscienciar el lector de la seva responsabilitat ciutadana.

Formes no personals	i.	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ('La llengua pròpia i les llengües oficials') un esment clar als principis que la societat catalana contemporània"
Primera persona singular	ii.	"Em centraré avui en dos aspectes"
	iii.	"Crec que hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat"
Primera persona plural	iv.	"Estem davant d'una oportunitat històrica, la situació sociolingüística no és pas la més òptima per al català, i cal, doncs, que puguem tenir un nou Estatut fet amb rigor i amb resultats eficaços."

k) Enunciadors

Com hem vist a l'apartat *c, e*n alguns casos l'autor comparteix la responsabilitat d'allò escrit amb altres personatges o enunciadors. Les cites són utilitzades, com ja hem vist, per legitimar i atorgar un cert prestigi allò que afirma. Explicitar que la mateixa observació ha estat feta per "alguns juristes catalans" (*i*), confereix la sensació que sap de què parla i l'emmarca en la legalitat. D'altra banda comparteix la responsabilitat de l'observació amb ells. El mateix ocorre amb la sentència del Tribunal Constitucional (*ii*). L'alternativa que Bastardas proposa a *iii* prové d'una interpretació, no pas seva, sinó de J.R. Solé i, tot i estar-hi d'acord, no en té la responsabilitat. D'altra banda, l'autoritat acadèmica que se'n deriva sustenta aquesta responsabilitat.

A l'exemple *iv*, el fet de designar algunes comunitats autònomes com "de 'nacionalitat'" li permet parlar de particularitats. Parla de comunitats autònomes *de nacionalitat* i no de *nacions*, però la veritat és que ho utilitza com a equivalents. No obstant això, la primera opció és la que utilitza la Constitució espanyola mentre que la segona és víctima de massa crítiques. Citar textualment (entre cometes) evita que el seu plantejament pugui ser qüestionat.

Alguns juristes catalans	i.	"Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981."	Indirecte i directe

Tribunal Constitucional	ii. "Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat 'automàtica' i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981."	Indirecte
J.R. Solé	iii. "Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes -i més les de 'nacionalitat'- poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."	Directe
Constitució espanyola	iv. "Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o central i llurs òrgans perifèrics' (vegeu J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes -i més les de 'nacionalitat'- poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."	Indirecte

l) Locutor

El diari *Avui* és qui té la responsabilitat d'haver publicat l'article a la secció en què es troba i el format de l'edició. Tracta una temàtica que està a l'ordre del dia. Tot i que cal tenir present que la mateixa dinàmica de la premsa marca l'*agenda setting* i condiciona el manteniment de certs temes a l'ull de l'huracà.

La guarnició (la imatge de la Barceloneta sota el rètol d'un camp de concentració) no és pas cosa de l'autor de l'article, sinó del diari. No obstant això, afavoreix una disposició

concreta del lector. Si tenim en compte la línia ideològica del diari, probablement se senti reticent i contrari als discursos que acusen el nacionalisme català de ser un règim totalitari.

Cal tenir present que la firma de l'article és decisió seva, també. Per tant, comparteixen amb l'autor, la voluntat de transmetre una visió racional de, com a mínim, el català com a llengua pròpia i nacional o, fins i tot, de la posició nacionalista.

Avui	Responsable de la situació i de la secció de l'article i de la imatge que l'acompanya

3.3.1.4 Llengua

a) Paper de la llengua

La llengua té un paper predominant el text. De fet, n'és la protagonista.

b) Referències

Es tracta la situació sociolingüística i, per tant, la llengua sovint s'entén com a idioma. El català és contraposat al castellà. Ambdues llengües apareixen freqüentment i de manera equilibrada. Això s'utilitza no només per confrontar les dues llengües, sinó també dues comunitats lingüístiques. En aquest sentit, llengua es presenta com a element diferenciador d'identitats, almenys, lingüístiques. Però es preconitza un consens del conjunt de la societat.

La funció i el paper de la llengua com a eina també es té en compte per tal de presentar una interpretació des d'un punt de vista més racional i menys identitari (amb totes les connotacions emocionals i negatives que implica) de la llengua.

9 vegades a la llengua castellana	"els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."	2 vegades indirectament	"Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX"

	"els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."		"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"
	"les que han vingut des d'altres llocs també tendeixen a adoptar la llengua castellana com a idioma més habitual de comunicació amb la societat receptora."		
	"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"		

	"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"		
	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ('La llengua pròpia')"		
	"Aquí la crítica més important per fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a 'llengua oficial a tot l'Estat espanyol'"		
	"la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat "automàtica" i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única"		
	"Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitucional i continuar legitimant els usos abusius del castellà a Catalunya"		

7 vegades a la llengua catalana	"Superats amb escreix els llindars en què –amb el temps– es donava per osmosi social natural la bilingüització en català de les persones que arribaven d'altres cultures"	2 vegades indirectament	"els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."
	"l'Estatut ha de regular sàviament aquests aspectes tot conciliant els diversos interessos presents en la perspectiva d'assegurar un futur mínimament digne per a la llengua nacional i pròpia dels catalans."		"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"
	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ('La llengua pròpia i les llengües oficials')"		
	"El català com a llengua pròpia és qualificat de "normal i preferent" de les administracions i mitjans de comunicació públics i de llengua normalment emprada en l'ensenyament"		

	"El català com a llengua pròpia és qualificat de “normal i preferent” de les administracions i mitjans de comunicació públics i de llengua normalment emprada en l’ensenyament"		
	"en canvi, no aposta clarament per un pacte de la societat plural catalana a favor de l’ús del català com a llengua habitual general de comunicació"		
	"la situació sociolingüística no és pas la més òptima per al català"		

5 vegades com a eina d'interacció	"Societat, llengua i Estatut"	13 vegades indirectament	"Els darrers i accelerats canvis en la composició demolingüística de la societat catalana"
	"El català com a llengua pròpia és qualificat de “normal i preferent” de les administracions i mitjans de comunicació públics i de llengua normalment emprada en l’ensenyament"		"necessitat d’una revisió dels principis d’organització lingüística fins ara prevalents."
	"en canvi, no aposta clarament per un pacte de la societat plural catalana a favor de l’ús del català com a llengua habitual general de comunicació"		"els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."

	"Sense aquest acord clar i català, les importants accions que cal emprendre en molts ineludibles camps (llengua laboral, canvi dels usos interpersonals, etc.) es quedaran sense legitimitat i podran ser impugnades fàcilment."		"el cert és que l'evolució sociolingüística de la societat catalana és força complexa"
	"Aquí la crítica més important per fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a 'llengua oficial a tot l'Estat espanyol'"		"el curs de la situació actual pot dependre en gran part de com es puguin canviar els hàbits lingüístics de les persones que viuen a Catalunya i, en especial, de quins principis comuns d'organització lingüística s'adoptin."
			"el curs de la situació actual pot dependre en gran part de com es puguin canviar els hàbits lingüístics de les persones que viuen a Catalunya i, en especial, de quins principis comuns d'organització lingüística s'adoptin."
			"acorda sobre com viure junts lingüísticament, en especial pel que fa als àmbits de les organitzacions no oficials i, en general, als espais socials comuns."
			"que reconegui la diversitat existent a la Catalunya actual i posi unes bases clares de la nostra interrelació lingüística."

			"El segon apartat és el dedicat més explícitament a la regulació de l'oficialitat lingüística.
			"les comunitats autònomes –i més les de "nacionalitat"– poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
			"les comunitats autònomes –i més les de "nacionalitat"– poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."
			"les comunitats autònomes –i més les de "nacionalitat"– poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."

			"la situació sociolingüística no és pas la més òptima per al català"

c) Relació

La relació que l'autor estableix entre llengua i identitat és evident en l'article que ens ocupa. La llengua és l'objecte que ens permet diferenciar diferents comunitats lingüístiques (tal com veiem a *i*). Però quan es parla de la llengua catalana com a llengua nacional i, que a més, s'observa com a llengua pròpia, quan es relaciona amb un grup "autòcton", es relaciona la llengua amb un territori concret (*ii*). El pas a la política per defensar aquesta visió és automàtica (*iii*). Però és a *iv* quan podem concloure que es tracta d'una concepció nacionalista que es basa en la llengua: el tipus d'organització d'estat influeix en el tracte de la llengua i un tracte just passa, potser de manera indirecte, pel reconeixement de les particularitats lingüístiques dels diferents territoris, encara que siguin concebuts com a comunitats autònomes. Les llengües pròpies són, de fet, llengües nacionals. Aquest és el motiu que justifica el reclam d'un major autogovern. Així doncs, el recorregut que hom observa al llarg del discurs és: llengua > identitat lingüística > política lingüística > identitat nacional > identitat nacional > política nacional.

i. Llengua i identitat	Comunitats lingüístiques	"Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX"	Catalanoparlants vs. Castellanoparlants

		"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"	
		"els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta_llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt catalanoparlant."	
		"Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant"	

ii.	Llengua i identitat nacional	"Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX, els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà"	Llengua nacional del grup autòcton vs. llengua de grups immigrats
		"l'Estatut ha de regular sàviament aquests aspectes tot conciliant els diversos interessos presents en la perspectiva d'assegurar un futur mínimament digne per a la llengua nacional i pròpia dels catalans."	
		"la perspectiva d'assegurar un futur mínimament digne per a la llengua nacional i pròpia dels catalans"	

iii.	Llengua i política lingüística	"Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article [de l'Estatut] que parla de la matèria ('La llengua pròpia i les llengües oficials') un esment clar als principis que la societat catalana contemporània –i no només les seves institucions– acorda sobre com viure junts lingüísticament, en especial pel que fa als àmbits de les organitzacions no oficials i, en general, als espais socials comuns."	Política de col·locació del català com a llengua comuna i per defecte perquè és la "llengua nacional i pròpia", tot admetent la diversitat.
		"Crec que hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat, que reconegui la diversitat existent a la Catalunya actual i posi unes bases clares de la nostra interrelació lingüística."	

iv.	Llengua i estat	"Aquí la crítica més important per fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a 'llengua oficial a tot l'Estat espanyol' que ja és present en l'actual Estatut, que accepta acríticament la interpretació més expansiva de les possibles del mot Estat quan apareix en l'article 3.1 de la Constitució."	Major autogovern per desenvolupar les particularitats lingüístiques

	"Una interpretació que entengués Estat com 'només el conjunt de les institucions generals o centrals i llurs òrgans perifèrics' (vg. J.R. Solé, 25 anys de la Constitució, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autònomes –i més les de 'nacionalitat'– poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin."	

3.3.1.5 Posició ideològica

Després de desglossar els diferents recursos persuasius que Bastardas utilitza i observar quins termes posa en comú, podem descobrir, sota una aparença neutral, un discurs tenyit de trets nacionalistes. En primer lloc, la llengua catalana, com a llengua de la població autòctona, és considerada la llengua pròpia de Catalunya. D'aquesta manera l'autor vincula una comunitat lingüística a un territori, tot donant aquest vincle per suposat. Possiblement a causa de la línia ideològica del diari, l'autor no considera necessari justificar la seva posició i no demostra el principi que parteix de la llengua "autòctona" com a llengua pròpia i "natural". Així doncs, podem concloure que es dirigeix a convençuts pel que fa a aquest aspecte i que és sobre aquesta posició compartida que recau el pes de l'argumentació i la legitimitat del discurs.

En altres paraules, la concepció pròpiament nacionalista que vincula un element cultural, com ho és la llengua, amb el territori i, alhora, amb la comunitat que l'ocupa no es troba explicitada a l'article sinó que es dóna per suposada. En canvi podem trobar elements persuasius que no es dirigeixen a convèncer sobre aquest principi sinó a recalcar la necessitat d'establir els recursos legals necessaris per garantir-ne l'aplicació. És en aquest context que l'autor fa referència al perill de la substitució lingüística (vegeu § 3.3.1.3 punt *e*).

Els recursos persuasius que identifiquem en el text se centren en aquesta temàtica: els procediments de causalitat i els epítets, per exemple, posen èmfasi en la fragilitat de la llengua i reforcen la percepció que es troba en perill i en desavantatge respecte al castellà. Aquesta confrontació entre castellà i català es revela en el quadre de referències del punt 3.3.1.4. Malgrat això, la utilització de marcs de referència més propis del món científic o jurídic (vegeu § 3.3.1.3 punt *b*) doten el discurs de racionalitat, ponderació i sentit democràtic.

Finalment, cal apuntar que el discurs nacionalista es revela de manera més evident quan l'autor reclama una concepció d'estat diferent que permeti una organització que respongui a les necessitats particulars de cada comunitat autònoma. En aquesta proposta veiem la concepció de la comunitat lingüística autòctona com a agent que hauria de poder garantir el seu propi destí polític i, en aquest cas, lingüístic. No obstant això, aquesta proposta pretén emmarcar-se en la legalitat espanyola (vegeu § 3.3.1.3 punt *h*). Podríem remetre, de nou, a la voluntat de moderació de l'autor.

3.3.2 Fitxa d'anàlisi 2

3.3.2.1 Consideracions generals

El segon article és un text publicat a *El Mundo* el 27 de novembre de 2005. Es tracta, com és l'anterior cas, d'un article d'opinió. S'inclou a la secció "Carta del director", per la qual cosa Pedro J. Ramírez era, ja en aquest moment, el director del diari. En aquest cas, hom pot assumir que la ideologia de l'article presenta la mateixa línia ideològica que el diari. El lector en coneix prèviament la posició i, probablement, el pes del càrrec influeixi la seva lectura.

El text s'acompanya d'una imatge que il·lustra, en aquest cas, l'article. Plasma l'analogia que l'autor fa entre el nacionalisme i el mite de la caverna i de la qual pren títol el text. Aquest mite serveix a Pedro J. Ramírez per explicar quins són els objectius perversos que oculta el nacionalisme, en general, però concretament el català. Finalment, el nacionalisme serveix per construir una crítica partidista contra el PSOE. Sigui com sigui, la irritació que l'autor demostra davant el nacionalisme lingüístic català no denota altra cosa que un nacionalisme lingüístic espanyol que pregona el manteniment de l'*status quo* de dominació social de l'espanyol. Com en el cas anterior, aquests posicionaments els anirem descobrint a mesura que desglossem els diferent elements discursius de l'article.

Abans de passar a l'apartat següent, destaquem que la llengua també és una de les paraules clau d'aquest article. No obstant això, la majoria d'etiquetes no són compartides: a part de la llengua, només ho és la política. En aquest sentit, l'argumentació de l'article s'assenta en unes bases completament diferents.

Autor	Pedro J. Ramírez
Ideologia / Posició de l'autor	La llengua com a eina de manipulació nacionalista.
	Nacionalisme lingüístic espanyol
	Posició política favorable el PP
Diari / Secció / Format	*El Mundo* / "Carta del director" /Article d'opinió

Guarnició	Dins l'obscuritat d'una cova, que representa la caverna del mite de Plató, Pasqual Maragall i Josep Lluís Carod-Rovira projecten un film damunt d'una paret. A la imatge projectada s'hi pot llegir "Som una nació" i, sota les lletres, hi apareix una senyera onejant. Montilla sembla dirigir una classe quan mostra la projecció, amb cara d'enfadat, a José Luis Rodríguez Zapatero, Manuel Chaves i José Blanco. Al límit de la cova s'hi troben Alfonso Guerra i José Bono. A la foscor s'hi intueixen ombres d'altres ciutadans.
Context temporal	Després de l'aprovació al parlament de l'Estatut. Però encara no referendat
Títol	El Mito de la Caverna
Nucli argumentatiu / Tema	El nacionalisme català és una conspiració sota els interessos econòmics catalans i l'acció d'uns pocs radicals que mantenen enganyats la ciutadania
Paraules clau	i. Construcció nacional
	ii. Nacionalisme
	iii. Totalitarisme
	iv. Llibertat
	v. Persecució
	vi. Conspiració
	vii. Política
	viii. Llengua

3.3.2.2 Actituds

Segons l'esquema que posa en relació els fets, les propostes i els valors que es traspuen de l'article, podem concloure que l'argumentació presenta un esquelet aparentment coherent. Com en el cas anterior, s'apel·la a un perill i es busca l'atrinxerament del lector cap a una determinada posició.

En aquest cas, es parteix d'un valor consolidat que no és més que una opinió generalitzada per autors de renom que hem tractat a l'estat de la qüestió (vegeu § 2.2), que podríem qualificar de revisionistes (per exemple Gellner, Hobsbawm o Anderson, entre d'altres). El nacionalisme es presenta com una ideologia política que construeix "comunitats imaginades" per tal d'obeir a uns determinats

interessos econòmics. Aquesta ideologia és la que encegaria actors polítics com José Montilla i, en últim terme, el PSOE. L'únic partit que queda al marge d'aquesta maniobra conspiratòria és el PP.

És en aquest context que definir l'Estatut com "Un 'proyecto colectivo' que no es, ni puede ser, otro, sino 'la construcción nacional de Cataluña'" pren un to pejoratiu. En aquest context, la llengua és vista com una eina a mans d'aquest propòsit. Amb paraules de l'autor: "vivir en catalán significa convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana."

Ara bé, el perill que l'autor vol denunciar no és el nacionalisme com a ideologia, sinó el perill que el nacionalisme català suposa pels espanyols. Reclama l'atenció de la comunitat nacional espanyola en contraposició a la catalana i, per tant, apel·la, també, a una reacció nacionalista. En aquest sentit, l'argumentació revela un certa incoherència. S'hi observa una irritació davant la política lingüística favorable al català que pregona el govern de la Generalitat de Catalunya i altres organismes. Com ja hem apuntat a l'apartat anterior, aquesta actitud no es pot explicar si no és per un posicionament lingüístic espanyolista que vetlla pel manteniment de l'*status quo* de dominació social de l'espanyol. El castellà és vist com la llengua "natural", que qualsevol espanyol que emigri a Catalunya hauria de mantenir.

<table>
<tr><td rowspan="3">Fets</td><td rowspan="3">Aprovació de l'Estatut per part del Parlament català</td><td rowspan="3">Propostes</td><td>Denunciar el nacionalisme com una conspiració contra l'Espanya constitucional, heretada al PP i la resta dels espanyols</td><td rowspan="3">Valors</td><td>El nacionalisme és una ideologia política que respon a interessos econòmics a la resta de l'estat</td></tr>
<tr><td>Denunciar la complicitat del PSOE amb el nacionalisme català</td><td>Posició favorable al PP</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table>

	Política lingüística favorable al català per part de la Generalitat de Catalunya, Òmnium Cultural i el CPNL		Manteniment de l'status quo de dominació social de l'espanyol, presentat com a "natural"		Adhesió a la llengua espanyola

3.3.2.3 Recursos

- Processos d'enllaç

a) Causalitat:

Les relacions de causalitat també tenen ús a l'article. Excepte l'exemple *i*, els exemples que l'autor utilitza per deixar clares les intencions del moviment catalanista, són, de fet, els motius pel quals es conforma el mite de la caverna, la causa de la manipulació nacionalista.

En realitat, la causalitat que s'estableix a *i* no és gaire rellevant per al discurs. En aquest cas simplement posa la base del punt de partida, es defensa de l'acusació de Montilla i abandona aquesta afirmació.

Causalitat	i.	"Tal abducción docente, unida a la bien remunerada condescendencia de los medios de comunicación regionales y locales con los proyectos identitarios de sus patronos autóctonos, es lo que ha ido moldeando esta última versión del legendario Mito de la Caverna"
	ii.	"A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria."
	iii.	"Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos."

	iv.	"Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical."

b) Analogia

El recurs de l'analogia té una gran importància en l'article. El títol, de fet, ja revela l'analogia que l'autor estableix entre el nacionalisme i el mite de la caverna de Plató. En altres paraules, el mite de la caverna ens serviria per explicar els procediments adoctrinadors del nacionalisme català. I així s'hi fa referència al llarg del text (exemples d'*i* a *xi*).

D'altra banda, el mite de la caverna s'utilitza per fer referència al nacionalisme com un moviment que manipula la societat. El nacionalisme és tractat, en realitat, com un règim antidemocràtic, ja sigui totalitari (exemples *xiii*, *xiv*, *xvi*, *xvii*, *xviii*, *xix* i *xx*), autoritari (*xii, xiv* i *xx*) o fanàtic (*xiv*, *xv i xx)*. Aquesta analogia no sempre apareix de manera explícita: en l'exemple *(xii)* es diu de la situació catalana que "funciona esta policía de las costumbres" i que "se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato". En el context territorial en què s'escriu és pràcticament immediata, per a qualsevol lector del país, la remissió amb allò que passava en època franquista.

Cal afegir, en aquest punt, que després d'explicitar, en algun moment, aquestes analogies, qualsevol situació, personatge o institució que se situï al mateix àmbit del mite de la caverna o d'un règim no democràtic, si bé no és considerat automàticament nacionalista, es llegeix amb aquests paràmetres. No s'estableixen clarament els límits del nacionalisme i, tot i utilitzar la llengua com a exemple de l'autoritarisme del moviment, tampoc no es delimiten les seves accions. D'aquesta manera s'engloben dins d'un mateix sac ERC i CiU, però també el CPNL, Òmnium Cultural i, fins i tot, els objectius de Montilla, del PSC i, en últim terme, també el PSOE.

En la mateixa línia, si el mite de la caverna s'equipara al nacionalisme i el nacionalisme als règims antidemocràtics, indirectament s'estableix una relació lògica entre allò que es posa en relació amb el mite de la caverna i el totalitarisme, l'autoritarisme, la manca de llibertat i el fanatisme. En aquest sentit, l'autor tampoc es preocupa d'establir diferències entre règims

antidemocràtics distingint entre procediments totalitaris (com el nazisme) dels autoritaris (el franquisme) o els fanàtics (règim talibà).

Però l'autor estableix altres analogies. Alguna més encoberta, com és l'equivalència entre un dret i un deure (tal com observem en els exemples de *xxi* a *xxiv*). Atès que la llengua s'utilitza com a exemple de les aspiracions perverses del nacionalisme català, el dret de viure en català que es garanteix a la pàgina de la Generalitat de Catalunya es critica com si es tractés d'una obligació o una imposició, en definitiva, d'un deure. Aquesta analogia és, de fet, explicitada per l'autor (exemples *xxii* i *xxiii*).

Finalment, cal assenyalar que aquesta interpretació de la realitat s'exposa de manera hostil, en forma de conspiració encoberta (d'aquí el mite de la caverna), en un context de guerra. En aquest cas s'estableix un marc d'enfrontament. Tal com podem veure també es reflecteix en el vocabulari: per exemple utilitza paraules com *dominio* (*xxvii*)*, control* (*xxvi*)*, rebelión* (*xxx*)*, furia* (*xxix*)*, ganar* (*xxxi*)*, defensores* (*xxxi*) i, sobretot, *lucha* i *combate* (*xxxii*); però en podríem destacar d'altres.

El mite de la caverna= nacionalisme català	i.	"Yo no soy Sócrates, ni ninguno de ustedes Glaucón, pero si cada lector de EL MUNDO enviara este artículo –o al menos los enlaces de Internet a los que me voy a referir ahora– a cinco dirigentes, militantes o votantes del PSOE, más de la mitad del electorado socialista sabría a qué atenerse sobre lo que está pasando en estos momentos en una de las comunidades más ricas, cultivadas y determinantes de España."
	ii.	"Que, tan pronto como consiguieran acceder al poder, Carod-Rovira y los suyos iban a encaramarse al proyector de sombras para intentar llevar hasta sus últimas consecuencias la distorsión reduccionista ya esbozada durante la era de Pujol, formaba parte del guión. Como en la fábula de la rana y el escorpión, 'está en su naturaleza' comportarse así."
	iii.	"Las dos inauditas anomalías de lo que ahora sucede en la caverna nacionalista son que el PSC se haya convertido en coproductor de la película y que las primeras filas del patio de rehenes estén ocupadas por el Gobierno de la nación, el Grupo Parlamentario Socialista y la propia cúpula del PSOE. A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria."

	iv.	"Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos."
	v.	"Nadie puede discutir, de hecho, la brillantez del plan director que de forma tan decisiva está contribuyendo a impulsar para que la caverna nacionalista sea, paradójicamente, el foco de poder que condicione política y económicamente el destino del resto de los españoles. Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semi-público catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal. Si se mantuvieran los mecanismos de control político sobre las cajas de ahorros previstos en el proyecto de Estatuto y triunfara la OPA sobre Endesa, seríamos los propios españoles los que cada vez que llenáramos el depósito, encendiéramos la luz o sacáramos dinero del cajero automático, estaríamos financiando la destrucción de la España constitucional. Y nadie nos condonaría ningún pago."
	vi.	"Platón plantea hacia el final de su diálogo el complejo problema de la huida y regreso del prisionero. Hace falta tener mucha clarividencia, mucho coraje moral y mucha capacidad de liderazgo para arrostrar los riesgos que supone la vuelta al reino de las sombras proyectadas, después de haber conocido la enorme variedad de objetos reales que existen iluminados por la luz. Cuando, anticipando su propio fin, Sócrates pregunta: '¿Y no matarían (los "constantemente encadenados"), si encontraran manera de echarle mano y matarle, a quien intentara desatarles y hacerles subir?', Glaucón no duda un instante en responderle que sí."

	vii.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés -que es lo que personalmente más deseo -, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."
	viii.	"Cosa distinta es lo que pueda suceder con los recién llegados. De ahí que yo conceda tanta importancia a los acertados aspavientos que un ministro como Bono - al que algunos le tienen casi tantas ganas como a los periodistas más molestos -– pueda hacer desde el borde de la cueva, para intentar sacar al presidente de su complacido ensimismamiento. O a las atinadas reflexiones más recientes de Alfonso Guerra. O a la capacidad de Paco Vázquez de encabezar la rebelión municipal de la España que llama al pan, pan y al vino, vino. O a la fuerza torrencial de un Ibarra al que desde la distancia personal y el antagonismo ideológico deseo una plena recuperación. O a la propia cuenta de la vieja que, antes o después, tendrá que hacer Chaves como último guardián de los graneros del partido."
	ix.	"Las dos inauditas anomalías de lo que ahora sucede en la caverna nacionalista son que el PSC se haya convertido en coproductor de la película y que las primeras filas del patio de rehenes estén ocupadas por el Gobierno de la nación, el Grupo Parlamentario Socialista y la propia cúpula del PSOE."
	x.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal."

	xi.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos defender su derecho a expresarlas dentro de la legalidad no supone compartir, por supuesto, todas y cada una de sus palabras–, o el ostracismo espiritual al que implacablemente se somete a quienes como Francesc de Carreras, Albert Boadella o Arcadi Espada encarnan la lucidez del último catalanismo cosmopolita, ponen de manifiesto las pocas ilusiones que cabe hacerse respecto a los adultos introducidos en la caverna desde su más tierna infancia."
Personatges o institucions que treballin en el mateix sentit que el nacionalisme = propis de règims no democràtics	xii.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	xiii.	"Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico que sirve de ariete, taladro y mascarón de proa a un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que 'el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo'."
	xiv.	"He aquí las bases del drama liberticida camuflado bajo la apetitosa fachada de la modernidad postolímpica, el Fórum de las Culturas, la Torre Agbar y los goles mágicos de Ronaldinho y Samuel Eto'o."
	xv.	"Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico que sirve de ariete, taladro y mascarón de proa a un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que 'el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo'. Un 'proyecto colectivo' que no es, ni puede ser, otro, sino la 'construcción nacional de Cataluña'. He aquí las bases del drama liberticida camuflado bajo la apetitosa fachada de la modernidad postolímpica, el Fórum de las Culturas, la Torre Agbar y los goles mágicos de Ronaldinho y Samuel Eto'o. Porque, según la lógica implacable de toda apisonadora del racionalismo y la autodeterminación individual, ese derecho a vivir en catalán del que son sujetos

	todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento."
xvi.	"Estamos ante un atavismo metafísico más allá de toda lógica del libre albedrío. Las Oficinas de Garantías Lingüísticas, los funcionarios desplegados *cantonada a cantonada* y los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga, miden el tamaño, la visibilidad y la corrección de los rótulos de los comercios o de las etiquetas de sus productos, amparados en las mismas bases morales que sirven a la policía religiosa wahabista para medir en Arabia Saudí el largo de las faldas."
xvii.	"*Mutatis mutandis*, sustitúyanse las madrasas no sólo por la red escolar de la Generalitat sino por el propio concepto amplio de oasis catalán, póngase el nuevo Estatuto en el lugar del Corán y entiéndase que la mirada entre conmiserativa y despectiva hacia la inferioridad de las hembras va dirigida a todos aquellos que no son capaces de vivir en catalán. Un momento: a quienes estén empezando ya a echarse las manos a la cabeza, ante la crudeza de la analogía, yo les pediría que, antes de completar la postura, reflexionen sobre el por qué, desde hace un lustro, es habitual entre los propios periodistas catalanes utilizar la palabra 'talibán' para motejar a una larga lista de dirigentes, cuadros o militantes tanto de CiU como de ERC y en cambio nunca jamás la hemos escuchado referida –y fíjate que se les ha dicho de todo– a nadie del PSOE o del PP."
xviii.	"o séase Manuela de Madre y José Montilla, se han convertido ahora en piezas clave de la prédica e implantación del planteamiento totalizador del nuevo Estatuto."
xix.	"De hecho, sin llamarle ni judío, ni menos aún nazi– -subrayo esto-, su papel como cordobés de Iznájar al servicio del irredentismo de los señoritos de Sarriá es el equivalente al que los prisioneros más determinados y menos escrupulosos de los campos de concentración se prestaban a desempeñar cuando sus amos los elevaban a la categoría de *kapos*."

	xx.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés -que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."
	xxi.	"No estamos en el Berlín de los años 30, ni en el 1984 de Orwell, ni en el Kabul de los talibán. Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político. Y todo ello al servicio del ¡derecho a vivir en catalán!"
Dret = deure	xxii.	"No estamos en el Berlín de los años 30, ni en el 1984 de Orwell, ni en el Kabul de los talibán. Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político. Y todo ello al servicio del ¡derecho a vivir en catalán!"
	xxiii.	"Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico que sirve de ariete, taladro y mascarón de proa a un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que 'el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo'. Un 'proyecto colectivo' que no es, ni puede ser, otro, sino la 'construcción nacional de Cataluña'."

	xxiv.	"He aquí las bases del drama liberticida camuflado bajo la apetitosa fachada de la modernidad postolímpica, el Fórum de las Culturas, la Torre Agbar y los goles mágicos de Ronaldinho y Samuel Eto'o. Porque, según la lógica implacable de toda apisonadora del racionalismo y la autodeterminación individual, ese *derecho a vivir en catalán* del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento."
Marc d'enfrontament: ambient hostil (guerra, conspiració, etc.)	xxv.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	xxvi.	"Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical."
	xxvii.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat"
	xxviii.	"Si se mantuvieran los mecanismos de control político sobre las cajas de ahorros previstos en el proyecto de Estatuto y triunfara la OPA sobre Endesa, seríamos los propios españoles los que cada vez que llenáramos el depósito, encendiéramos la luz o sacáramos dinero del cajero automático, estaríamos financiando la destrucción de la España constitucional."
	xxix.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos"

	xxx.	"O a la capacidad de Paco Vázquez de encabezar la rebelión municipal de la España que llama al pan, pan y al vino, vino. O a la fuerza torrencial de un Ibarra al que desde la distancia personal y el antagonismo ideológico deseo una plena recuperación. O a la propia cuenta de la vieja que, antes o después, tendrá que hacer Chaves como último guardián de los graneros del partido."
	xxxi.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático"
	xxxii.	"En todo caso, la lucha contra los dogmas del nacionalismo étnico o lingüístico es un empeño lo suficientemente noble como para ni siquiera supeditarlo al resultado del combate."

c) Autoritat

També com en el primer article, Pedro J. Ramírez fa ús del procediment d'autoritat per dotar de prestigi alguns dels seus plantejaments. Plasmem, a l'anàlisi, la cita de l'article de Francisca Martín-Cano, de la qual no només n'especifica que és professora sinó que en diu que és especialista en mitologia. Això, a més, el situa al mateix àmbit de Plató i el mite de la caverna. L'exemple de la professora s'interpreta com a analogia del mite de la caverna per la seva situació dintre del text, però no ho podem comprovar en cap cas. Consegüentment, la seva comparació amb el nacionalisme legitima l'analogia del nacionalisme amb el mite de la caverna, d'acord amb la relació lògica de la qual hem parlat a l'apartat anterior.

L'exemple *ii* és rellevant perquè no fa ús dels periodistes en general, sinó dels catalans en concret, per tal de fer més evident que la posició d'alguns dirigents catalanistes és del tot inadmissible. D'aquesta manera hom interpreta que aquest punt de vista és tan objectiu que fins i tot els mateixos periodistes catalans es veuen amb la necessitat d'explicitar la seva condició totalitària.

Víctor Hugo (*iv*) és la referència perfecta. No és només que les seves paraules s'acordin amb allò a què vol fer referència, Víctor Hugo s'utilitza com a paradigma de pensament democràtic. Aleshores la seva denúncia adquireix més valor i el desprestigi a què es contraposa, per mitjà de l'autor, és molt major.

Finalment, citar Xavier Rubert de Ventós (*v*), la qual cosa ell mateix considera un cop baix. Això li serveix per prendre les pròpies paraules de l'opositor per demostrar la poca coherència de la visió contrària: després de l'argumentació de Pedro J. Ramírez, la cita de Xavier Rubert de

Ventós li va com l'anell al dit, n'acredita les pròpies paraules i, sigui quin sigui el context en què les va dir, havien de ser fruit d'una manipulació.

Com podem concloure, les autoritats utilitzades en aquest article no són preses a l'atzar. Els motius que porten l'autor a escollir-les van més enllà de trobar autoritats que s'acordin amb el seu punt de vista: hi prenen joc connotacions i referències de cada personatge.

Francisca Martín-Cano	i. "En un artículo publicado no hace mucho la profesora Francisca Martín-Cano, especialista en mitología, realizaba una elocuente traducción contemporánea de la ingeniería social de la alienación: 'Si un talibán crece condicionado, encerrado y atado en la caverna de los colegios de Afganistán, donde se le hace estudiar exclusivamente el Corán, y al que se le niega la posibilidad de ampliar sus fuentes de información, si sólo recibe refuerzos por actuar como sus maestros, crueles intérpretes del Corán, que ven en la mujer un ser de naturaleza inferior, a la que hay que encerrar y subordinar, ¡qué se puede esperar que aprenda! ¿Por qué nos asombra que adopten el compromiso de permanecer ligados a sus creencias y de defenderlas altruistamente hasta la muerte?'"
Periodistas catalanes	ii. "Un momento: a quienes estén empezando ya a echarse las manos a la cabeza, ante la crudeza de la analogía, yo les pediría que, antes de completar la postura, reflexionen sobre el por qué, desde hace un lustro, es habitual entre los propios periodistas catalanes utilizar la palabra 'talibán' para motejar a una larga lista de dirigentes, cuadros o militantes tanto de CiU como de ERC y en cambio nunca jamás la hemos escuchado referida –y fíjate que se les ha dicho de todo – a nadie del PSOE o del PP."
Víctor Hugo	iii. "Y no en vano decía Víctor Hugo que mucho peor que el que comete un crimen es 'aquél que produce la oscuridad' para que el culpable no sea descubierto y castigado."

Xavier Rubert de Ventós	iv. "Porque 'la Filosofía –y, por supuesto, el periodismo– tiene que comenzar por encontrar problemático lo que para los otros es evidente, claro y transparente, ya que, por extraño que pueda parecer, frecuentemente el afán de la certeza y la búsqueda de la verdad se excluyen'. v. Claro que, si alguien me lo reprocha, no tendré más remedio que reconocer que concluir un artículo como este con una cita así de Xavier Rubert de Ventós –inspirador y redactor de buena parte del Estatut, además de paño de lágrimas de Maragall cuando el perro negro de la depresión se cuela por el patio de los naranjos– es, efectivamente, un golpe bajo."

d) Exemple

En primer lloc i d'acord al tema del projecte, cal assenyalar que la llengua s'utilitza d'exemple de les barbàries nacionalistes a Catalunya (exemples *i* i *ii*). De fet, es tracta de l'exemple més rellevant per al discurs persuasiu. A partir d'una situació lingüística concreta (el tracta de llengua catalana a la Generalitat de Catalunya) s'estableix el punt de partida de l'argumentació.

Sigui com sigui, hem pogut observar altres exemples menys destacats. El primer dels quals és l'exemplificació de la caverna mediàtica (*iii*), amb els mitjans de comunicació en concret. Aquest recurs s'ha d'entendre en el context de l'acusació de caverna mediàtica que José Montilla fa a Pedro J. Ramírez. El més rellevant és tenir present que, a causa d'aquesta acusació, l'autor contraataca amb la mateixa analogia el nacionalisme català.

L'exemple *iv*, només s'entén com a exemple en el context en què es troba. Després d'introduir de manera clara el mite de la caverna de Plató, l'autor fa referència a l'article de Francisca Martín Cano. Hom entén, només per l'organització textual, que es tracta d'un exemple que hom podria explicar amb el mite de la caverna. Un exemple, que d'altra banda, es presenta com a analogia del nacionalisme (vegeu apartat *b*).

Tracte de la llengua com a manipulació nacionalista	i.	"Basta otro clic para comprobar desde la Agenda del Consorci per à la Normalització Lingüística–ya la denominación denota cuan anormal es, según ellos, no vivir en catalán– la rica casuística que toda esta normativa genera. En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos en la que queda reflejada *'desde la incertidumbre de la llegada hasta la tranquilidad de cuando se sienten como uno más'*, cosa que sólo sucede después de haber aprendido la *'lengua de acogida'*. En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: '*No podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà'*. Dos pliegues más allá descubrimos que *'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma'* porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto. Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en *castellá* y sólo 17 en catalán."
	ii.	"Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña. En la Santa Coloma de Doña Manuela –antes de Gramanet– ese tranquilizador aprobado del 51% de comunicaciones lingüísticamente normalizadas se obtiene, de hecho, gracias a que el 74% de la enseñanza se imparte en catalán."

Mitjans de comunicació com a caverna platònica	iii.	Muchas han sido las interpretaciones del diabólico mecanismo concebido por Platón para distorsionar el conocimiento, y por lo tanto la experiencia humana, a través de la proyección de sombras sobre espectadores cautivos. Las más recientes, claro, lo refieren al cine, la televisión, el vídeo y la propia Internet.
Règim talibà com a de caverna de Plató	iv.	"En un artículo publicado no hace mucho la profesora Francisca Martín-Cano, especialista en mitología, realizaba una elocuente traducción contemporánea de la ingeniería social de la alienación: 'Si un talibán crece condicionado, encerrado y atado en la caverna de los colegios de Afganistán, donde se le hace estudiar exclusivamente el Corán, y al que se le niega la posibilidad de ampliar sus fuentes de información, si sólo recibe refuerzos por actuar como sus maestros, crueles intérpretes del Corán, que ven en la mujer un ser de naturaleza inferior, a la que hay que encerrar y subordinar, ¡qué se puede esperar que aprenda! ¿Por qué nos asombra que adopten el compromiso de permanecer ligados a sus creencias y de defenderlas altruistamente hasta la muerte?'"

- Procediments de dissociació

e) Binomi filosòfic

El binomi filosòfic és un recurs que sol reforçar altres procediments. Sobretot l'analogia a partir de la qual l'autor posa en relació règims totalitaris, autoritaris o, en definitiva, poc democràtics, amb el nacionalisme es relaciona amb dos conceptes morals. Aquests règims es consideren pèssims, negatius, de domini i de control i, en termes morals, dolents per a l'ésser humà. Es contraposen a la llibertat, la bondat dels homes i la igualtat, entre d'altres valors positius. En aquest sentit, no només s'estableix el binomi filosòfic entre allò democràtic i allò no democràtic (*i – vii*), sinó que s'apel·la a la lluita primària del bé contra el mal (*viii – xi*). Els valors contraposats reclamen l'adhesió del lector a la pròpia causa i en contra de l'empresa nacionalista.

Abans de passar a un altre apartat, però, voldríem fer referència a l'últim exemple (*xi*). La mala actitud, en aquest cas, és la de l'autor. Ell mateix ho reconeix. D'aquesta manera, i després de reclamar, amb tanta insistència, la seva pertinència en la llum i en la bonhomia, se li pot permetre que cometi una acció més o menys menyspreable. No només això, el fet de reconèixer-ho el condueix, encara més, a una actitud més lloable.

Democràtic (llibertat) vs. Règims totalitari, autoritaris o fanàtics	i.	"los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga, miden el tamaño, la visibilidad y la corrección de los rótulos de los comercios o de las etiquetas de sus productos, amparados en las mismas bases morales que sirven a la policía religiosa wahabista para medir en Arabia Saudí el largo de las faldas."
	ii.	"Manuela de Madre y José Montilla, se han convertido ahora en piezas clave de la prédica e implantación del planteamiento totalizador del nuevo Estatuto."
	iii.	"los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga"
	iv.	"De hecho, sin llamarle ni judío, ni menos aún nazi– -subrayo esto-, su papel como cordobés de Iznájar al servicio del irredentismo de los señoritos de Sarriá es el equivalente al que los prisioneros más determinados y menos escrupulosos de los campos de concentración se prestaban a desempeñar cuando sus amos los elevaban a la categoría de *kapos*."
	v.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos –defender su derecho a expresarlas dentro de la legalidad no supone compartir, por supuesto, todas y cada una de sus palabras–, o el ostracismo espiritual al que implacablemente se somete a quienes como Francesc de Carreras, Albert Boadella o Arcadi Espada encarnan la lucidez del último catalanismo cosmopolita, ponen de manifiesto las pocas ilusiones que cabe hacerse respecto a los adultos introducidos en la caverna desde su más tierna infancia."
	vi.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés –que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."

	vii.	"En todo caso, la lucha contra los dogmas del nacionalismo étnico o lingüístico es un empeño lo suficientemente noble como para ni siquiera supeditarlo al resultado del combate."
Bé vs. Mal	viii.	"desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña."
	ix.	"Muchas han sido las interpretaciones del diabólico mecanismo concebido por Platón para distorsionar el conocimiento, y por lo tanto la experiencia humana, a través de la proyección de sombras sobre espectadores cautivos. Las más recientes, claro, lo refieren al cine, la televisión, el vídeo y la propia Internet. Pero la constante de cualquier exégesis es que, en todo caso, para que se consume la manipulación, además de los manipulados, deben aparecer en escena los manipuladores."
	x.	"Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical."
	xi.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos –defender su derecho a expresarlas dentro de la legalidad no supone compartir, por supuesto, todas y cada una de sus palabras–, o el ostracismo espiritual al que implacablemente se somete a quienes como Francesc de Carreras, Albert Boadella o Arcadi Espada encarnan la lucidez del último catalanismo cosmopolita, ponen de manifiesto las pocas ilusiones que cabe hacerse respecto a los adultos introducidos en la caverna desde su más tierna infancia."

	xii.	"Claro que, si alguien me lo reprocha, no tendré más remedio que reconocer que concluir un artículo como este con una cita así de Xavier Rubert de Ventós –inspirador y redactor de buena parte del Estatut, además de paño de lágrimas de Maragall cuando el perro negro de la depresión se cuela por el patio de los naranjos– es, efectivamente, un golpe bajo."

- Pla textual

f) Epítet

Com a l'article anterior, podem localitzar nombrosos epítets. Els epítets serveixen per reforçar la idea que vol transmetre l'autor. A *i* es pretén posar en dubte una democràcia que permet actituds nacionalistes, més pròpies, al seu pensar, de règims totalitaris o autoritaris. Només atenent a aquesta voluntat, té sentit l'ús del primer epítet. A *iii*, és l'epítet el que eleva el nacionalisme a la condició totalitària i antidemocràtica.

També els de *xvi* i *xvii* fan referència al nacionalisme. Titllar-lo de "radical" n'exclou el caràcter racional i, fins i tot, democràtic. A *xvi* es qualifica amb un adjectiu que no és propi d'un moviment, sinó d'una persona. Es tracta d'una personificació en què es tracta d'"autista".

A *ii, v* i *xv,* es reforça una afirmació que ja s'entén sense la necessitat de l'adjectiu, perquè el nom que acompanya no és, ni molt menys, arbitrari.

A *iv*, l'epítet no és plenament un adjectiu però el Complement Predicatiu que introdueix el participi en seria equivalent. La frase subordinada s'aprofita per donar informació extra i innecessària que té la simple funció de deslegitimar un reguitzell de tòpics de la cultura catalana.

A l'exemple *vi*, reforça l'autoritat de Plató, ja que es cita no només l'obra a què es fa referència, sinó que se la titlla de famosa. Té la mateixa voluntat l'exemple *vii*, perquè el propi filòsof es desmarca de la resta amb l'adjectiu que l'acompanya.

Els epítets *viii – xii* fan referència al mateix paràgraf. Que un fragment, que no és particularment llarg, presenti tants adjectiu innecessaris per a la comprensió del text ja és rellevant. Els quatre adjectius incideixen a destacar la importància d'una oportunitat única mal portada. Les decisions que es van prendre a la transició es van fer malament i van tenir greus repercussions. L'error va tenir lloc en un moment clau, però les condicions d'avui ja no són les mateixes.

Els epítets *xiii*, *xiv, xvii* i *xx* reforcen altres recursos: a *xiii*, la ironia i a *xiv, xviii* o *xx*, el binomi filosòfic (entre el bé i el mal). Concretament a l'exemple *xviii,* la fascinació pel mal dels dels nacionalistes és a més magnètica. El crida, l'atrau. No hi pot fer res. Això podríem relacionar-ho amb el sentit que denota la frase "está en su propia naturaleza".

Els adjectius de l'exemple *xix* són els que transmeten la posició de l'autor a favor de Federico Jiménez Losantos.

La insistència en la procedència de l'aleshores president de la Generalitat (a *xxi*, per exemple) només pot tenir la voluntat de marcar una traïció a la seva identitat espanyola, a partir d'una contraposició amb la catalana. Aquest punt és clau per analitzar les qüestions lingüístiques en relació amb les identitàries i nacionalistes. Per tant, l'haurem de recuperar més tard.

L'adjectiu de *xii* pretén influir en el lector donant a entendre la imminència d'una possibilitat que no té per què esdevenir-se. D'aquesta manera hom conclou que l'argumentació de l'autor ha de ser tal com diu, si això és el que s'ha d'esdevenir.

Epítet	i.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	ii.	"Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico"
	iii.	"Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico que sirve de ariete, taladro y mascarón de proa a un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que 'el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo'".
	iv.	"He aquí las bases del drama liberticida camuflado bajo la apetitosa fachada de la modernidad postolímpica, el Fórum de las Culturas, la Torre Agbar y los goles mágicos de Ronaldinho y Samuel Eto'o."
	v.	"ese derecho a vivir en catalán del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas"

	vi.	"ese derecho a vivir en catalán del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento."
	vii.	"Así comienza el famoso Libro VII de La República"
	viii.	"Así comienza el famoso Libro VII de La República en el que el gran filósofo ateniense hace dialogar a su maestro Sócrates con uno de sus hermanastros –Glaucón– que representa las entendederas del ciudadano medio."
	ix.	"Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña."
	x.	"Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña."
	xi.	"Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña."
	xii.	"Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña."
	xiii.	"ese tranquilizador aprobado del 51% de comunicaciones lingüísticamente *normalizadas*"
	xiv.	"Muchas han sido las interpretaciones del diabólico mecanismo concebido por Platón para distorsionar el conocimiento"

	xv.	"Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical."
	xvi.	"Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical."
	xvii.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal."
	xviii.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal."
	xix.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos"

	xx.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."
	xxi.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."
	xxii.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés -–que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."

g) Metàfora

Com s'ha dit més amunt, una de les estratègies utilitzades per Pedro J. Ramírez és la de posar a un mateix nivell el nacionalisme i els règims no democràtics (*i* i *ii*). Aquesta analogia sovint pren forma de metàfora. La mateixa forma la pren l'analogia amb la caverna de Plató (exemples *iii*, *iv*, *vi*, *viii* i *x*).

També podem observar metàfores que no són fruit de les analogies que hem comentat anteriorment. En aquest cas, són resultat del binomi establert entre bo i dolent. En aquest sac hi podem posar l'exemple *vii*, on "tentáculos financieros", utilitzat en un to pejoratiu, fa referència a un abús financer i a unes ànsies insaciables de Catalunya. És així com associa al nacionalisme, interessos econòmics. També "narcotizar bien a sus cautivos" (a *x*), a més de fer referència a la caverna de Plató, el verb utilitzat en un sentit figurat té connotacions evidentment negatives.

Tot i que "bautizar la paja en el ojo ajeno", juntament amb la resta de referències de l'exemple *v*, també presenta unes connotacions negatives, caldria analitzar-lo de manera

aïllada. En aquest cas es fa referència a una expressió predeterminada. La metàfora deixa de tenir sentit per si mateixa, perquè el sentit és prefixat. La rellevància d'utilitzar una frase feta la veurem més endavant.

Metàfora	i.	"los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga"
	ii.	"los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga"
	iii.	"a la espera del resultado de sus pesquisas, me ha identificado con la 'caverna mediática'".
	iv.	"Tal abducción docente, unida a la bien remunerada condescendencia de los medios de comunicación regionales y locales con los proyectos identitarios de sus patronos autóctonos, es lo que ha ido moldeando esta última versión del legendario Mito de la Caverna"
	v.	"Tal abducción docente, unida a la bien remunerada condescendencia de los medios de comunicación regionales y locales con los proyectos identitarios de sus patronos autóctonos, es lo que ha ido moldeando esta última versión del legendario Mito de la Caverna que Montilla da tan ostensibles muestras de desconocer, al osar invocar su nombre para bautizar la paja en el ojo ajeno, cuando en realidad describe tan a la perfección la viga que lleva insertada en el propio."
	vi.	"Las dos inauditas anomalías de lo que ahora sucede en la caverna nacionalista son que el PSC se haya convertido en coproductor de la película y que las primeras filas del patio de rehenes estén ocupadas por el Gobierno de la nación, el Grupo Parlamentario Socialista y la propia cúpula del PSOE."
	vii.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal."

	viii.	"Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal."
	ix.	"A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria. Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos."
	x.	"La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos defender su derecho a expresarlas dentro de la legalidad no supone compartir, por supuesto, todas y cada una de sus palabras–, o el ostracismo espiritual al que implacablemente se somete a quienes como Francesc de Carreras, Albert Boadella o Arcadi Espada encarnan la lucidez del último catalanismo cosmopolita, ponen de manifiesto las pocas ilusiones que cabe hacerse respecto a los adultos introducidos en la caverna desde su más tierna infancia."

h) Comparació

La comparació té una funció similar a l'anterior. És a partir de la comparació que prenen forma les diferents analogies (vegeu apartat b): als exemples d'*i* i *ii* es compara els "nacionalistes", en termes generals, amb règims fanàtics i a *iv*, amb els totalitarismes. A *ii* i a *iii*, en canvi, es compara amb els personatges populars que aporten un marc de referència més o menys conegut i que fan l'explicació encara més assequible.

Comparació	i.	"los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga, miden el tamaño, la visibilidad y la corrección de los rótulos de los comercios o de las etiquetas de sus productos, amparados en las mismas bases morales que sirven a la policía religiosa wahabista para medir en Arabia Saudí el largo de las faldas."
	ii.	"En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom"
	iii.	"*Mutatis mutandis*, sustitúyanse las madrasas no sólo por la red escolar de la Generalitat sino por el propio concepto amplio de oasis catalán, póngase el nuevo Estatuto en el lugar del Corán y entiéndase que la mirada entre conmiserativa y despectiva hacia la inferioridad de las hembras va dirigida a todos aquellos que no son capaces de vivir en catalán."
	iv.	"Que, tan pronto como consiguieran acceder al poder, Carod-Rovira y los suyos iban a encaramarse al proyector de sombras para intentar llevar hasta sus últimas consecuencias la distorsión reduccionista ya esbozada durante la era de Pujol, formaba parte del guión. Como en la fábula de la rana y el escorpión, 'está en su naturaleza' comportarse así."
	v.	"De hecho, sin llamarle ni judío, ni menos aún nazi– -subrayo esto-, su papel como cordobés de Iznájar al servicio del irredentismo de los señoritos de Sarriá es el equivalente al que los prisioneros más determinados y menos escrupulosos de los campos de concentración se prestaban a desempeñar cuando sus amos los elevaban a la categoría de *kapos*."

i) Ironia

En molts fragments de l'article s'hi observa ironia. Sovint, l'objectiu d'aquest recurs és posar en evidència la suposada manca de sentit comú dels discursos nacionalistes. En alguns casos, aquesta voluntat s'aconsegueix simplement amb la introducció d'una paraula innecessària pel que fa al contingut. En són exemples l'ús de "desgraciadamente" a *ii*, quan l'autor escriu "un idioma distinto del que la gente se empaña en hablar" en lloc de dir només "un idioma distinto del que la gente habla" a *iii*, o quan parla de "tranquilizador aprobado" a *iv*.

Altres vegades, aquesta figura retòrica s'acompanya amb paraules col·loquials per reforçar-ne l'objectiu: és el cas de la utilització de paraules com "aprobadillo", també a *ii*. també fer ús dels verbs "roncar, jadear o eructar" a *i* o "ay del professor" a *vi*.

Ironia	i.	"Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán… se vive, en suma, en catalán. Y eso no es una fantasía o una metáfora, sino un derecho. No lo digo yo. Lo dice la Generalitat controlada por el Partido de los Socialistas de Cataluña"
	ii.	"según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto. Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en castellá y sólo 17 en catalán."
	iii.	"Precisamente los hasta hace bien poco alcaldes de esos pueblos en los que tan tenazmente se avanza por el camino de hablarle a la gente en un idioma distinto del que la gente se empeña en emplear**"**
	iv.	"ese tranquilizador aprobado del 51% de comunicaciones lingüísticamente *normalizadas*"
	v.	"No está mal para una población en la que el 80% sigue aferrado a su condición de castellano parlante……"
	vi.	"Y ay del profesor que –según las últimas directrices– no imparta todas las asignaturas en catalán, excepto que se trate de clases de lenguas 'extranjeras'".

j) Asíndeton

Podem localitzar tres asíndetons, tots en un mateix fragment. En aquest context, el primer (*i*) s'utilitza per poder situar en un mateix nivell tot un reguitzell de circumstancials. D'aquesta manera la situació es va concretant en la visió que l'autor vol donar. Transmet una sensació d'inseguretat i de conspiració: la situació descrita no és lluny, sinó aquí i ara, a més, hi afegeix un "entre nosotros". Dóna a entendre que no hi ha res que puguem fer per escapar-nos-en. A més, aquesta situació està avalada per un règim democràtic tot i que, d'acord amb el seu punt de vista, respongui a totes les característiques d'un règim totalitari, els quals estem acostumats a tenir-ne notícies només a través dels mitjans de comunicació.

A partir d'aquí, s'obren dues frases subordinades (*ii*) que, de fet, fan referència a aquesta mateixa situació. Dins de la segona i té lloc un segon asíndeton (*iii*), els subjectes sobre els quals recau l'acció són alineats sense cap mena de conjunció. D'aquesta manera podrien fer referència a un mateix individu o a més d'un. Són angles d'un personatge imaginari, que pot ser veí, familiar i vianant a l'hora. Facetes de qualsevol ciutadà normal.

Asíndeton	i.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	ii.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	iii.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."

k) Anàfora i repetició

L'anàfora és una figura bastant utilitzada a l'article. Molts fragments ja són analitzats en altres apartats. En definitiva, hi ha diferents recursos que es sobreposen, com hem vist, per reforçar-ne el sentit. En el primer fragment (*i*), les frases subordinades s'introdueixen amb el

mateix pronom. Així es reforça l'asíndeton (atès que entre la primera i la segona frase subordinada tampoc si hi introdueix cap conjunció) i la sonoritat en reforça el ritme. D'aquesta manera, l'analogia amb els moviments totalitaris té més força. A *ii* i a *iii* es reforça la ironia. El segon cas no és plenament una ironia, però s'hi força el sentit de l'expressió perquè resulti grotesca.

Anàfora	i.	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político."
	ii.	"Hasta ahora sabíamos que se podía vivir en Calella de la Costa, en Logroño o en Bollullos del Condado. Que se podía vivir en la calle Aribau, en la Plaza Mayor o en la urbanización Los Galápagos. Que se podía vivir en un tercero, en un ático o en un semisótano. Que se podía vivir en una democracia, en una dictadura o en una dictablanda. Incluso que, extensivamente, se podía vivir en paz con uno mismo, en estado de ansiedad o en el yermo de las almas."
	iii.	"Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán... *se vive*, en suma, *en catalán*."

l) Associacions de significats

L'ús del cognom de l'aleshores president de l'estat espanyol al primer exemple (*i*) s'utilitza pel sentit literal de la paraula. D'aquesta manera, amb un joc de paraules, prenent un derivat, es treu importància al seu càrrec. També a *ii* hi té lloc un joc de paraules. Es pren el nom de l'alcaldessa per redesignar el nom del poble el qual regia.

Associacions de significats	i.	"Y mi optimismo crónico me lleva a pensar que eso significaría que Zapatero tendría que cambiar de política o que gran parte de su clientela cambiaría de zapatería."
	ii.	"En la Santa Coloma de Doña Manuela –antes de Gramanet"

m) Pregunta retòrica

Les preguntes retòriques, a vegades contestades pel propi Pedro J. Ramírez, simplement reclamen el qüestionament del lector, per tal que segueixi els mateixos plantejaments de l'autor i el mateix fil argumental.

Pregunta retòrica	i.	"¿Pero qué es eso de vivir en catalán?"
	ii.	¿Hay vida después de la caverna?
	iii.	"¿Es posible poner remedio aún a este deslizamiento colectivo hacia las fauces de la gruta?"

- *Pla enunciatiu*

n) Emissor

L'autor és Pedro J. Ramírez, director del diari. Hi és molt present. És cert que trobem fragments redactats en tercera persona o amb formes no personals, però són les explicacions o exemples concrets que utilitza l'autor. En general, redacta en primera persona. Així comença i acaba l'article (exemple *iv* i *vi*) i és des d'aquest punt de vista que exposa l'argumentació i els altres fets (exemple *ii* i *v*).

En altres casos, tal com veiem als exemples *vii* i *viii*, l'autor implica el lector amb l'ús de la primera persona del plural. Sempre però parteix de la primera persona del singular, com veiem a l'inici del fragment de *viii*. En tot cas, la seva interpretació de la realitat s'imposa al lector. La descripció de la realitat que fa als paràgrafs de *vii* (i també els que no s'inclouen si no de manera implícita entre els dos que es reprodueixen) pretén ser objectiva.

Tercera persona i formes no personals	i.	"En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos en la que queda reflejada 'desde la incertidumbre de la llegada hasta la tranquilidad de cuando se sienten como uno más', cosa que sólo sucede después de haber aprendido la 'lengua de acogida'. En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom"
	ii.	"Muchas han sido las interpretaciones del diabólico mecanismo concebido por Platón para distorsionar el conocimiento, y por lo tanto la experiencia humana, a través de la proyección de sombras sobre espectadores cautivos. Las más recientes, claro, lo refieren al cine, la televisión, el vídeo y la propia Internet."

	iii.	"A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria. Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos. Buscando un golpe de efecto que a quien más efecto le hizo, por cierto, fue a su maniatado presidente, Montilla empezó su vacía explicación parlamentaria del miércoles proclamando que él no está en la política 'para forrarse'. Admitida la premisa, puesto que nadie desde este periódico le ha hecho imputación de corrupción personal alguna, ¿para qué 'está en la política', Montilla?, me pregunté yo *ipso facto*."
Primera persona singular	iv.	"Yo no soy Sócrates, ni ninguno de ustedes Glaucón, pero si cada lector de EL MUNDO enviara este artículo o al menos los enlaces de Internet a los que me voy a referir ahora–a cinco dirigentes, militantes o votantes del PSOE, más de la mitad del electorado socialista sabría a qué atenerse sobre lo que está pasando en estos momentos en una de las comunidades más ricas, cultivadas y determinantes de España."
	v.	"A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria. Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos. Buscando un golpe de efecto que a quien más efecto le hizo, por cierto, fue a su maniatado presidente, Montilla empezó su vacía explicación parlamentaria del miércoles proclamando que él no está en la política 'para forrarse'. Admitida la premisa, puesto que nadie desde este periódico le ha hecho imputación de corrupción personal alguna, ¿para qué 'está en la política', Montilla?, me pregunté yo *ipso facto*."

	vi.	"Claro que, si alguien me lo reprocha, no tendré más remedio que reconocer que concluir un artículo como este con una cita así de Xavier Rubert de Ventós inspirador y redactor de buena parte del Estatut, además de paño de lágrimas de Maragall cuando el perro negro de la depresión se cuela por el patio de los naranjos es, efectivamente, un golpe bajo."
Primera persona plural	vii.	"No estamos en el Berlín de los años 30, ni en el 1984 de Orwell, ni en el Kabul de los talibán. Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político. Y todo ello al servicio del ¡*derecho a vivir en catalán*! [...] Estamos ante un atavismo metafísico más allá de toda lógica del libre albedrío. Las Oficinas de Garantías Lingüísticas, los funcionarios desplegados *cantonada a cantonada* y los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga, miden el tamaño, la visibilidad y la corrección de los rótulos de los comercios o de las etiquetas de sus productos, amparados en las mismas bases morales que sirven a la policía religiosa wahabista para medir en Arabia Saudí el largo de las faldas."
	viii.	"Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés –que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas."

o) Enunciadors

De vegades la responsabilitat de les afirmacions de Pedro J. Ramírez recauen sobre altres enunciadors. Per exemple, fa ús de moltes citacions directes. En primer lloc, tot allò que li serveix per denunciar el tracte de la llengua catalana (*i, ii* i *iv*) és citat literalment. D'aquesta manera, més que descarregar la responsabilitat d'utilitzar aquestes paraules, l'autor pretén legitimar que la denúncia té una base real i objectiva i, en definitiva, que té raó de ser. Cal tenir en compte que la repetició d'aquestes cites sovint ja no es fa a través de les cometes, sinó amb l'ús de la cursiva. També algun fragment del mite de la Caverna, que dóna nom a l'article, hi és

introduït de manera directa (exemples *v* i *vi*). D'aquesta manera demostra un coneixement fonamentat i, per tant, que l'analogia principal es fa amb una base sòlida. El mateix passa amb el fragment de Francisca Cano, que legitima la visió de l'autor i per aquest motiu, el fet que se citi literalment en reforça l'autoritat.

Pel que fa a les referències, també en estil directe, del nou Estatut, de José Montilla i de la faula de la granota i l'escorpí (exemples *iii*, *ix* i *x*, respectivament), són citades breument i de manera integrada al mateix discurs. Hom dedueix les paraules dels enunciadors només perquè es troben entre cometes. Però és amb aquest signe ortogràfic que deslliura l'autor de tota responsabilitat. A més, hom hi pot veure una voluntat d'aparentar objectivitat a l'hora de presentar els adversaris.

L'exemple *viii* és un cas similar: aquesta referència serveix a l'autor per demostrar que el seu punt de vista és compartit per alguns periodistes catalans. Tot i que això ho introdueix de manera indirecta, la paraula que utilitzen aquest subjectes que legitimen la seva visió hi apareix entre cometes. De tal manera queda palès que és la mateixa paraula que utilitzen els mitjans per a referir-se a personalitats d'ERC o de CiU.

Només en un cas podem observar un enunciador utilitzat clarament en estil indirecte. A l'exemple *ii*, Pedro J. Ramírez conclou un paràgraf deixant clar i de manera explícita que a la conclusió a la qual arriba no és fruit de la seva deducció, sinó que es tracta d'una afirmació encunyada a la Generalitat de Catalunya. Així, després de parlar de manera irònica sobre el fet de viure en català per tal de demostrar que es tracta d'una expressió absurda, atribueix la responsabilitat de la frase a l'oponent, que queda desprestigiat.

Generalitat de Catalunya: Oficines de Garanties Lingüístiques	i. "Basta teclear primero gencat.net y entrar así en la página oficial del Gobierno de la Generalitat de Catalunya, liderado por la versión autonómica del partido al que pertenece este quinteto de hombres ilustres. Procede luego realizar tres clics con el ratón del ordenador para pasar por el apartado temes, recalar en el espacio dedicado a la llengua catalana y terminar al fin en el prontuario de las llamadas Oficines de Garanties Lingüístiques. En esa pantalla se dan cinco direcciones postales y electrónicas, con sus correspondientes números de teléfono y fax, de Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona y Tortosa, a las que puede dirigirse 'una queixa o una denúncia sobre el dret de	Directe

		viure en catalá', con la tranquilizadora advertencia previa de que 'la confidencialitat está garantida'"	
Generalitat de Catalunya: PSC	ii.	"Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán… se vive, en suma, en catalán. Y eso no es una fantasía o una metáfora, sino un derecho. No lo digo yo. Lo dice la Generalitat controlada por el Partido de los Socialistas de Cataluña"	Indirecte
El nou Estatut de Catalunya	iii.	"un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que 'el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo'. Un 'proyecto colectivo' que no es, ni puede ser, otro, sino la 'construcción nacional de Cataluña'"	Directe
CPNL	iv.	"Basta otro clic para comprobar desde la Agenda del Consorci per à la Normalització Lingüística –ya la denominación denota cuan anormal es, según ellos, no vivir en catalán– la rica casuística que toda esta normativa genera. En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos en la que queda reflejada 'desde la incertidumbre de la llegada hasta la tranquilidad de cuando se sienten como uno más', cosa que sólo sucede después de haber aprendido la 'lengua de acogida'. En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: 'No podem pretendre viure	Directe

		à Catalunya i parlar només en castellà'. Dos pliegues más allá descubrimos que 'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma' porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto. Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en castellá y sólo 17 en catalán."	
Platón	v.	"'Imagina una especie de cavernosa vivienda subterránea provista de una larga entrada, abierta a la luz, que se extiende a lo ancho de toda la caverna, y unos hombres que están en ella desde niños, atados por las piernas y el cuello, de modo que tengan que estarse quietos y mirar únicamente hacia delante……' Así comienza el famoso Libro VII de La República en el que el gran filósofo ateniense hace dialogar a su maestro Sócrates con uno de sus hermanastros –Glaucón– que representa las entendederas del ciudadano medio. Pues bien, después de describir la hoguera que alumbra fantasmagóricamente las espaldas de los prisioneros y el retablo de objetos, personajes y figuras que desfilan sobre una pasarela intermedia, Sócrates-Platón pregunta: '¿Crees que los que están así han visto otra cosa de sí mismos o de sus compañeros sino las sombras proyectadas por el fuego sobre la pared que	Directe

		está frente a ellos?' A lo que Glaucón responde, mientras podemos imaginarle girando a derecha e izquierda la cerviz: '¿Cómo, si durante toda su vida han sido obligados a mantener inmóviles sus cabezas?'"	
	vi.	"Platón plantea hacia el final de su diálogo el complejo problema de la huida y regreso del prisionero. Hace falta tener mucha clarividencia, mucho coraje moral y mucha capacidad de liderazgo para arrostrar los riesgos que supone la vuelta al reino de las sombras proyectadas, después de haber conocido la enorme variedad de objetos reales que existen iluminados por la luz. Cuando, anticipando su propio fin, Sócrates pregunta: '¿Y no matarían (los "constantemente encadenados"), si encontraran manera de echarle mano y matarle, a quien intentara desatarles y hacerles subir?', Glaucón no duda un instante en responderle que sí."	Directe
Francisca Martín-Cano	vii.	"En un artículo publicado no hace mucho la profesora Francisca Martín-Cano, especialista en mitología, realizaba una elocuente traducción contemporánea de la ingeniería social de la alienación: 'Si un talibán crece condicionado, encerrado y atado en la caverna de los colegios de Afganistán, donde se le hace estudiar exclusivamente el Corán, y al que se le niega la posibilidad de ampliar sus fuentes de información, si sólo recibe refuerzos por actuar como sus maestros, crueles intérpretes del Corán, que ven en la mujer un ser de naturaleza inferior, a la que hay que encerrar y subordinar, ¡qué se puede esperar que aprenda! ¿Por qué nos asombra que adopten el compromiso de permanecer ligados a sus creencias y de defenderlas altruistamente hasta la muerte?'"	Directe

Periodistas catalanes	viii.	"Un momento: a quienes estén empezando ya a echarse las manos a la cabeza, ante la crudeza de la analogía, yo les pediría que, antes de completar la postura, reflexionen sobre el por qué, desde hace un lustro, es habitual entre los propios periodistas catalanes utilizar la palabra 'talibán' para motejar a una larga lista de dirigentes, cuadros o militantes tanto de CiU como de ERC y en cambio nunca jamás la hemos escuchado referida –y fíjate que se les ha dicho de todo – a nadie del PSOE o del PP."	Directe
Montilla	ix.	"Buscando un golpe de efecto –que a quien más efecto le hizo, por cierto, fue a su maniatado presidente–, Montilla empezó su vacía explicación parlamentaria del miércoles proclamando que él no está en la política 'para forrarse'. Admitida la premisa, puesto que nadie desde este periódico le ha hecho imputación de corrupción personal alguna, ¿para qué 'está en la política', Montilla?, me pregunté yo *ipso facto*."	Directe
Faula de la granota i l'escorpí	x.	"Que, tan pronto como consiguieran acceder al poder, Carod-Rovira y los suyos iban a encaramarse al proyector de sombras para intentar llevar hasta sus últimas consecuencias la distorsión reduccionista ya esbozada durante la era de Pujol, formaba parte del guión. Como en la fábula de la rana y el escorpión, 'está en su naturaleza' comportarse así."	Directe
Xavier Rubert de Ventós	xi.	"Porque 'la Filosofía –y, por supuesto, el periodismo– tiene que comenzar por encontrar problemático lo que para los otros es evidente, claro y transparente, ya que, por extraño que pueda parecer, frecuentemente el afán de la certeza y la búsqueda de la verdad se excluyen'.	Directe
	xii.	Claro que, si alguien me lo reprocha, no tendré más remedio que reconocer que concluir un	

	artículo como este con una cita así de Xavier Rubert de Ventós –inspirador y redactor de buena parte del Estatut, además de paño de lágrimas de Maragall cuando el perro negro de la depresión se cuela por el patio de los naranjos– es, efectivamente, un golpe bajo."	

p) Locutor

En aquest cas, atès que l'autor de l'article és el director del diari, sembla més evident que mai que la ideologia de l'autor i la de la publicació presenten poques contradiccions. En efecte, l'article té un lloc preeminent, amb l'ocupació de dues pàgines pràcticament senceres del diari. El seu càrrec facilita l'accés a la publicació de l'article, a més de donar-li una rellevància inherent.

El Mundo	Responsable de la imatge, del format i de la situació de l'article

3.3.2.4 Llengua

a) Paper de la llengua

La llengua és utilitzada d'exemple de l'actitud dels nacionalistes catalans. És el punt de partida de la denúncia i també un tema fonamental de preocupació de l'autor i dels lectors a qui s'adreça.

b) Referències

En aquest cas, l'anàlisi quantitativa de l'ús del terme no és particularment rellevant. A la major part dels casos es fa referència a la llengua catalana. De fet és la llengua la que serveix d'exemple, de punt de partida per a l'argumentació de Pedro J. Ramírez. D'altra banda, tot i ser un tema rellevant en el discurs, no n'és el tema central.

En un sentit més pràctic de l'ús de la llengua, caldria destacar quan l'autor usa el català i en la serva redacció en castellà. Evidentment les cites de les pàgines consultades es fan directament en l'idioma de la font, és a dir, en català. A partir de llavors, repeteix, a primera vista aleatòriament, algunes cites ja en cursiva. També ho sol fer en català, però no sempre: en alguns casos escriu mantenint la marca cursiva de la cita: "el derecho de vivir en catalán". En aquest sentit, ens sembla prou important destacar el següent exemple: "Y un golpe de tecla

més acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en *castellá* y sólo 17 en catalán.” Mentre que manté en català el terme “castellà” i l’escriu en cursiva, “catalán” ho escriu en castellà. Podríem concloure que es tracta, simplement, d’una provocació més en un article en què aquest to ja hi és comú.

De la mateixa manera podríem explicar les faltes, a vegades recurrents, que l’autor plasma en les cites literals de les pàgines escrites en català. Alguns exemples en són l’accentuació de la preposició *a* a: “no podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà” o a “Agenda del Consorci per à la Normalització Lingüística”; o l’ús de l’accent agut damunt la lletra *a* a: “una queixa o una denúncia sobre el dret de viure en catalá”, “la confidencialitat está garantida” o a “castellá”.

15 vegades al català	"Procede luego realizar tres clics con el ratón del ordenador para pasar por el apartado *temes*, recalar en el espacio dedicado a la llengua catalana y terminar al fin en el prontuario de las llamadas Oficines de Garanties Lingüístiques."
	"Muy sencillo, la misma sintaxis lo expresa: vivir en catalán significa convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana."
	"En esa pantalla se dan cinco direcciones postales y electrónicas, con sus correspondientes números de teléfono y fax, de Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona y Tortosa, a las que puede dirigirse 'una queixa o una denúncia sobre el dret de viure en catalá'"
	"Y todo ello al servicio del ¡*derecho a vivir en catalán*!"
	¿Pero qué es eso de *vivir en catalán*?"
	"Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán… se vive, en suma, en catalán."

	"Porque, según la lógica implacable de toda apisonadora del racionalismo y la autodeterminación individual, ese *derecho a vivir en catalán* del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento."
	"Basta otro clic para comprobar desde la Agenda del Consorci per à la Normalització Lingüística –ya la denominación denota cuan anormal es, según ellos, no vivir en catalán –la rica casuística que toda esta normativa genera."
	"En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos"
	"En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos en la que queda reflejada 'desde la incertidumbre de la llegada hasta la tranquilidad de cuando se sienten como uno más', cosa que sólo sucede después de haber aprendido la 'lengua de acogida'."
	"En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: 'no podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà'. Dos pliegues más allá descubrimos que 'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma' porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto."
	"En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: 'no podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà'. Dos pliegues más allá descubrimos que 'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma' porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto."
	"Precisamente los hasta hace bien poco alcaldes de esos pueblos en los que tan tenazmente se avanza por el camino de hablarle a la gente en un idioma distinto del que la gente se empeña en emplear"

	"Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en castellá y sólo 17 en catalán."
	"Y ay del profesor que –según las últimas directrices– no imparta todas las asignaturas en catalán, excepto que se trate de clases de lenguas 'extranjeras'."
3 vegades al castellà	"En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: 'no podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà'. Dos pliegues más allá descubrimos que 'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma' porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto."
	"Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en castellá y sólo 17 en catalán."
	"Y ay del profesor que –según las últimas directrices– no imparta todas las asignaturas en catalán, excepto que se trate de clases de lenguas 'extranjeras'."
1 com a eina d'interacció humana	"Muy sencillo, la misma sintaxis lo expresa: vivir en catalán significa convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana."

c) Relació

Ja hem vist que la llengua s'utilitza com a punt de partida per denunciar una suposada conspiració nacionalista catalana. Per aquest motiu s'apel·la a les connotacions identitàries que recauen sobre el concepte de llengua (*i*). Només es tenen en compte, però, per tal de denunciar-les. Amb paraules de l'autor, es tracta de "convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana." Des d'una posició contrària al nacionalisme català, el vincle amb la llengua també s'estableix. En aquest cas es fa des d'una posició contrària: per

exemple a *ii*, Pedro J. Ramírez critica la política lingüística de la llengua i la denúncia s'estén fins a incloure l'ús polític que es fa de la llengua.

i. Llengua i identitat	"Muy sencillo, la misma sintaxis lo expresa: vivir en catalán significa convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana."
	"Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán… se vive, en suma, en catalán."

ii. Llengua i política lingüística	"En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: 'no podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà'. Dos pliegues más allá descubrimos que 'el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma' porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto."
	"Precisamente los hasta hace bien poco alcaldes de esos pueblos en los que tan tenazmente se avanza por el camino de hablarle a la gente en un idioma distinto del que la gente se empeña en emplear"
	"Y ay del profesor que –según las últimas directrices– no imparta todas las asignaturas en catalán, excepto que se trate de clases de lenguas 'extranjeras'."

iii. Llengua i política nacionalista	"Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político. Y todo ello al servicio del ¡*derecho a vivir en catalán*!"

	"Porque, según la lógica implacable de toda apisonadora del racionalismo y la autodeterminación individual, ese *derecho a vivir en catalán* del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento."

3.3.2.5 Posició ideològica

Aquest article presenta un to clarament ideològic. D'una manera més evident que en el cas anterior, el discurs es dirigeix a lectors que comparteixen el mateix punt de vista de l'autor. Els recursos estilístics compleixen una funció més pròpia de la literatura que de l'argumentació racional: l'èmfasi que els caracteritza evidencia la ideologia de l'autor. Però, més que observar-hi una voluntat de convèncer, trobem la intenció clara de carregar contra l'adversari polític.

En aquest sentit, podem percebre que el discurs de l'autor, presentat com a antinacionalista català, té de fet un fort caràcter nacionalista espanyol. Procura camuflar una irritació davant de les polítiques lingüístiques a favor del català amb una defensa de la llibertat lingüística d'aquells que emigren a Catalunya. Dóna per suposat que la llengua "normal" d'aquest col·lectiu és el castellà, adoptant una posició que en realitat reforça la presència a Catalunya de l'espanyol com a llengua de l'estat.

Se sent traït per personatges com José Montilla de qui recorda en tot moment l'origen cordovès (veg. § 3.3.2.3 apartat *f*). Sota aquesta insistència hi ha la intenció de fer notar una incongruència entre aquest origen i la política que practica (al seu entendre, més pròpia del nacionalisme català). En la seva argumentació, doncs, descobrim l'assumpció implícita d'un nacionalisme ètnic, segons el qual l'origen de les persones dicta de manera irreversible la seva adscripció nacional.

És en aquest context que s'apel·la a la llibertat i a la Constitució i, amb el mateix objectiu, es titlla el catalanisme de portar a terme procediments propis de règims antidemocràtics (vegeu § 3.3.2.3 apartat *f*). Té lloc una confrontació entre el nacionalisme català i l'espanyol. Per aquest motiu s'utilitza una terminologia pròpia d'un conflicte bèl·lic (vegeu § 3.3.2.3 apartat *f*) que, d'altra banda, resultaria totalment legítima si acceptéssim les acusacions de què fa objecte el nacionalisme català.

Els elements persuasius es concentren a convèncer el lector de la veracitat d'uns propòsits ocults per part del catalanisme. Capgira l'acusació que li fa José Montilla que l'identifica amb la caverna mediàtica i construeix un discurs que interpreta el catalanisme

com una ideologia al servei dels interessos econòmics catalans (vegeu § 3.3.2.3 apartat *g*). Intenta demostrar com José Montilla és víctima d'una conspiració duta a terme pels elements més nacionalistes del PSC (com Maragall) o pels militants d'ERC. José Montilla representaria el vincle amb el PSOE. Aquest paper li escau perfectament pel seu origen cordovès. Com hem vist, el qualifica implícitament de traïdor. És gràcies a ell que, en últim terme, el nacionalisme català aconseguiria manipular el PSOE.

Si amb els seus recursos persuasius l'autor aconsegueix associar el PSOE al catalanisme, obtindrà el suport d'un lector que, en principi, ja manté una posició contrària al nacionalisme. Així és com també descobrim un discurs partidista a favor del PP.

3.3.3 Comparació entre ambdues posicions ideològiques

Un cop hem fet les anàlisis, podem observar que ambdós articles es dirigeixen a convençuts. El punt de partida nacionalista es dóna per suposat en tots dos casos: en el cas de Bastardas, és el vincle entre la comunitat autòctona i la llengua; en l'article de Pedro J. Ramírez, la posició nacionalista espanyola que interpreta el catalanisme com un perill per a la unitat espanyola resulta implícita.

En tots dos casos s'apel·la al sentiment de la cultura comuna, en el primer mitjançant la llengua de la comunitat i en el segon pel recurs a l'imaginari compartit d'una cultura forta i dominant lligada a un estat unitari. A més, aquesta identificació passa per un mecanisme de contraposició orientat a reforçar el vincle identitari. A l'article de Bastardas trobem la contraposició de les dues llengües presents a Catalunya; cal dir, però, que l'autor insisteix en la necessitat del consens del conjunt de la població. Aquesta confrontació en desigualtat de condicions li serveix, a més, per alertar de la fragilitat de la llengua catalana i demanar l'adhesió del lector. En l'article de Ramírez, hi ha confrontació entre el seu nacionalisme espanyol, implícit, i la política nacionalista catalana; l'enfrontament contra el nacionalisme català adopta un enfocament bèl·lic. L'autor vol legitimar la seva posició espanyolista presentant-la com a democràtica i constitucional, mentre que atribueix a la catalanista l'ús de procediments totalitaris, autoritaris i fanàtics.

Tot i que recobreixen un esquelet similar, els arguments resulten incomparables si tenim en compte els recursos utilitzats. Mentre que els epítets de l'article de Bastardas es dirigeixen a crear un marc científic o legal (en definitiva, racional), els del discurs de Ramírez prenen un enfocament bèl·lic i de confrontació. En aquest sentit, doncs, les analogies deixen de ser presents. Gràcies a les comparacions i a les metàfores que utilitza, Ramírez fa una caricatura de l'adversari amb trets grotescos i exagerats, quan l'objectiu de Bastardas és apel·lar a la sensatesa i sensibilitzar el lector.

4. CONCLUSIONS

Aquest projecte partia de la hipòtesi que el nacionalisme català basa la identificació nacional en la llengua. Després de concloure que els dos articles analitzats presenten posicionaments nacionalistes, també hem pogut concloure que s'hi vincula la llengua i la identitat. De fet, aquesta relació l'observem tant en el nacionalisme espanyol com en el català.

Tot i que els articles presenten posicionaments ideològics oposats, tots dos fan referència al catalanisme. El vincle entre el català i el nacionalisme es dóna per suposat en el primer cas i aquest mateix supòsit també és present en el segon article. És a dir, la llengua catalana no és vista només com una eina d'intercomunicació, sinó que té connotacions pròpiament nacionalistes. Per exemple, en el primer article, les particularitats lingüístiques són l'únic argument utilitzat per a reclamar una nova organització d'Estat. El català, en tant que llengua d'una comunitat, en representa la cultura i, en últim terme, partint de la llengua, és la identitat catalana que està en joc. És en aquest context que s'entén una lectura i una resposta nacionalista. En l'article de Ramírez, la defensa de la llengua és la mateixa expressió del nacionalisme: qualsevol acció que recaigui sobre la llengua catalana és, en si mateixa, una acció nacionalista.

Malgrat que el vincle entre llengua catalana i nacionalisme català sigui implícit, és totalment comprensible per al lector. Per tant, podem afirmar que hi ha una base ideològica compartida, amb uns valors que es perceben entre la pròpia comunitat lingüística, però també des de les posicions contràries. En resum, el discurs nacionalista no se centra només a defensar aquest paper de la llengua sinó que la utilitza com a base per desenvolupar el discurs nacionalista.

Finalment, tot i que no es preveiés estudiar-lo en començar el nostre projecte, hem pogut percebre una reacció de nacionalisme lingüístic també per part del nacionalisme espanyol. En l'article de Pedro J. Ramírez hem pogut constatar aquesta resposta davant l'aversió que li provoca el nacionalisme lingüístic català. De la mateixa manera que el nacionalisme espanyol es camufla sota formes antinacionalistes (Ramírez ataca el nacionalisme com una ideologia que manipula la ciutadania), el nacionalisme lingüístic espanyolista s'amaga sota una defensa de la llibertat. En aquest sentit, podríem concloure que també el discurs nacionalista espanyol apel·la al vincle entre llengua i nació.

5. ANNEX

AVUI
DIMECRES
1 DE JUNY DEL 2005

AVUI

17

DIÀLEG

Societat, llengua i Estatut

ALBERT BASTARDAS

Els darrers i accelerats canvis en la composició demolingüística de la societat catalana posen damunt de la taula l'absoluta necessitat d'una revisió dels principis d'organització lingüística fins ara prevalents. Si la situació, quant a origen lingüístic, era ja de fràgil equilibri entre el grup d'origen autòcton i el conjunt de persones procedents o descendents de les migracions castellanoparlants del segle XX, els moviments de població d'aquests darrers anys poden desequilibrar la balança cap al castellà, ja que contribueixen a l'augment de l'ús d'aquesta llengua i fan més insegura l'estabilitat lingüística del conjunt d'origen catalanoparlant. No solament és el fet de la magnitud que han pres les migracions de persones procedents de l'Amèrica Llatina, sinó també que, majoritàriament, les que han vingut des d'altres llocs també tendeixen a adoptar la llengua castellana com a idioma més habitual de comunicació amb la societat receptora. Ja sigui perquè viuen més aviat en zones de predomini castellanoparlant, bé perquè les persones d'origen catalanoparlant també se'ls adrecen en castellà, o bé perquè l'immigrant –que avui és aquí però que no sap on serà demà– tendeix a invertir en la llengua de més extensió comunicativa i/o que veu més útil i predominant, el cert és que l'evolució sociolingüística de la societat catalana és força complexa.

Superats amb escreix els llindars en què –amb el temps– es donava per osmosi social *natural* la bilingüització en català de les persones que arribaven d'altres cultures, el curs de la situació actual pot dependre en gran part de com es puguin canviar els hàbits lingüístics de les persones que viuen a Catalunya i, en especial, de quins principis comuns d'organització lingüística s'adoptin. I és aquí, doncs, on pren rellevància especial l'actual procés de reforma de l'Estatut d'Autonomia. Designat per la Constitució espanyola com el lloc on es concreta l'organització lingüística de cada comunitat autònoma, l'Estatut ha de regular sàviament aquests aspectes tot conciliant els diversos interessos presents en la perspectiva d'assegurar un futur mínimament digne per a la llengua nacional i pròpia dels catalans. Fa pocs dies han estat posats a disposició dels ciutadans els treballs de la ponència redactora en primera lectura i val la pena reflexionar, encara que sigui breument, sobre per on van els trets. Em centraré avui en dos aspectes.

1. Es troba a faltar en l'actual redacció del primer article que parla de la matèria ("La llengua pròpia i les llengües oficials") un esment clar als principis que la societat catalana contemporània –i no només les seves institucions– acorda sobre com viure junts lingüísticament, en especial pel que fa als àmbits de les organitzacions no oficials i, en general, als espais socials comuns. El català com a llengua pròpia és qualificat de "normal i preferent" de les administracions i mitjans de comunicació públics i de llengua normalment emprada en l'ensenyament, però, en canvi, no es diu res del seu paper de llengua comuna i d'interrelació social i institucional general. L'actual redactat cau en una excessiva i freda formalitat i, en canvi, no aposta clarament per un pacte de la societat plural catalana a favor de l'ús del català com a llengua habitual general de comunicació, es vingui d'on es vingui i es tingui l'origen que es tingui. Crec que hi falta una aposta de tipus cívic, més en el camp dels valors que no pas en el de la simple formalitat, que reconegui la diversitat existent a la Catalunya actual i posi unes bases clares de la nostra interrelació lingüística. Sense aquest acord clar i català, les importants accions que cal emprendre en molts ineludibles camps (llengua laboral, canvi dels usos interpersonals, etc.) es quedaran sense legitimitat i podran ser impugnades fàcilment.

2. El segon apartat és el dedicat més explícitament a la regulació de l'oficialitat lingüística. (És per això, doncs, que crec que el primer encara queda més fred i poc útil.) Aquí la crítica més important per fer és la reproducció de la qualificació del castellà com a "llengua oficial a tot l'Estat espanyol" que ja és present en l'actual Estatut, que accepta acríticament la interpretació més expansiva de les possibles del mot *Estat* quan apareix en l'article 3.1 de la Constitució. Com alguns juristes catalans ja han denunciat, la interpretació que deriva d'aquest article una oficialitat "automàtica" i necessària del castellà per a totes les comunitats autònomes i altres institucions públiques oficials no és pas l'única, com el mateix Tribunal Constitucional va sostenir en la sentència de 28-7-1981. Una interpretació que entengués *Estat* com "només el conjunt de les institucions generals o centrals i llurs òrgans perifèrics" (vg. J.R. Solé, *25 anys de la Constitució*, LSC-Llengua, societat i comunicació 2, www.ub.edu/cusc), permetria que, com ocorre a d'altres països com el Canadà i Suïssa, les comunitats autonòmes –i més les de "nacionalitat"– poguessin autoregular-se lingüísticament a partir de les seves situacions sociolingüístiques particulars, i establir els principis lingüístics que internament consensuessin. Repetir aquesta interpretació en el futur Estatut és tancar la porta a una evolució de la interpretació constitucional i continuar legitimant els usos abusius del castellà a Catalunya, és a dir, aquells que té no pas per la presència de la població d'aquest origen sinó pel fet de la interpretació constitucional esmentada. Estem davant d'una oportunitat històrica, la situació sociolingüística no és pas la més òptima per al català, i cal, doncs, que puguem tenir un nou Estatut fet amb rigor i amb resultats eficaços.

• ALBERT BASTARDAS I BOADA. CATEDRÀTIC DE LINGÜÍSTICA GENERAL I DIRECTOR DEL CENTRE UNIVERSITARI DE SOCIOLINGÜÍSTICA I COMUNICACIÓ (CUSC) DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

CARME PERIS

CARTA DEL DIRECTOR | PEDRO J. RAMIREZ

El Mito de la Caverna

Yo no soy Sócrates, ni ninguno de ustedes Glaucón, pero si cada lector de EL MUNDO enviara este artículo –o al menos los enlaces de Internet a los que me voy a referir ahora– a cinco dirigentes, militantes o votantes del PSOE, más de la mitad del electorado socialista sabría a qué atenerse sobre lo que está pasando en estos momentos en una de las comunidades más ricas, cultivadas y determinantes de España. Y mi optimismo crónico me lleva a pensar que eso significaría que Zapatero tendría que cambiar de política o que gran parte de su clientela cambiaría de zapatería.

Predicando con el ejemplo vayan por delante los nombres de mis cinco destinatarios especiales: José Bono, Francisco Vázquez, Alfonso Guerra, Juan Carlos Rodríguez Ibarra y Manuel Chaves. Como se ve, no es una cuestión de afinidades, sino de pragmatismo. Entre ellos hay quienes me caen bien, mal y regular. Pero tampoco les pido que acepten mis ideas. Es suficiente con que accedan a prestarme unos minutos de su atención para depositarla en un servicio público, disponible para cualquiera a través de la Red.

Basta teclear primero *gencat.net* y entrar así en la página oficial del Gobierno de la Generalitat de Catalunya, liderado por la versión autonómica del partido al que pertenece este quinteto de hombres ilustres. Procede luego realizar tres *clics* con el ratón del ordenador para pasar por el apartado *temes*, recalar en el espacio dedicado a la *llengua catalana* y terminar al fin en el prontuario de las llamadas *Oficines de Garanties Lingüístiques*. En esa pantalla se dan cinco direcciones postales y electrónicas, con sus correspondientes números de teléfono y fax, de Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona y Tortosa, a las que puede dirigirse *«una queixa o una denúncia sobre el dret de viure en català»*, con la tranquilizadora advertencia previa de que *«la confidencialitat està garantida»*.

No estamos en el Berlín de los años 30, ni en el 1984 de Orwell, ni en el Kabul de los talibán. Es aquí, ahora mismo, entre nosotros, bajo la supuesta vigencia de una Constitución democrática, donde funciona esta policía de las costumbres, donde se incita al vecino, al familiar, al viandante a delatar bajo la cobarde coartada del anonimato a quien se aparte de una pauta de conducta cultural rígidamente establecida por el poder político. Y todo ello al servicio del *¡derecho a vivir en catalán!*

Hasta ahora sabíamos que se podía vivir en Calella de la Costa, en Logroño o en Bollullos del Condado. Que se podía vivir en la calle Aribau, en la Plaza Mayor o en la urbanización Los Galápagos. Que se podía vivir en un tercero, en un ático o en un semisótano. Que se podía vivir en una democracia, en una dictadura o en una dictablanda. Incluso que, extensivamente, se podía vivir en paz con uno mismo, en estado de ansiedad o en el yermo de las almas. ¿Pero qué es eso de *vivir en catalán*?

Muy sencillo, la misma sintaxis lo expresa: *vivir en catalán* significa convertir una mera herramienta de comunicación como es el idioma en un recinto de pertenencia que no sólo incluye la expresión oral o escrita, sino que a modo de insaciable Gargantua fagocita todas las demás facetas de la actividad humana. Se habla en catalán, por supuesto, pero también se piensa en catalán, se siente en catalán, se sueña en catalán, se participa en la vida pública en catalán, se juega al fútbol en catalán, se aplaude en el estadio en catalán, se mantienen relaciones privadas en catalán, se ronca, jadea y eructa, se acaricia, golpea y aprieta en catalán... se *vive*, en suma, *en catalán*. Y eso no es una fantasía o una metáfora, sino un *derecho*. No lo digo yo. Lo dice la Generalitat controlada por el Partido de los Socialistas de Cataluña.

Estamos, pues, ante la expresión más transparente y descarnada del despotismo lingüístico que sirve de ariete, taladro y mascarón de proa a un nacionalismo totalizador que ha logrado introducir en el proyecto de Estatuto aprobado por el 85% del Parlament nada menos que «el deber cívico de implicarse en el proyecto colectivo». Un «proyecto colectivo» que no es, ni puede ser, otro, sino la «construcción nacional de Cataluña».

He aquí las bases del drama libertícida camuflado bajo la apetitosa fachada de la modernidad postolímpica, el Fórum de las Culturas, la Torre Agbar y los goles mágicos de Ronaldinho y Samuel Eto'o. Porque, según la lógica implacable de toda apisonadora del racionalismo y la autodeterminación individual, ese *derecho a vivir en catalán* del que son sujetos todos los habitantes del Principado genera unas muy tasadas obligaciones ajenas, destinadas a materializarlo, y proporciona a los poderes públicos los mecanismos coactivos y represivos adecuados para que nadie eluda su cumplimiento.

Estamos ante un atavismo metafísico más allá de toda lógica del libre albedrío. Las Oficinas de Garantías Lingüísticas, los funcionarios desplegados *cantonada* a *cantonada* y los zelotes integristas del Omnium Cultural, cornucopia inversa del furibundo Galinsoga, miden el tamaño, la visibilidad y la corrección de los rótulos de los comercios o de las etiquetas de sus productos, amparados en las mismas bases morales que sirven a la policía religiosa wahabista para medir en Arabia Saudí el largo de las faldas.

Basta otro *clic* para comprobar desde la *Agenda del Consorci per à la Normalització Lingüística* –ya la denominación denota cuan *anormal* es, según ellos, no *vivir en catalán*– la rica casuística que toda esta normativa genera. En un rincón se informa de la exposición itinerante sobre los Cursos de Catalán para Adultos en la que queda reflejada «desde la incertidumbre de la llegada hasta la tranquilidad de cuando se sienten como uno más», cosa que sólo sucede después de haber aprendido la «lengua de acogida». En otra esquina son un sudamericano presentado como José y un magrebí introducido como Yussouf quienes se prestan a desempeñar el papel coral del obediente Tío Tom: *«No podem pretendre viure à Catalunya i parlar només en castellà»*. Dos pliegues más allá descubrimos que *«el ús del català es consolida en la vida diària de Santa Coloma»* porque si bien, según la directora del centro local de Normalització Lingüística, desgraciadamente sólo el 19% de la población lo utiliza, ya se ha conseguido que el 51% de la información que los colomenses reciben a través de la enseñanza, la administración, la economía y el comercio sea en esa lengua, pasando así, siquiera con un aprobadillo, la barrera de lo políticamente correcto. Y un golpe de tecla más acá advertimos que tres cuartos de lo mismo ocurre en Cornellà donde, sin embargo, de los 113 trabajos presentados al último concurso de cómics copatrocinado por el propio Centro de Normalització Lingüística, 96 eran en *castellá* y sólo 17 en catalán.

Precisamente los hasta hace bien poco alcaldes de esos pueblos en los que tan tenazmente se avanza por el camino de hablarle a la gente en un idioma distinto del que la gente se empeña en emplear, o séase Manuela de Madre y José Montilla, se han convertido ahora en piezas clave de la prédica e implantación del planteamiento totalizador del nuevo Estatuto. Además Montilla ha añadido esta semana a su retahíla de imprecaciones de hace días contra mídos nuevos alardes de su manera de entender la vida pública: ha ordenado a personas a sueldo del Estado que averigüen si yo tengo algún crédito condonado o al menos impagado por algún banco y, a la espera del resultado de sus pesquisas, me ha identificado con la «caverna mediática». A lo primero le contestarán archivos a los que tal vez sólo

Sigue en página 4

RICARDO MARTINEZ

CARTA DEL DIRECTOR

El Mito de la Caverna

Viene de página 3

él tenga acceso; a lo segundo, dejemos que lo haga Platón.

«Imagina una especie de cavernosa vivienda subterránea provista de una larga entrada, abierta a la luz, que se extiende a lo ancho de toda la caverna, y unos hombres que están en ella desde niños, atados por las piernas y el cuello, de modo que tengan que estarse quietos y mirar únicamente hacia delante…» Así comienza el famoso Libro VII de *La República* en el que el gran filósofo ateniense hace dialogar a su maestro Sócrates con uno de sus hermanastros –Glaucón– que representa las entendederas del ciudadano medio.

Pues bien, después de describir la hoguera que alumbra fantasmagóricamente las espaldas de los prisioneros y el retablo de objetos, personajes y figuras que desfilan sobre una pasarela intermedia, Sócrates-Platón pregunta: «¿Crees que los que están así han visto otra cosa de sí mismos o de sus compañeros sino las sombras proyectadas por el fuego sobre la pared que está frente a ellos?» A lo que Glaucón responde, mientras podemos imaginarle girando a derecha e izquierda la cerviz: «¿Cómo, si durante toda su vida han sido obligados a mantener inmóviles sus cabezas?»

Va ya para un cuarto de siglo desde que la ejemplar clase política de la Transición arrojó un tosco borrón sobre su limpia hoja de servicios al incurrir en el garrafal error de dejar el control de la enseñanza en manos de las comunidades autónomas y por ende de las élites separatistas del País Vasco y Cataluña. En la Santa Coloma de Doña Manuela –antes de Gramanet– ese tranquilizador *aprobado* del 51% de comunicaciones lingüísticamente *normalizadas* se obtiene, de hecho, gracias a que el 74% de la enseñanza se imparte en catalán. No está mal para una población en la que el 80% sigue aferrado a su condición de castellano parlante… Y ay del profesor que –según las últimas directrices– no imparta todas las asignaturas en catalán, excepto que se trate de clases de lenguas «extranjeras».

Tal abducción docente, unida a la bien remunerada condescendencia de los medios de comunicación regionales y locales con los proyectos identitarios de sus patronos autóctonos, es lo que ha ido moldeando esta última versión del legendario Mito de la Caverna que Montilla da tan ostensibles muestras de desconocer, al osar invocar su nombre para bautizar la paja en el ojo ajeno, cuando en realidad describe tan a la perfección la viga que lleva insertada en el propio.

Muchas han sido las interpretaciones del diabólico mecanismo concebido por Platón para distorsionar el conocimiento, y por lo tanto la experiencia humana, a través de la proyección de sombras sobre espectadores cautivos. Las más recientes, claro, lo refieren al cine, la televisión, el vídeo y la propia Internet. Pero la constante de cualquier exégesis es que, en todo caso, para que se consume la manipulación, además de los manipulados, deben aparecer en escena los manipuladores.

En un artículo publicado no hace mucho la profesora Francisca Martín-Cano, especialista en mitología, realizaba una elocuente traducción contemporánea de la ingeniería social de la alienación: «Si un talibán crece condicionado, encerrado y atado en la caverna de los colegios de Afganistán, donde se le hace estudiar exclusivamente el Corán, y al que se le niega la posibilidad de ampliar sus fuentes de información, si sólo recibe refuerzos por actuar como sus maestros, crueles intérpretes del Corán, que ven en la mujer un ser de naturaleza inferior, a la que hay que encerrar y subordinar, ¡qué se puede esperar que aprenda! ¿Por qué nos asombra que adopten el compromiso de permanecer ligados a sus creencias y de defenderlas altruistamente hasta la muerte?»

Mutatis mutandis, sustitúyanse las madrasas no sólo por la red escolar de la Generalitat sino por el proceso de *inmersión lingüística* que, con el pio concepto amplio de *oasis catalán*, póngase el nuevo Estatuto en el lugar del Corán y entiéndase que la mirada entre conmiserativa y despectiva hacia la inferioridad de las hembras va dirigida a todos aquellos que no son capaces de *vivir en catalán*.

Un momento: a quienes estén empezando ya a echarse las manos a la cabeza, ante la crudeza de la analogía, yo les pediría que, antes de completar la postura, reflexionen sobre el por qué, desde hace un lustro, es habitual entre los propios periodistas catalanes utilizar la palabra «talibán» para motejar a una larga lista de dirigentes, cuadros o militantes tanto de CiU como de ERC y en cambio nunca jamás la hemos escuchado referida –y fíjate que se les ha dicho de todo– a nadie del PSOE o del PP.

Que, tan pronto como consiguieran acceder al poder, Carod-Rovira y los suyos iban a encaramarse al proyector de sombras para intentar llevar hasta sus últimas consecuencias la distorsión reduccionista ya esbozada durante la era de Pujol, formaba parte del guión. Como en la fábula de la rana y el escorpión, «está en su naturaleza» comportarse así. Las dos inauditas anomalías de lo que ahora sucede en la caverna nacionalista son que el PSC se haya convertido en coproductor de la película y que las primeras filas del patio de rehenes estén ocupadas por el Gobierno de la nación, el Grupo Parlamentario Socialista y la propia cúpula del PSOE.

A esa situación de cautividad política les han llevado las visiones de Maragall, la deleitación morbosa de Zapatero en cualquier estrategia que implique la negación de la España que ha heredado del PP y la aritmética parlamentaria. Pero es a José Montilla a quien le corresponde el dudoso honor de haber conjugado tan diversos factores desde la triple condición de hacendoso productor ejecutivo, eficiente jefe de sala y enérgico acomodador o, lo que es lo mismo, interlocutor de la Caixa y demás poderes fácticos catalanes, primer secretario-maquinista del PSC y ministro de Industria que reparte premios y castigos.

Buscando un golpe de efecto –que a quien más efecto le hizo, por cierto, fue a su maniatado presidente–, Montilla empezó su vacía explicación parlamentaria del miércoles proclamando que él no está en la política «para forrarse». Admitida la premisa, puesto que nadie desde este periódico le ha hecho imputación de corrupción personal alguna, ¿para qué «está en la política», Montilla?, me pregunté yo *ipso facto*.

> Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Maragall y Carod o dejará de ser presidente

Por motivos idealistas es imposible, pues ni el socialismo, ni la representación de los intereses de aquéllos a quienes se les impone por la fuerza toda una metamorfosis cultural parecen tener nada que ver con la agenda que tan diligentemente contribuye a aplicar. De hecho, sin llamarle ni judío, ni menos aún nazi –subrayo esto-, su papel como cordobés de Iznájar al servicio del irredentismo de los señoritos de Sarriá es el equivalente al que los prisioneros más determinados y menos escrupulosos de los campos de concentración se prestaban a desempeñar cuando sus amos los elevaban a la categoría de *kapos*. Y no en vano decía Víctor Hugo que mucho peor que el que comete un crimen es «aquél que produce la oscuridad» para que el culpable no sea descubierto y castigado.

Excluida también –por razones patentes– la vanidad, sólo una descomunal ambición de poder permite entender a este pulcro y atildado oficinista que hasta para proclamar su honradez en el fulgurante toma y daca de las preguntas que se contestan desde el escaño necesita leer unas cuartillas, probablemente escritas por otra persona. Empiezo a darme cuenta de lo peligroso que puede ser un tímido como él, con tanta astucia como deficiente formación, cuando ha entendido que sus grandes oportunidades de dominio y control sobre los demás pasan por poner su tenacidad de hormiga laboriosa, sus telas de araña pacientemente tendidas durante años y años a través de capitanes, tenientes y sargentos, a disposición de un proyecto tan ajeno a su propia idiosincrasia como el del nacionalismo catalán más radical.

Nadie puede discutir, de hecho, la brillantez del plan director que de forma tan decisiva está contribuyendo a impulsar para que la caverna nacionalista sea, paradójicamente, el foco de poder que condicione política y económicamente el destino del resto de los españoles. Tanto su esquema de vasos comunicantes entre los partidos que dominan la Generalitat y los órganos de gobierno de la Caixa como su pretensión de que sea en el resto de España donde los tentáculos financieros, petroleros o eléctricos de un gran grupo semipúblico catalán succionen los recursos para sufragar la opulencia que el nacionalismo autista precisa para narcotizar bien a sus cautivos, tienen el ingenio de lo perverso y despiertan incluso la magnética fascinación del mal. Si se mantuvieran los mecanismos de control político sobre las cajas de ahorros previstos en el proyecto de Estatuto y triunfara la OPA sobre Endesa, seríamos los propios españoles los que cada vez que llenáramos el depósito, encendiéramos la luz o sacáramos dinero del cajero automático, estaríamos financiando la destrucción de la España constitucional. Y nadie nos condonaría ningún pago.

¿Hay vida después de la caverna? ¿Es posible poner remedio aún a este deslizamiento colectivo hacia las fauces de la gruta? Platón plantea hacia el final de su diálogo el complejo problema de la *huida y regreso del prisionero*. Hace falta tener mucha clarividencia, mucho coraje moral y mucha capacidad de liderazgo para arrostrar los riesgos que supone la vuelta al reino de las sombras proyectadas, después de haber conocido la enorme variedad de objetos reales que existen iluminados por la luz. Cuando, anticipando su propio fin, Sócrates pregunta: «¿Y no matarían (los "constantemente encadenados"), si encontraran manera de echarle mano y matarle, a quien intentara desatarles y hacerles subir?», Glaucón no duda un instante en responderle que sí.

La furia desatada contra las valientes y rotundas opiniones de Federico Jiménez Losantos –defender su derecho a expresarlas dentro de la legalidad no supone compartir, por supuesto, todas y cada una de sus palabras–, o el ostracismo espiritual al que implacablemente se somete a quienes como Francesc de Carreras, Albert Boadella o Arcadi Espada encarnan la lucidez del último catalanismo cosmopolita, ponen de manifiesto las pocas ilusiones que cabe hacerse respecto a los adultos introducidos en la caverna desde su más tierna infancia.

Cosa distinta es lo que pueda suceder con los recién llegados. De ahí que yo conceda tanta importancia a los acertados aspavientos que un ministro como Bono –al que algunos le tienen casi tantas ganas como a los periodistas más molestos– pueda hacer desde el borde de la cueva, para intentar sacar al presidente de su complacido ensimismamiento. O a las atinadas reflexiones más recientes de Alfonso Guerra. O a la capacidad de Paco Vázquez de encabezar la rebelión municipal de la España que llama al pan, pan y al vino, vino. O a la fuerza torrencial de un Ibarra al que desde la distancia personal y el antagonismo ideológico deseo una plena recuperación. O a la propia cuenta de la vieja que, antes o después, tendrá que hacer Chaves como último guardián de los graneros del partido.

Creo sinceramente que este gravísimo envite lo vamos a ganar los defensores del consenso constitucional a través del libre juego democrático, de forma que o bien Zapatero dejará de ser el prisionero estelar de la caverna de Carod, Maragall y su dilecto *kapo* cordobés –que es lo que personalmente más deseo-, o bien Zapatero dejará de ser presidente del Gobierno de España tras unas no muy lejanas elecciones anticipadas.

En todo caso, la lucha contra los dogmas del nacionalismo étnico o lingüístico es un empeño lo suficientemente noble como para ni siquiera supeditarlo al resultado del combate. Porque «la Filosofía –y, por supuesto, el periodismo– tiene que comenzar por encontrar problemático lo que para los otros es evidente, claro y transparente, ya que, por extraño que pueda parecer, frecuentemente el afán de la certeza y la búsqueda de la verdad se excluyen».

Claro que, si alguien me lo reprocha, no tendré más remedio que reconocer que concluir un artículo como este con una cita así de Xavier Rubert de Ventós –inspirador y redactor de buena parte del Estatut, además de paño de lágrimas de Maragall cuando el perro negro de la depresión se cuela por el patio de los naranjos– es, efectivamente, un golpe bajo.

pedroj.ramirez@el-mundo.es

6. REFERÈNCIES

- AGUILERA, Octavio (1992). *La literatura en el periodismo y otros estudios en torno a la libertad y el mensaje informativo*. Madrid: Paraninfo.
- ANDERSON, Benedict (1983) [2a ed. de 1991]. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* Londres - Nova York: Verso.
- Arameñanzas, E. I J. Díaz (1996). *Periodismo y argumentación. Géneros de opinión.* Bilbao: Universidad del País Vasco.
- BALCELLS, Albert (1992). *Història del nacionalisme català dels orígens al nostre temps*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- BAUMAN Zygmunt (1999). *La globalización. Consecuencias humanas*. Mèxic: FCE
- BAUMEISTER, Roy F. (1986). *Identity*: *cultural change and the struggle for self.* Nova York: Oxford University Press.
- BERLIN, Isaiah. (1997). *Nacionalisme.* València: Tandem.
- BILLIG, Michael (1995). *Banal Nationalism*. Londres, Califòrnia, Nova Dehli: SAGE.
- CAPDEVILA, Arantxa i Elena FERRÁN (2012). "El 'recorte de la autonomía'. Posicionamiento mediático ante las declaraciones de Aznar y de Zapatero desde el análisis textual" a Enric CASTELLÓ (ed.) *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes.
- CASALS, María Jesús (2005). *Periodismo y sentido de la realidad. Teoría y análisis de la narrativa periodística*. Madrid: Fragua.
- CASTELLÓ, Enric (2012). "Conflicto político y medios: marcos, narrativas y discursos", a Enric CASTELLÓ (ed.) *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes.
- D'ANDRADE, R.G. (1973). "Father absence, Identification and Identity" a *Ethos*, vol. 1, n. 4.
- EISENSTEIN, Elisabeth L. (1986). "L'impatto della stampa sulla società e il pensiero moderni" a Harvey J. GRAFF (ed.) *Alfabetizzazione e sviluppo sociale in occidente*. Bolonya: Il Mulino.
- ESPLUGA, Josep (2008). "Dificultats i potencialitats de la llengua catalana per a generar identitat social a la Franja" a Àngels MASSIP (ed.) (2008). *Llengua i Identitat*. Barcelona: Publicacions i edicions UB.
- ESTEVA, Claudio (1988). "Variacions de la identitat des de l'antropologia" a *Construint Identitats: mites i símbols*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions.
- GELLNER, Ernest (1988). *Naciones y nacionalismo*. Madrid: Alianza.

- GUIBERNAU, Montserrat (1997). *Nacionalismes*. *L'Estat nació i el nacionalisme al segle XX.* Barcelona: Proa.
- GUILLAMET, Jaume (2003). *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*. Bellaterra, Castelló de la Plana, Barcelona, València: Universitat Autònoma de Barcelona, Publicacions de la Universitat Jaume I, Universitat Pompeu Fabra, Publicacions de la Universitat de València.
- HOBSBAWM. Eric (1991). *Naciones y nacionalismo desde 1780*. Barcelona: Crítica.
- JOSEPH, John E. (2004). *Language and Identity*. Nova York: Palgrave Macmillan.
- LAMUELA, F. Xavier (2004). "Instal·lació o establiment? Encara sobre els objectius de la promoció lingüística" a *Caplletra: revista internacional de filologia*, núm. 37.
- MAAREK, Philippe J. (2007). *Communication & marketing de l'homme politique*. París: Lexis Nexis.
- MAINGUENEAU, Dominique (2012). "Les condicions d'una anàlisi crítica del discurs" a Vicent SALVADOR (ed.) *L'ull despert: anàlisi crítica dels discursos d'avui*. València: Tres i quatre.
- MARFANY, Joan-Lluís (1996). *La cultura del catalanisme*. Barcelona: Editorial Empúries.
- MARFANY, Joan-Lluís (2001). *La llengua maltractada*. Barcelona: Editorial Empúries.
- MARTÍNEZ-COSTA, María del Pilar (2010). "Estrategias argumentativa en el comentario radiofónico" a Concepción MARTÍNEZ (ed.) *Estrategias argumentativas en el discurso periodístico*. Frankfurt: Peter Lang.
- MAZZOLENI, Gianpietro (2010). *La comunicación política*. Madrid: Alianza.
- MOULINES, Carlos Ulises (2001). *Manifiesto nacionalista (o hasta separatista, si me apuran)*. Madrid: Isegoría, núm. 24.
- NADAL, Josep M. i Modest PRATS (1996). *Història de la llengua catalana*, vol. 2. Barcelona: Edicions 62.
- PASTORE, John O. (1969). *Las comunicaciones en el desarrollo de un país*. Mèxic: Roble.
- RAMONET, Ignacio (2003). *La tiranía de la Comunicación*. Barcelona: Debate.
- SERRA, Carles (2007). *Identitat, racisme i violència. Les relacions interètniques en un institut català.* Girona: Universitat de Girona [tesi doctoral].
- TERMES, Josep (2000). *Història del catalanisme fins al 1923.* Barcelona: Pòrtic.
- THOMPSON, John B. (1990). *Ideology and modern cultrure: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Stanford: Stanford University Press.
- VAN DIJK, Teun A. (2009). *Discurso y poder*. Barcelona: Gedisa.
- WIEVIORKA, Michel (1993). *La démocratie à l'épreuve. Nationalisme, populisme, ethnicité*. París: La découverte.